

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Právnická fakulta

**Násilné trestné činy páchané mladistvými pachateli –
jejich ovlivnění masovými médii, internetem, televizí
a hraním her**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Plzeň 2013

Tereza Šponiarová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra trestního práva

Násilné trestné činy páchané mladistvými pachateli – jejich ovlivnění masovými médii, internetem, televizí a hraním her

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vypracovala:	Tereza Šponiarová
Studijní program:	Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. František Vavera, Ph.D. Katedra trestního práva

Plzeň 2013

„Není účelné, aby mladiství pachatelé byli klasifikováni jako běžní zločinci nebo aby s nimi bylo zacházeno jako s běžnými zločinci, protože zájem společnosti vyžaduje, aby byli chráněni před stykem s trestnými činy a zločinci a aby jim byla poskytnuta přiměřená péče, zacházení a dohled, které by směřovaly k potlačení jejich špatných tendencí a k posílení jejich lepší stránky.“

(Preambule ke kanadskému Zákonu o mladistvých delikventech, 1908)

Čestné prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Plzni dne 27.3.2013

.....

„Pro dospělého to může být dobré či špatné umění, může to být chytrý střih, dobrá kamera, efektní režie, úspěšný či neúspěšný scénář, dobrý film či propadák. Pro malé dítě je to realita.“

(Herbert Blumer a Philip Hauser: Movies and conduct, New York)

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Františku Vaverovi, Ph. D. za jeho vstřícný přístup a cenné rady a připomínky při zpracování této diplomové práce.

OBSAH:

ÚVOD	9
1. TRESTNÍ ZÁKONÍK	11
1.1. Úvod do současné právní úpravy	11
1.2. Zásadní změny oproti předešlé úpravě trestního zákona č. 140/1961, Sb.	11
1.2.1. Obecná část trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. vs. „starý zákon“ č. 140/1961, Sb.	11
1.2.2. Zvláštní část trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. vs. „starý zákon“ č. 140/1961, Sb.	15
1.3. Trestný čin vraždy - §140 TrZ	16
1.3.1. Vražda - §140 TrZ	16
1.3.2. Obecný výklad	17
1.3.3. Základní skutková podstata - §140 odst. 1 TrZ	18
1.3.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §140 odst. 2 TrZ	20
1.3.5. Kvalifikovaná skutková podstata - §140 odst. 3 TrZ	21
1.4. Trestný čin zabití - §141 TrZ	26
1.4.1. Zabití - §141 TrZ	26
1.4.2. Obecný výklad	26
1.4.3. Základní – privilegovaná skutková podstata - §141 odst. 1 TrZ	27
1.4.4. Kvalifikovaná skutková podstata k privilegované - §141 odst. 2 TrZ	28
1.5. Trestný čin znásilnění - §185 TrZ	29
1.5.1. Znásilnění - §185 TrZ	29
1.5.2. Obecný výklad	29
1.5.3. Základní skutková podstata - §185 odst. 1 TrZ	30
1.5.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §185 odst. 2 TrZ	32
1.5.5. Kvalifikované skutkové podstaty - §185 odst. 3 TrZ a odst. 4 TrZ	34
1.6. Trestný čin ublížení na zdraví - §146 TrZ	36
1.6.1. Ublížení na zdraví - §146 TrZ	36
1.6.2. Základní skutková podstata - §146 TrZ odst. 1 TrZ	36
1.6.3. Kvalifikovaná skutková podstata - §146 odst. 2 TrZ	38
1.6.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §146 odst. 3 TrZ	39
1.6.5. Kvalifikovaná skutková podstata - §146 odst. 4 TrZ	39
1.7. Trestný čin těžkého ublížení na zdraví - §145 TrZ	40
1.7.1. Těžké ublížení na zdraví - §145 TrZ	40
1.7.2. Základní skutková podstata - §145 odst. 1 TrZ	41
1.7.3. Kvalifikovaná skutková podstata - §145 odst. 2 TrZ	43

1.7.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §145 odst. 3 TrZ	43
1.8. Trestný čin loupeže - §173 TrZ	44
1.8.1. Loupež - §173 TrZ	44
1.8.2. Základní skutková podstata - §173 odst. 1 TrZ	44
1.8.3. Kvalifikovaná skutková podstata - §173 odst. 2 TrZ	47
1.8.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §173 odst. 3 TrZ	48
1.8.5. Kvalifikovaná skutková podstata - §173 odst. 4 TrZ	48
2. TRESTNÍ PRÁVO A MLADISTVÝ PACHATEL	49
2.1. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	49
2.1.1. Základní pojmy ZSVM	51
2.1.2. Základní zásady ZSVM	52
2.2. Trestní odpovědnost mladistvého	53
2.3. Opatření ukládaná mladistvým	55
2.3.1. Výchovná opatření	56
2.3.2. Ochranná opatření	58
2.3.3. Trestní opatření	62
3. VÝZNAMNÉ ASPEKTY PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI MLÁDEŽÍ	67
3.1. Psychologický pohled	67
4. METODIKA VYŠETŘOVÁNÍ TRESTNÝCH ČINŮ MLADISTVÝCH	74
4.1. Základní pojmy	74
4.2. Kriminalistická charakteristika	75
4.3. Typické stopy	77
4.4. Typické vyšetřovací situace	78
4.5. Zvláštnosti předmětu vyšetřování	78
4.6. Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	79
4.7. Zvláštnosti počátečních úkonů	80
4.8. Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování	81
4.9. Zvláštnosti následných úkonů	82
4.10. Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a zvláštnosti kriminalistické prevence	83
5. OVLIVNĚNÍ MLADISTVÝCH MASOVÝMI MÉDII, INTERNETEM, TELEVIZÍ A HRANÍM HER	85
6. SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU	92
6.1. Srovnání počátku trestní odpovědnosti	93
6.2. Právní úprava a sankce ukládané mládeži v zahraničí	94
6.2.1. Kanada	94
6.2.2. Některé evropské státy	96

7. KONKRÉTNÍ KAZUISTIKY	100
7.1. Kazuistika č. 1	100
7.2. Kazuistika č. 2	102
7.3. Kazuistika č. 3	104
7.4. Shrnutí	105
7.5. Kazuistika č. 4 – příklad ze zahraničí	106
ZÁVĚR	109
RESUMÉ	112
Seznam použité literatury a judikatury + ostatní prameny	113
Seznam použitých příloh	119
Přílohy	120 - 140

ÚVOD

Násilné trestné činy budí ve společnosti vždy velký zájem, protože se jedná o zásahy do nejdůležitějších hodnot, které jsou chráněny zákonem, státem. A to lidské zdraví, lidský život a jeho důstojnost v sexuální oblasti. Jestliže je samotným pachatelem některého z těchto činů mladistvá osoba, je tím zájem společnosti ještě více zvýšen a upřen na orgány naší justice.

Téměř vždy jsou tyto případy zmiňovány buď na internetu, v novinách nebo v rámci televizního vysílání. Samozřejmě se nemůžeme spoléhat na pravdivost všech podaných informací ze strany médií. Dle mého názoru nejsou tyto informace vždy zcela objektivní.

V této diplomové práci se věnuji vymezení některých trestných činů, jež mají společný znak – násilí. Jde totiž o činy, které můžeme považovat za velmi osobní. Způsob jejich provedení, motiv činu a jejich spáchání často do značné míry odrážejí osobnostní rysy pachatel, jeho charakter, inteligenci, empatické vcítění a také hodnoty, které uznává a které pro něho mají význam.

Čím dál mladší děti se stále snazším způsobem dostávají do kontaktu s počítačem, s internetem, s počítačovými hrami a co víc, někteří jejich rodiče je nechávají dívat se na filmy, které se vysílají až po desáté hodině večer a nedochází jim, jaký vliv má na jejich děti obsah pořadů, které jsou po této desáté hodině vysílány. Přímou úměrou tím však stoupá počet trestných činů, které jsou páčány právě těmito „děťmi“. Vlastně v některých případech ani nejde o trestné činy, jelikož zde chybí věková hranice pachatele.

Chtěla bych se zde zaměřit na současnou právní úpravu trestního práva, přičemž uvedu alespoň stručnou komparaci nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. s jeho předchozí úpravou, tj. se trestním zákonem č. 140/1961 Sb. Zaměřím se na jednotlivé násilné trestné činy, uvést jejich základní členění, jejich skutkové podstaty. Dále se budu věnovat současné právní úpravě a postavení mladistvých. Činy spáchané mladistvými, resp. jejich skutkové podstaty, se posuzují dle běžných ustanovení trestního zákona, ale s přihlédnutím na zásady, které stanoví zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Uvedu výčet opatření, které je možné jim za spáchání trestných činů – u nich tedy provinění – uložit. Následovně se danou problematikou budu zabývat z psychologického hlediska. Vše zkompiluji do podoby metodiky vyšetřování této trestné činnosti, tedy z kriminalistického hlediska.

V další kapitole se budu věnovat zkoumání vlivu masových médií, televize, internetu a her na myšlení a chování mladistvých. Srovnám naši právní úpravu a úpravu jiných států. Následně bych uvedla některé kazuistiky případů spáchaných mladistvými pachateli, včetně kazuistiky ze zahraničí.

Do příloh budu postupně vkládat případy provinění, kterých se dopustili mladiství a které nechci zbytečně dávat do samotného vlastního textu práce, ani do kapitoly Kazuistiky. Většinou půjde o činy, které byly spáchány na území ČR.

Cílem této diplomové práce, resp. mým cílem, je odhalit míru vlivu médií, internetu atd. na myšlení mladistvých a poukázat na problematické okruhy právní úpravy a justice, týkající se řešené problematiky, ukládání, resp. neukládání trestů za tyto trestné činy spáchané mladistvými a věkové hranice, která určuje trestní odpovědnost pachatele. Ani odborníci se nedokážou shodnout, zda by bylo správné snížení věkové hranice či nikoliv. Případů, kdy jsou pachatelé mladší 15 let, je spousta. V některých z nich platí, že pachatel byl pouze nezodpovědným dítětem. V jiných případech však je ale skutečným zločincem zneužívajícím systém. A právě takových případů stále jen přibývá. Zároveň to samozřejmě porovnáím s trestní odpovědností jiných států a opatření, která jsou v cizině dětem a mladistvým ukládána. Tedy mým základním cílem je popsat co nejkomplexněji danou problematiku, a to systematickou a optimální formou do podoby diplomové práce.

Z hlediska metod zpracování práce, budu využívat metod humanitních, „klasických“ pro zpracování právního tématu práce. Využiji sběru dat, tedy shromáždění literatury, její analýzy a syntézy právě do podoby závěrečné – diplomové – práce.

1. TRESTNÍ ZÁKONÍK

1.1. Úvod do současné právní úpravy

Trestní zákon č. 40/2009 Sb. (dále jen „TrZ“) je výrazným, zásadním a významným posunem v rámci českého trestního práva, jde totiž o re-kodifikaci hmotného trestního práva. V následující kapitole budou uvedeny nejdůležitější změny trestního zákoníku, které jsou podstatné pro mnou zvolené téma diplomové práce.

„Nově navržená systematika obecné části trestního zákoníku reflektuje požadavek věcně logického uspořádání základů trestní odpovědnosti a jejich právních následků. Upouští se od deklaratorního formulování účelu trestního zákoníku. Účel trestního zákoníku, jako základního kodexu trestního práva hmotného, vyplývá z konkrétních ustanovení trestního zákoníku a je jím nepochybně ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob, zájmů společnosti a ústavního zřízení České republiky, a to prostředky trestního práva. Tento účel tedy vyplývá z předmětu úpravy, aniž by jak účel trestního zákoníku, tak i předmět úpravy bylo třeba konkrétně vyjadřovat v nějakém konkrétním ustanovení, jak nakonec není obvyklé ani v zahraničních trestních zákonících, ve kterých také nebývá účel zákona či předmět úpravy výslovně vyjádřen. A přesto jeho posuzování orgány činnými v trestním řízení nečiní potíží, neboť dostatečně jasně a přesvědčivě vyplývá z vlastního obsahu trestního zákoníku.“¹

1.2. Zásadní změny oproti předešlé úpravě trestního zákona č. 140/1961, Sb.

1.2.1. Obecná část trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. vs. „starý zákon“ č. 140/1961, Sb.

Oba zákony mají stejný počet hlav, ale nový trestní zákoník má logičtější a přehlednější rozčlenění. Obecnou část můžeme v podstatě rozdělit na 2 části. Jednak §1 - §139: zde jsou upraveny základy trestní odpovědnosti, trestní sankce (tresty, ochranná opatření), dále další ustanovení, bez kterých není možné uplatňovat skutkové podstaty trestných činů, které nalezneme ve zvláštní části trestního zákoníku. Všechny obecné znaky trestného činu nalezneme v této obecné části, tj. společenskou škodlivost, věk pachatele, přičetnost, účastenství na trestném činu,

¹ [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>

pokus a příprava trestného činu... - tj. vše, co je společné všem trestným činům. Skutkové podstaty trestných činů jsou potom upraveny v §140 – 418 TrZ.² V následujících odstavcích popíšu některé změny, které přinesl nový kodex trestního práva hmotného a které jsou důležité pro mou diplomovou práci.

Nový je §1 TrZ – **zákaz retroaktivity**: „Čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán.“³ Dle §110 se trestním zákonem rozumí jednak trestní zákoník č. 40/2009 Sb., dle povahy věci také zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. a jednak také zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim č. 418/2011 Sb. Dle ustanovení §2 odst. 1 má nový trestní zákoník zpětnou působnost jen tehdy, pokud by byl pro pachatele příznivější, tzn. že pouze nový, pro pachatele příznivější zákon, působí zpětně. Trestní zákoník vymezuje jednotlivé trestné činy a stanovuje trestní sankce, které je možné za jejich spáchání uložit – jde o tzv. **zásadu zákonnosti**. V ustanovení §12 odst. 2 je obsažena **zásada subsidiarity trestní represe**: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“⁴ Trestní právo má být užíváno jako tzv. ultima ratio = nejzazší, krajní prostředek.⁵

Pojem trestného činu

Nové pojetí trestného činu je jednou ze základních změn. Prolíná se celým trestním zákoníkem. Je základem trestní odpovědnosti. Jen v případě spáchání trestného činu se může konkrétní osoba stát osobou podezřelou, podezřelý obviněný a jen obviněný může být obžalován z trestného činu a postaven před soud. Jen trestní právo říká, které společensky škodlivé činy jsou trestné. Pojem trestného činu je vymezen v §13 odst. 1: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“⁶ Jde o nově vytvořené **formální pojetí trestného činu**, k vyvození trestní odpovědnosti pachatele postačuje naplnění všech znaků konkrétní skutkové podstaty. Trestní

² [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-38730700-novy-trestni-zakonik-c-40-2009-sb>

³ § 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁴ § 12 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁵ [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-38730700-novy-trestni-zakonik-c-40-2009-sb>

⁶ § 13 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spjaté je možné uplatňovat pouze v **případech společensky škodlivých**, kde nepostačuje uplatnění odpovědnosti dle jiného právního předpisu. Zavinění má v novém kodexu stále 2 formy – úmysl a nedbalost. K trestní odpovědnosti je třeba úmyslného zavinění (přímého nebo nepřímého), pokud trestní zákon výslovně nestanoví, že postačuje nedbalost, obvykle je to uvedeno slovy „byť i z nedbalosti“.⁷

Trestní zákoník nijak konkrétně nespecifikuje míru společenské škodlivosti, která je nutná pro zahájení trestního stíhání. I tímto se mimo jiné nový trestní zákoník liší od své předchozí úpravy. „*Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, pokud byl vyšší než nepatrný, byl dle Starého zákona podmínkou trestnosti činu.*“⁸

Dělení trestných činů

Nový trestní zákoník rozlišuje trestné činy na **přečiny a zločiny** – §14 odst. 2 TrZ: „*Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.*“⁹ Jako zločiny jsou potom a contrario označovány všechny ostatní trestné činy, které nejsou přečiny. Starý zákon znal kategorii *zvlášť závažných trestných činů*, v novém zákoníku byla tato kategorie nahrazena **zvlášť závažnými zločiny** – dle §14 odst. 3 TrZ jsou jimi: „*...ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.*“¹⁰

Věk

„*Kdo v době spáchání nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.*“¹¹ Snížení nebo ponechání hranice trestní odpovědnosti? Tato otázka byla dlouho předmětem diskuzí a sporů. Odpůrci dosavadní hranice volali po jejím snížení na čtrnáct let. I v průběhu legislativního procesu došlo k několika zásadním změnám dle toho, zda převládaly názory zastánců nebo odpůrců. V původním návrhu nového zákoníku byla uvedena hranice 15 let, následně došlo v Parlamentu ke změně, tj. ke snížení na 14 let – to bylo zakotveno i v novém zákonu č. 40/2009 Sb.

⁷ [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-38730700-novy-trestni-zakonik-c-40-2009-sb>

⁸ [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-era-trestniho-prava-hmotneho-stary-zakon-vs-novy-zakon-59450.html>

⁹ § 14 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁰ § 14 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹¹ § 25 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Než ale nový zákoník nabyl účinnosti, došlo na základě poslaneckého návrhu k novelizaci §25 a hranice trestní odpovědnosti byla opět navracena na hranici 15 let.¹²

Trestní sankce a trestání

Starý zákon směřoval při ukládání a výkonu trestu k dosažení tzv. účelu trestu – ten zahrnoval ochranu společnosti před pachateli, zabránění odsouzenému v dalším páchání a výchovu pachatele. Nový zákon směřuje „pouze“ k dosažení **nápravy pachatele**. Starý zákon stanovil, že při stanovení druhu a výměry trestu je třeba brát v potaz: stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, možnost nápravy pachatele a poměry pachatele. Nový zákon tresty a ochranná opatření označuje souhrnně jako tzv. **trestní sankce**. Pachateli nesmí však být uloženy sankce, které jsou nepřiměřené a kruté. Dle Nového zákona se při stanovení druhu a výměry trestu přihlíží k: povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům pachatele, k dosavadnímu způsobu života, k možnosti nápravy, k chování pachatele po činu, k účinkům a následkům, které trest zřejmě bude mít, k polehčujícím nebo k přitěžujícím okolnostem, k době, která uplynula od spáchání činu, k délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu.¹³

Došlo také ke změnám v rámci trestů – došlo k jejich rozšíření v §52 TrZ o: trest domácího vězení – má být alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, dalším novým trestem je „Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce“. Změnily se také trestní sazby u jednotlivých trestných činů. Trestné činy, které jsou předmětem mé práce, jsou postiženy trestem odnětí svobody.¹⁴ Tím se dle §52 odst. 2 TrZ rozumí: „...*nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.*“¹⁵

¹² [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-38730700-novy-trestni-zakonik-c-40-2009-sb>

¹³ [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-era-trestniho-prava-hmotneho-stary-zakon-vs-novy-zakon-59450.html>

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ § 52 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

1.2.2. Zvláštní část trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. vs. „starý zákon“ č. 140/1961, Sb.

Novým zákonem stát dává najevo změnu v důležitosti a významu jednotlivých státem chráněných hodnot, na první místo se dostává ochrana jednotlivce. Zvláštní část obsahuje celkem 13 hlav.

Srovnání nové a staré úpravy

V zákoně č. 140/1961 Sb. byly jednotlivé hlavy řazeny takto – TČ proti: republice; hospodářské; proti pořádku ve věcech veřejných; obecně nebezpečné; hrubě narušující občanské soužití; rodině a mládeži; životu a zdraví; svobodě a lidské důstojnosti; majetku; lidskosti; brannosti a proti civilní službě; trestné činy vojenské.

V novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. jsou jednotlivé hlavy řazeny jinak, jelikož se změnila priority chráněných zájmů. Řazení je - TČ proti: životu a zdraví; svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství; lidské důstojnosti v sexuální oblasti; rodině a dětem; majetku; hospodářské; obecně nebezpečné; proti životnímu prostředí; České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci; pořádku ve věcech veřejných; proti branné povinnosti; vojenské; proti lidskosti, míru a válečné trestné činy.

Došlo tedy k nadřazení základních lidských práv a svobod nad ostatní zájmy. Do středu pozornosti a tím i do popředí ochrany se tedy dostává člověk, jeho život, zdraví, tělesná integrita, osobní svoboda, důstojnost, jeho soukromí, majetek... Proto byla novým trestním zákoníkem upravena systematika zvláštní části. Na první místo byly zařazeny trestné činy proti životu a zdraví, potom trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a do hlavy třetí trestné činy proti lidské důstojnosti.¹⁶

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1289

1.3. Trestný čin vraždy - §140 TrZ

1.3.1. Vražda - §140 TrZ

Trestný čin vraždy je v současné právní úpravě obsažen v ustanovení §140 TrZ:

- (1) „Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.*
- (2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.*
- (3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2*
 - a) na dvou nebo více osobách,*
 - b) na těhotné ženě,*
 - c) na dítěti mladším patnácti let,*
 - d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,*
 - e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti*
 - f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,*
 - g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
 - h) opětovně,*
 - i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo*
 - j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.*
- (4) Příprava je trestná.¹⁷*

¹⁷ § 140 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

1.3.2. Obecný výklad

„Ustanovení bez terminologického odlišení upravuje tři případy úmyslného usmrcení [vraždu prostou (§140 odst. 1), vraždu kvalifikovanou, tj. vraždu s rozmyslem nebo po předchozím uvážení (§140 odst. 2), a vraždu za zvlášť přitěžujících okolností (§140 odst. 3)].“¹⁸

Dle jiné publikace je možné §140 vyložit trochu jiným způsobem: „Z hlediska vnitřní struktury obsahuje ustanovení §140 základní skutkovou podstatu (§140 odst. 1), dále kvalifikovanou skutkovou podstatu (§140 odst. 2), kterou lze aplikovat samostatně, a okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (§140 odst. 3), které jsou pro obě skutkové podstaty (§140 odst. 1, 2) společné.“¹⁹

Předmět ochrany

Toto ustanovení **chrání lidský život**. Předmětem útoku může být **pouze živý člověk**. Tím je dítě, které přestalo být lidským plodem, a poté dospělý člověk až do své smrti. Okamžikem, kterým se plod stává dítětem, je začátek jeho porodu.²⁰

Pojem smrti

Rozlišujeme klinickou a biologickou smrt. Zastavení životních funkcí, které lze ještě obnovit vhodným zásahem a tím zachránit život, se nazývá klinickou smrtí. Klinická smrt se proto nepovažuje za smrt ve smyslu ustanovení §140 TrZ. Smrt biologická je smrtí mozku, jde o takový stav organismu, u kterého již není možné obnovení všech životních funkcí. Smrt mozku je rozhodující zejména v případech, kdy je např. funkce dýchání udržována uměle, ale mozek daného jedince již pozbyl svou funkci.²¹

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 186

¹⁹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). s. 7 - 8

²⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1297 - 1298

²¹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). s. 13

1.3.3. Základní skutková podstata - §140 odst. 1 TrZ

§140 odst. 1 TrZ: „*Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.*“²²

V tomto případě se jedná o tzv. vraždu prostou. Ustanovení se vztahuje na úmyslné usmrcení v náhlém hnutí mysli, tzn. bez rozmyslu.

Usmrcení jiného – objektivní stránka

Usmrcením člověka se rozumí jakékoli zbavení života jiného člověka. Není důležité, jakými prostředky k tomu došlo, zda šlo o jednání jednorázové nebo bylo dlouhodobějšího rázu. Vraždou proto je jak zastřelení, probodnutí, uškrcení, tak i např. dlouhodobé týrání nebo nepodávání stravy jinému člověku, příp. i podávání jedu v malých dávkách.²³

Usmrcení z pohledu forem jednání může být způsobeno jak konáním, tak i opomenutím takového konání za podmínek § 112 TrZ: „*Jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.*“²⁴

Pokud jde o opomenutí konání, k němuž byl pachatel dle jiného právního předpisu povinen, lze takto označit jednání lékaře, který úmyslně nepodává pacientovi lék.

Jako dobrovolné převzetí povinnosti konat lze popsat situaci, kdy kamarádka hlídá dítě své známé, která ji o to požádala a dítě během té doby zemře.

Zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání: lze spatřovat příkladmo v případě, kdy řidič dopravního prostředku způsobil nehodu a neposkytl pomoc řidiči druhého automobilu. Jelikož nehodu způsobil, měl právě tu zvláštní

²² § 140 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

²³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1298

²⁴ § 112 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

povinnost konat. Kdyby ji nezpůsobil, ale byl jen náhodným účastníkem, měl by pouze obecnou povinnost konat.

Výše uvedené 3 odstavce jsou pouze názorné – reprezentativní, nejedná se o taxativní výčet, ale pouze o mnou uvedené příklady.

Opomenutí je tedy postaveno na roveň konání. Zvláštní povinnost konat je nutné odlišovat také od již výše zmíněné obecné povinnosti konat. Protože porušení obecné povinnosti nezakládá trestní odpovědnost za následek tím způsobený. Daný jedinec proto odpovídá jen za porušení příslušné obecné povinnosti.²⁵

Subjektivní stránka

Subjektivní stránku zde představuje úmysl pachatele usmrtit jiného člověka. Trestný čin vraždy je vždy činem úmyslným, byť by šlo o jen úmysl eventuální. Pokud by jednání člověka směřovalo proti jinému zájmu chráněného trestním zákonem a ne proti zájmu na ochraně života a jeho jednání by způsobilo smrt jiného člověka, která nebyla úmyslem pachatele (buď ji způsobit nechtěl, nebo nevěděl, že ji může způsobit, anebo to sice věděl, ale nebyl s tím srozuměn), nebyl by trestně odpovědný za vraždu. Dle ustanovení §140 odst. 2 je postihován pachatel, který usmrtí jiného s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, proto je dle §140 odst. 1 postihován ten, kdo tak jedná v náhlém hnutí mysli. Proto je také úmyslné způsobení smrti s rozmyslem nebo po předchozím uvážení trestáno přísněji, než když pachatel jedná v náhlém hnutí mysli.²⁶

Pokud jde např. o úmyslné usmrcení jiného během loupeže, posoudí se to pouze jako trestný čin vraždy dle § 140 odst. 1 nebo 2, 3 písm. j), jelikož jednočinný souběh s trestným činem loupeže je vyloučen, dle R 27/1992.²⁷

Dle R 62/1973: „Trestný čin vraždy se liší od trestných činů těžkého ublížení na zdraví podle §145 TrZ a ublížení na zdraví podle §146 TrZ jen formou zavinění. Podobně z hlediska posouzení, zda jde o pokus trestného činu vraždy podle §21 odst. 1, §140 TrZ, nebo o dokonáný trestný čin těžkého ublížení na zdraví podle §145

²⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1300

²⁶ Tamtéž, s. 1300

²⁷ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 14

odst. 1 TrZ, popř. ublížení na zdraví podle §146 odst. 1 TrZ, je rozhodující subjektivní stránka, totiž k jakému následku směřoval úmysl pachatele.²⁸

Pachatel

Pachatelem neboli subjektem trestného činu vraždy dle §140 může být kdokoliv, jedná se o tzv. subjekt obecný.²⁹

1.3.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §140 odst. 2 TrZ

§140 odst. 2 TrZ: „*Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.*“³⁰

V tomto případě jde o tzv. kvalifikovanou skutkovou podstatu.

Kvalifikované skutkové podstaty jsou tvořeny znaky skutkové podstaty základní a dalším znakem, který typizuje vyšší stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Kvalifikovaná skutková podstata v podstatě jen modifikuje základní, ale nikoli v jejich podstatných znacích nebo vlastnostech. Pokud by se podstatně měnily znaky základní skutkové podstaty, mělo by to za následek vytvoření nové skutkové podstaty.

Výše uvedené ustanovení požaduje splnění 2 okolností, které charakterizují rozhodnutí pachatele: rozmysl nebo předchozí uvážení. Tyto okolnosti jsou slovem „nebo“ tedy stanoveny alternativně.³¹

Rozmysl

Trestní zákoník nám neposkytuje žádnou legální definici tohoto pojmu. Spáchání trestného činu s rozmyslem je odlišením např. od afektu. Je možné ho vymezit např. jako „*velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení.*“³² Pokud tedy pachatel jedná s rozmyslem, má se za to, že zvážil všechna pro a proti, že zvážil všechny okolnosti svého „zamýšleného“ jednání,

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1319

²⁹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 8

³⁰ §140 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

³¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 186

³²Tamtéž, s. 186

zvolil vhodné prostředky k provedení, zvažil i možné důsledky svého jednání. Rozdíl od „předchozího uvážení“ spočívá v tom, že zde chybí např. konkrétnější plánování a promyšlení činu, tedy tzv. plánování činu.³³

Předchozí uvážení

Zde jde naopak o situaci, kdy si pachatel předem, tj. před spácháním trestného činu, zvaží rozhodující okolnosti provedení činu. Půjde např. o zvolení místa a doby spáchání, o zvolení zbraně nebo jiného prostředku pro usmrcení jiné osoby, vypracování plánu atd., dochází tedy k tzv. naplánování činu. Čin nemusí být naplánován do sebemenšího detailu, postačí rámcově. Předchozí uvážení, promyšlení a naplánování dle zákonodárce zvyšuje závažnost a nebezpečnost činu pro společnost a proto je důvodem pro přísnější postih pachatele. Není rozhodné, zda došlo k dokonání trestného činu, tj. k usmrcení jiného, nebo zda jednání dospělo jen do stadia pokusu, neboť trestná je i příprava předem uvážené vraždy.³⁴

1.3.5. Kvalifikovaná skutková podstata - §140 odst.3 TrZ

§ 140 odst. 3 TrZ: *„Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na...“*³⁵ – viz kapitola 1.2.1.

Jedná se o tzv. vraždu za zvlášť přitěžujících okolností. Pokud pachatel naplní alespoň jednu z těchto okolností, bude pachatel dle §140 odst. 3 TrZ potrestán trestem odnětí svobody v rozmezí 15 – 20 let nebo výjimečným trestem.

Výjimečný trest je upraven v ustanovení §54 TrZ: *„Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.“*³⁶

³³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1304

³⁴ Tamtéž, s. 1305 - 1306

³⁵ §140 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

³⁶ §54 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Zvlášť závažný zločin je upraven v ustanovení §14 odst. 3 TrZ: „...zvlášť závažné zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“³⁷

Vražda na dvou nebo více osobách – písm. a)

Jde o okolnost, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Rozumí se tím, že k tomu došlo jedním skutkem (a to i za podmínek pokračování), a to nejméně na dvou osobách. Pokud by byl čin spáchán více skutky, uplatnila by se zde zvlášť přitěžující okolnost – „opětovně“ dle §140 odst. 3 písm. h).³⁸

Vražda na těhotné ženě – písm. b)

Těhotnou je žena v období od početí do začátku porodu. Žena musí být těhotná od počátku jednání pachatele, který ji začal usmrcovat. Nelze zde uplatnit §140 odst. 3 písm. a), jelikož lidský plod přechází v živého člověka až právě okamžikem počátku porodu. Útok je prvotně zaměřen na těhotnou ženu, na její život, ochrana lidského plodu je poskytována až zprostředkovaně. Pokud jde o zavinění, tak zde postačuje nedbalost. Není třeba, aby pachatel věděl, že ta konkrétní žena je těhotná. Stačí, že se zřetelem na okolnosti o tom vědět měl a mohl.³⁹

Vražda na dítěti mladším patnácti let – písm. c)

„Ochrana přiznaná tímto ustanovením trvá jen do dne předcházejícího patnáctým narozeninám, neboť na své patnácté narozeniny již není dítětem „mladším patnácti let“.“⁴⁰

Uplatňuje se tady totiž interpretační pravidlo – „Počítání času“ upravené v ustanovení §139 TrZ: „Kde tento zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek.“⁴¹

³⁷ §14 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1307

³⁹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 9

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1308

⁴¹ §139 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Co se týká zavinění, tak i v tomto případě postačuje nedbalost, jelikož není nutné, aby pachatel znal skutečný věk dané osoby, stačí, že se zřetelem na okolnosti a osobní poměry o tom vědět měl a mohl. Jedná se zejm. o vzhled dítěte, jeho vyjadřování, chování atd.

Vražda na úřední osobě – písm. d)

Úřední osoba je vymezena v ustanovení §127 odst. 1 TrZ, je jí např.: soudní, státní zástupce, prezident ČR, poslanec nebo senátor Parlamentu ČR, člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, strážník obecní policie, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti nebo fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou, pokud plní úkoly státu nebo společnosti, přičemž jí k tomu byly svěřeny určité pravomoci pro plnění těchto úkonů.⁴²

Některá z těchto příkladmo uvedených osob ale musí být usmrcena, v tomto případě zavražděna, **při výkonu nebo pro výkon její pravomoci**. K použití §140 odst. 3 písm. d) jako zvlášť přitěžující okolnosti nepostačí, že daná osoba, oběť, vykonávala tu určitou funkci nebo postavení.

Vražda spáchaná opětovně – písm. h)

Tzn. že pachatel jednání uvedené v §140 odst. 1 nebo odst. 2 opakuje, není přitom třeba, aby byl za takový čin pravomocně odsouzen nebo potrestán. Je možné sem zařadit i případy, kdy byl za takový čin odsouzen, ale hledí se na něj, jako by odsouzen nebyl. A není ani nutné, aby byl každý z těchto činů dokonán, postačuje stadium pokusu nebo přípravy.⁴³

Vražda spáchaná zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem – písm. i)

Zvlášť surový způsobem se rozumí spáchaní vražedného útoku s extrémně vysokou mírou brutality, která se výrazně vymyká z rámce, který je běžný u většiny

⁴² §127 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁴³ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 10

trestných činů tohoto druhu. Jako „zvlášť surový“ je možné označit útok, který se vyznačuje extrémně vysokou intenzitou, výraznou brutalitou, je možné použití většího počtu nástrojů.⁴⁴ Posuzuje se dle míry surovosti. Musí jít tedy o takovou míru, která se výrazně vymyká z běžného rámce. Může jít např. o vraždu, kde smrt byla způsobena ubitím oběti s následnou devastací jejího těla, např. vražda provedená sekyrou, kde byla téměř oddělena hlava od zbytku těla, přičemž oběti byly zasazeny i další rány do jiných částí těla. O „zvlášť surový způsob“ nepůjde v případě, když byla oběť usmrcena ihned a k devastaci jejího těla došlo až po její smrti, např. za účelem odstranění těla. **Je totiž rozhodující, jakým způsobem byla oběť usmrcena.** Pokud jde o zavinění, není nutné, aby pachatel věděl, že jde o zvlášť surový způsob. Postačuje, že o tom dle okolností případu, vědět měl a mohl.⁴⁵

Zvlášť trýznivý způsob znamená, že oběť je vystavena bolestem na hranici snesitelnosti, které trvají třeba i po kratší dobu nebo méně intenzivním, které však trvají dobu delší a které velmi citelně zasahují celou osobnost oběti. Může jít např. o smrt vyhladověním nebo o smrt způsobenou nedostatkem tekutin nebo o pomalé usmrcování např. formou pomalého rdoušení nebo přiškrcování, řezání na různých částech těla až do vykrvácení atd. Pokud jde o zavinění, tak je to stejné jako u výše popsaného zvlášť surového způsobu.⁴⁶

Záleží na každém konkrétním případě, zda bude splněna jedna z těchto alternativních podmínek nebo zda pachatel naplní obě současně.

Vražda ze zjištěného úmyslu nebo ze zavrženíhodné pohnutky – písm. j)

V úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch je trestný čin vraždy spáchán tehdy, pokud je úmyslem pachatele získat nějaký majetkový prospěch, např. odměnu za usmrcení jiného nebo získání věci, kterou má u sebe poškozený, příp. oběť. Postačuje se zde „úmysl získat“, to znamená, že k získání vůbec nemusí dojít.⁴⁷

⁴⁴ *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.11.1991, sp. zn. 7 To 63/91*

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1314

⁴⁶ Tamtéž, s. 1315

⁴⁷ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 187

Spáchání vraždy ve snaze zakrýt jiný trestný čin – půjde o jednání, kdy bude vražda spáchána zejména tehdy, jestliže se pachatel jiného trestného činu rozhodne, po dokonání tohoto trestného činu, usmrtit poškozenou osobu v úmyslu odstranit jí jako svědka dokonaného trestného činu.⁴⁸

Spáchání vraždy ve snaze usnadnit jiný trestný čin – tato okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby je splněna v případě, že k usmrcení osoby dojde v rámci přípravy, pokusu nebo již páchání jiného trestného činu. Pachatel si tím tedy usnadňuje spáchání jiného trestného činu. Jeho původním a základním úmyslem nebylo usmrcení té konkrétní osoby. Půjde např. o přípravu trestného činu loupeže, když si pachatel opatří zbraň tím, že nejdříve zastřelí policistu, který má zbraň u sebe.⁴⁹

Spáchání vraždy z jiné zavrženíhodné pohnutky – jedná se o takovou pohnutku, které je v zásadním rozporu s morálkou a svědčí o zjevné neúctě pachatele k lidskému životu, např. pomstychtivost. Nepůjde ale o pohnutky, které mají základ v přirozených citech člověka, např. žárlivost, nebo o jednání v afektu či v dlouhodobé stresové situaci. K naplnění zde postačuje zavrženíhodná pohnutka, není zde nutné splnění „zvlášť zavrženíhodné pohnutky“, která je podmínkou pro uložení výjimečného trestu dle §54 odst. 3 písm. a)⁵⁰:

„Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy dle §140 odst. 3 nebo který..., a to za podmínek, že za a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku....“⁵¹

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1315

⁴⁹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 10

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1316

⁵¹ §54 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

1.4. Trestný čin zabití - §141 TrZ

1.4.1. Zabití - §141 TrZ

Trestný čin zabití je v současné právní úpravě obsažen v ustanovení §141 TrZ:

- (1) *„Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.*
- (2) *Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) *na dvou nebo více osobách,*
 - b) *na těhotné ženě, nebo*
 - c) *na dítěti mladším patnácti let.*⁵²

1.4.2. Obecný výklad

Trestný čin zabití obsahuje tzv. privilegovanou skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu vraždy dle §140 TrZ.

Privilegované skutkové podstaty charakterizují trestné činy menší typové závažnosti a nebezpečnosti pro společnost, než skutkové podstaty základní. Jsou zde okolnosti, které snižují právě tu nebezpečnost činu. Jsou ojedinělé. Skutkové podstaty kvalifikované a privilegované jsou v poměru speciality ke skutkovým podstatám základním.

Takto vymezenou privilegovanou skutkovou podstatu zabití ve vztahu k trestnému činu vraždy zná např. i Švýcarsko - jeho trestní zákoník uvádí jednání pachatele *„v ospravedlnitelném silném hnutí mysli nebo pod silným duševním tlakem“* nebo např. Polsko – *„pod vlivem silného hnutí mysli omluvitelného okolnostmi“*.⁵³

⁵² §141 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1325

Předmět ochrany

I toto ustanovení chrání lidský život. Předmětem útoku může také jen živý člověk, kterým je, stejně jako u trestného činu vraždy dle §140 TrZ, dítě, které přestalo být lidským plodem a poté dospělý člověk až do okamžiku biologické smrti, tj. do smrti mozku.⁵⁴ Pokud jde o pojem smrti, je to totožné, jako u výše popsaného trestného činu vraždy.

1.4.3. Základní - privilegovaná skutková podstata - §141 odst. 1 TrZ

§141 odst. 1 TrZ: „*Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.*“⁵⁵

Jedná se tedy o privilegovanou skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu vraždy. Dle zákonodárce má vyjadřovat menší typovou škodlivost činu pro společnost tohoto trestného činu s ohledem na pohnutku pachatele. I zde dochází k usmrcení jiné osoby, rozdíly od vraždy jsou uvedeny právě v §141 odst. 1 TrZ.⁵⁶

Subjektivní stránka a navazující privilegující okolnosti

Subjektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v úmyslu pachatele usmrtit jiného. Výjimečně půjde o úmysl přímý, zpravidla se bude jednat o úmysl eventuální. U trestného činu zabití rozlišujeme tzv. afektdelikt, to znamená usmrcení v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli a tzv. provokaci, tj. usmrcení v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, zde se nevyžaduje silné rozrušení.⁵⁷

Silné rozrušení je duševní stav, afektivní reakce, při kterém pachatel jak vnitřně, tak i zpravidla navenek vykazuje značné emoční rozrušení nebo neklid, který ovlivňuje jeho další jednání. Rozrušení může vzniknout postupně, např. narůstající obavy o život při pronásledování, ale i náhle a prudce. **Strachem** se rozumí reakce

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v., s. 1326

⁵⁵ §141 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁵⁶ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 191

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1327

pachatele na nebezpečí nebo ohrožení. **Úlek** a **zmatek** jsou duševní stavy, které se projevují v jeho zkratkovité reakci. Rozrušení ze strachu, úleku nebo zmatku, ve kterém pachatel jednal, musí mít podklad ve vnějších, omluvitelných důvodech. Protože právě tyto vnější okolnosti jsou důvodem nižší trestnosti. **Jiné omluvitelné hnutí mysli** – může jím být např. smutek, žal nebo soucit.⁵⁸

Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného – může jít např. o usmrcení osoby, která pachatele dlouhodobě psychicky nebo fyzicky týrala. Nebo předchozím jednáním může být i jednorázové jednání poškozeného ve formě útoku nebo vyvolání nebezpečí. Pachatel zde poškozeného úmyslně usmrcuje ze zvláštní pohnutky spočívající v předchozím zlém jednání poškozeného, jde o tzv. viktimologické zavinění.⁵⁹

1.4.4. Kvalifikovaná skutková podstata k privilegované - §141 odst. 2 TrZ

§141 odst. 2 TrZ: „*Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

- a) *na dvou nebo více osobách,*
- b) *na těhotné ženě, nebo*
- c) *na dítěti mladším patnácti let“⁶⁰*

Zabití dvou nebo více osob

Půjde o usmrcení min. 2 osob, více osob znamená nejméně osoby 3. Je to okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Z hlediska zavinění je třeba, aby o této skutečnosti pachatel věděl a byl s tím alespoň srozuměn, protože jinak by nemohlo jít o úmyslné usmrcení dvou, příp. více osob.⁶¹

Zabití těhotné ženy; zabití dítěte mladšího 15 let

Je to stejné vysvětlení jako u trestného činu vraždy dle §140 odst. 3, viz výše kapitola 1.2.5.

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 191

⁵⁹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). s. 18

⁶⁰ §141 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1330

1.5. Trestný čin znásilnění - §185 TrZ

1.5.1. Znásilnění - §185 TrZ

Trestný čin znásilnění je v současné právní úpravě obsažen v ustanovení §185 TrZ:

- (1) *„Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*
- (2) *Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) *souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
 - b) *na dítěti, nebo*
 - c) *se zbraní*
- (3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
 - c) *spáchá-li takovým činem těžkou újmu na zdraví*
- (4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*
- (5) *Příprava je trestná.*⁶²

1.5.2. Obecný výklad

Došlo k doplnění skutkové podstaty o jednání, které bylo donedávna postihováno jako vydírání, přičemž zcela zjevně toto jednání patří mezi sexuální trestné činy. Znásilnění formou soulože nebo jiného pohl. styku srovnatelného se souloží je koncipováno jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.⁶³

„Za pohlavní styk se podle judikatury považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby (stejného nebo jiného pohlaví). Jde tedy o souloží,

⁶² §185 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁶³ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 87

*pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (např. orální pohlavní styk, anální pohlavní styk), ale i např. pouhé osahávání ženy na prsou, ohmatávání genitálií muže či ženy, líbání přirození, vzájemná heterosexuální nebo homosexuální masturbace apod.*⁶⁴

1.5.3. Základní skutková podstata - §185 odst. 1 TrZ

§185 odst. 1 TrZ: „*Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*“⁶⁵

Objekt, předmět útoku, objektivní stránka

Objektem tady je právo člověka (ženy i muže) právo svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. **Předmětem** útoku může být kterýkoliv člověk, tj. jak žena, tak muž, příp. hermafrodit. Přičemž zde není závislost na jeho věku, vyspělosti, způsobu života znásilňované osoby, ani na její pověsti... Může jít i osobu, která s pachatelem žije v jedné domácnosti, např. v manželství nebo v poměru druh a družka, anebo v partnerství.⁶⁶ „**Objektivní stránka** spočívá v tom, že pachatel:

- a) *násilím nebo pohrůzkou násilí donutí jiného k pohlavnímu styku, nebo*
- b) *k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti.*⁶⁷

Čin je dokonán tehdy, jakmile pachatel dosáhl pohlavního styku s obětí. Pokud by k dosažení cíle nedošlo, zůstal by tento trestný čin ve stadiu pokusu.

Pohlavní styk

Je jím jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, přičemž tato osoba může být jak ženského, tak mužského pohlaví.⁶⁸ Tento pojem zahrnuje jednání, jejichž podstatou je přímý fyzický kontakt s druhou osobou, tj. dotyk, který směřuje k ukojení sexuálního pudu. Pohlavní styk při tomto základním vymezení zahrnuje širokou škálu činností, např. soulož a jiné pohlavní styky provedené

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 253

⁶⁵ §185 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1651

⁶⁷ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 87

⁶⁸ *Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2000, sp. zn. 7 Tz 231/2000*

způsobem srovnatelným se souloží, tj. zejm. orální nebo anální styk, zasouvání prstů nebo jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí. Patří sem ale např. i vsunování pohlavního údu muže mezi prsa ženy, osahávání genitálií, příp. i tzv. erotické masáže, které pachatel provádí druhé osobě nebo ona jemu. Takové jednání má směřovat k uspokojení pachatele, není však důležité, zda k němu skutečně dojde.⁶⁹ Pokud ale dojde k uspokojení pohlavního pudu pachatele formou soulože nebo formou jiného pohlavního styku srovnatelného se souloží, bude se to posuzovat dle kvalifikované skutkové podstaty v §185 odst. 2 TrZ, neboť jde o zvlášť přitěžující okolnost dle §185 odst. 2 písm. a).⁷⁰

Násilí; donucení

Násilím se rozumí použití fyzické síly pachatelem. Účelem je překonání odporu ze strany znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli. Donucením se rozumí překonání vážně míněného odporu druhé osoby nebo její podlehnutí proto, že nemá s ohledem na již použité násilí nebo pohrůžku násilí jiného východiska. O donucení půjde také tehdy, když znásilňovaná osoba přestala klást odpor pro jeho beznadějnost, vyčerpanost atd. Dle nové právní úpravy postačuje pohrůžka násilí nikoli bezprostředního, tzn. pohrůžka, že násilí bude vykonáno i ve vzdálenější budoucnosti.⁷¹ Pohrůžka násilí přitom nemusí směřovat jen proti napadené osobě, ale postačí, že směřuje i proti jeho blízkému, dítěti atd.⁷²

Stav bezbrannosti; zneužití bezbrannosti

„Stavem bezbrannosti může být silná opilost oběti (v důsledku které oběť nebyla schopna klást pachateli odpor), duševní porucha, hluboký spánek, mdloba, horečka, nízký věk oběti (v důsledku kterého oběť nemůže rozpoznat a zhodnotit důvody, které by měly vést k tomu, aby oběť odporovala).“⁷³ Jde tedy o stav, ve kterém není oběť schopna buď projevit souhlas s pohlavním stykem, nebo naopak, není schopna klást odpor.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. Tdo 1305/2005

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1651

⁷¹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 87 - 88

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.7.2006, sp. zn. 8 Tdo 854/2006

⁷³ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 253

Ve stavu bezbrannosti se ale nacházejí i osoby, které sice vnímají okolní svět, ale pro nedostatečnou duševní nebo rozumovou vyspělost nejsou na takové úrovni, aby dokázaly správně vnímat situaci, ve které se nacházejí, logicky a účinně reagovat. Jde o osoby, které trpí nějakou duševní chorobou, děti nebo osoby mentálně zaostalé. Dalšími osobami, které se mohou nacházet ve stavu bezbrannosti, jsou osoby např. spoutané, s nějakou fyzickou vadou omezující její hybnost, upoutané na lůžku nebo na vozíku, osoby ochrnuté, velmi staré atd., tyto osoby by se sice chtěly bránit, ale jejich fyzický stav jim to nedovoluje.⁷⁴ Zneužití jakékoliv formy bezbrannosti je založeno na tom, že útočník, pachatel, o té konkrétní skutečnosti ví a využije ji ke svému účelu. Jestliže byla poškozená osoba do stavu bezbrannosti uvedena s přispěním pachatele, půjde o zneužití bezbrannosti jen tehdy, pokud se pachatel rozhodl mít s obětí pohlavní styk až po tomto uvedení.⁷⁵

Subjektivní stránka

Jde o **úmyslný** trestný čin. Pokud by se ale pachatel domníval, že druhá osoba odpor jen předstírá a že ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasí, šlo by o **skutkový omyl negativní**, protože obviněný by nevěděl o okolnostech, které naplňují znaky trestného činu znásilnění a byla by tím vyloučena odpovědnost za úmyslný čin. V případě **zneužití bezbrannosti** by ale pachatele neomlouvalo, pokud by se domníval, že nebýt bezbrannosti konkrétní osoby, k pohl. styku by svolila.⁷⁶

1.5.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §185 odst. 2 TrZ

§185 odst. 2 TrZ: „*Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

- d) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
- e) na dítěti, nebo*
- f) se zbraní“⁷⁷*

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1654

⁷⁵ *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.5.2005, sp. zn. 8 Tdo 530/2005*

⁷⁶ *Tamtéž, s. 1654 - 1655*

⁷⁷ §185 odst.2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Soulož; jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souložím

Souložím se rozumí spojení pohlavních orgánů muže a ženy, přičemž postačuje jen částečné zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy. Není důležité, zda došlo k úplnému uspokojení pachatele či nikoliv. Při pouhém dotyku pohlavních orgánů muže a ženy by šlo o pokus trestného činu znásilnění. Jiný pohl. styk provedený způsobem srovnatelným se souložím – jde hlavně o orální a anální pohlavní styk.⁷⁸ Je to styk, při jehož realizaci dochází k situaci, která je srovnatelná s tou, jaká nastává u souložím. Může jít např. i o zasouvání jazyku, prstů, jiného předmětu do pochvy ženy, přičemž to má simulovat pohlavní úd muže, tzn. že situace je simulována jiným mechanismem. V případě simulace u muže – zasouvání jeho pohlavního údu do pochvy ženy je nahrazeno tak, že nejde o ženské pohlavní orgány, ale jinou srovnatelnou část těla, zejm. zde jde o orální pohlavní styk, anální pohl. styk.⁷⁹

Spáchání činu na dítěti

V tomto případě se dítětem rozumí osoba mladší 18 let. Vycházíme zde z ustanovení §126 TrZ: „*Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.*“⁸⁰

Dítětem je taková osoba jen do dne, který předchází jejím 18. narozenin, neboť v den narozenin již není „osobou mladší 18 let“, takže již není dítětem. I zde se tedy uplatňuje ustanovení §139 TrZ – „Počítání času“: „*Kde tento zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala skutečnost určující její začátek.*“⁸¹

Pokud jde o výše uvedenou kvalifikovanou skutkovou podstatu, zde se dítětem rozumí osoba v rozmezí 15 – 18 roku jeho života. Znásilnění osoby ml. 15 let již totiž spadá do ustanovení §185 odst. 3, jelikož půjde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

⁷⁸ KUCHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 89

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1656

⁸⁰ §126 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁸¹ §139 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

1.5.5. Kvalifikované skutkové podstaty - §185 odst. 3, odst. 4 TrZ

§185 odst. 3 TrZ: „*Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*

- a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
- b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
- c) *spáchá-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.“*

§185 odst. 4 TrZ: „*Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*“⁸²

Spáchání činu na dítěti mladším patnácti let

Spáchání činu na dítěti ml. 15 let je okolností, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Uplatňuje se zde ustanovení §17 písm. b) TrZ: „*K okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlídně, jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní věděl.*“⁸³ Proto není třeba, aby pachatel znal věk poškozeného, stačí, že o tom vědět měl a mohl, samozřejmě s ohledem na okolnosti a své osobní poměry.

I zde platí ustanovení §139 TrZ – „*Počítání času*“, uvedené v předchozí subkapitole.

Spáchání činu na místě, kde je omezována osobní svoboda

V tomto případě je poskytována zvýšená ochrana osobám, kterým byla omezena jejich osobní svoboda tím, že byly umístěny např. do vazby, trestu výkonu odnětí svobody, zabezpečovací detence, ústavní výchovy... nebo na jiné obdobné místo. Jedná se o zvlášť přitěžující okolnost, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, jelikož tyto osoby mají sníženou nebo omezenou možnost obrany proti pachateli, nemají možnost rozhodovat o svém životě svobodně, protože jsou zcela

⁸² §185 odst. 3, odst. 4 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁸³ §17 písm. b) Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

nebo zčásti zbaveny svobody. Zvýšena ochrana se jim poskytuje proto, že tyto osoby jsou omezeny pohybem, musí se zdržovat v uvedených zařízeních, kde jsou podrobeny dozoru jiných osob a případnému pachateli nemohou z těchto uzavřených prostor uniknout.⁸⁴

Způsobení těžké újmy na zdraví

Těžká újma na zdraví je vymezena ustanovením §122 odst. 2 TrZ: „*Těžkou újмой na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újмой na zdraví: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.*“⁸⁵

Může být způsobena z nedbalosti, ale i úmyslně. Ustanovení o znásilnění §185 odst. 3 písm. c) TrZ je speciální k ustanovení o způsobení těžké újmy na zdraví §145 TrZ a proto je vyloučen jednočinný souběh. Tato újma musí být způsobena jednáním, které je uvedeno v §185 odst. 1 TrZ, nikoli až po dokončení činu, např. z pomsty.⁸⁶

Způsobení smrti

Způsobení smrti je okolností, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Smrt musí být způsobena jen z nedbalosti. Úmyslné usmrcení by se totiž kvalifikovalo jako trestný čin vraždy dle §140 TrZ v souběhu s trestným činem znásilnění. O jednočinný souběh by šlo v případě, že pachatel již od počátku věděl, že danou osobu usmrtí. Pokud ale k takovému závěru došel až v průběhu útoku, jednalo by se o vícečinný souběh těchto trestných činů.⁸⁷

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1657

⁸⁵ §122 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1658

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v., s. 1658 - 1659

1.6. Trestný čin ublížení na zdraví - §146 TrZ

1.6.1. Ublížení na zdraví - §146 TrZ

Trestný čin ublížení na zdraví je v současné právní úpravě obsažen v ustanovení §146 TrZ:

- (1) „Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*
- (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) na těhotné ženě,*
 - b) na dítěti mladším patnácti let,*
 - c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti*
 - d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo*
 - e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.*
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.*
- (4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.“⁸⁸*

1.6.2. Základní skutková podstata - §146 odst. 1 TrZ

§146 odst. 1 TrZ: „Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“⁸⁹

⁸⁸ §146 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁸⁹ §146 odst.1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Předmět ochrany

Objektem zde je lidské zdraví. Předmětem útoku může být pouze živý člověk, nikoli lidský plod. Není ale podmínkou, že osoba musí být před útokem zcela zdravá, může být nemocná nebo zraněná.⁹⁰

Ublížení na zdraví

Ublížení na zdraví je vymezeno ustanovením §122 odst. 1 TrZ: „*Ublížení na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.*“⁹¹

Dle dosavadní praxe je „**nikoli krátkou dobou**“ nejm. 7 dní. Pokud by šlo o újmu na zdraví, která by nedosáhla intenzity „ublížení na zdraví“, bylo by možné to posuzovat jako přešůpek proti občanskému soužití dle přešůpkového zákona, §49 odst. 1 písm. c).⁹²

Může být způsobeno jak konáním, tak i opomenutím. Není rozhodné, jakými prostředky bylo ublížení na zdraví způsobeno (zbraň, úder pěstí...), ani zda k tomu došlo jednorázově, nebo zda šlo o jednání postupné a dlouhodobé. Vždy se zkoumá povaha poruchy zdraví, jak byla způsobena, který orgán a která funkce byla narušena, zda a do jaké míry porucha narušila obvyklý způsob života postiženého, jak dlouho dobu porucha trvala, zda si vyžádala lékařské ošetření... Posuzování každého případu musí být komplexní a je individuální.⁹³

Znesnadnění obvyklého způsobu života – nejde pouze o omezení spojená s pracovní činností, ale také např. omezení u příjmu potravy, omezení pohybu, znemožnění sportovních aktivit, pokud jsou obvyklou činností poškozeného.⁹⁴

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1374

⁹¹ §122 odst.1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁹² JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 200

⁹³ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 33

⁹⁴ Tamtéž, s. 33

Vyžadování lékařského ošetření – není důležité, zda k lékařskému ošetření skutečně dojde. Poškozený si ho může ošetřit sám, nebo ho ponechá bez lékařského nebo jiného ošetření, aby se hojilo přirozenou cestou.

Subjektivní stránka

Subjektivní stránka spočívá v úmyslu pachatele způsobit ublížení na zdraví, postačuje úmysl eventuální. Stačí tedy, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit ublížení na zdraví a byl s tím srozuměn. K těžšímu následku dle §146 odst. 3, 4 TrZ – tj. způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti, se vyžaduje pouze zavinění z nedbalosti. Kdyby to bylo způsobeno úmyslně, nešlo by již o trestný čin ublížení na zdraví dle §146 TrZ, ale buď o trestný čin těžkého ublížení na zdraví dle §145 TrZ nebo o trestný čin vraždy dle §140 TrZ, příp. zabití dle §141 TrZ.⁹⁵

Pachatel

Subjektem tohoto trestného činu může být kdokoli, kdo jinému způsobí ublížení na zdraví. Případní spolupachatelé odpovídají za celý následek společného jednání, není podstatné, kdo které zranění způsobil nebo kdo jakou intenzitou působil.⁹⁶

1.6.3. Kvalifikovaná skutková podstata - §146 odst. 2 TrZ

§146 odst. 2 TrZ: „*Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na...*“⁹⁷ – viz kapitola 1.5.1.

Na těhotné ženě - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

Na dítěti mladším patnácti let - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

Ublížení na zdraví na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

⁹⁵ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 34

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1376

⁹⁷ §146 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

1.6.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §146 odst. 3 TrZ

§146 odst. 3 TrZ: „*Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.*“⁹⁸

Těžká újma na zdraví je vymezena ustanovením §122 odst. 2 TrZ: „*Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.*“⁹⁹

Těžká újma na zdraví u tohoto trestného činu „prostého“ ublížení na zdraví dle §146 musí být způsobena pouze z nedbalosti. Kdyby ji pachatel způsobil úmyslně, kvalifikovalo by se jeho jednání dle §145 TrZ – Těžké ublížení na zdraví.

Pokud by ale k těžké újmě na zdraví došlo v důsledku komplikací, které pachatel ani z nedbalosti nezavinil, např. se poškozenému nedostane náležitá lékařská pomoci, bude pachatel postižen jen dle §146 odst. 1 nebo odst. 2 TrZ.¹⁰⁰

1.6.5. Kvalifikovaná skutková podstata - §146 odst. 4 TrZ

§146 odst. 4 TrZ: „*Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*“¹⁰¹

Smrtí se i zde rozumí smrt biologická, tj. smrt mozku, kde je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno.

V tomto případě musí být smrt způsobena pouze z nedbalosti. Pokud by byla způsobena úmyslně, kvalifikovalo by se jednání pachatele dle §140 TrZ jako trestný čin vraždy.

Pokud by byl tento čin proveden ve spolupachatelství, tak i zde, stejně jako u §146 odst. 3 TrZ, by se zavinění jednotlivých pachatelů posuzovalo samostatně. Samotný fakt, že trestný čin byl spáchán ve formě spolupachatelství, ještě

⁹⁸ §146 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁹⁹ §122 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1377

¹⁰¹ §146 odst. 4 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

neznamená, že všichni pachatelé odpovídají za tento těžší následek dle §146 odst. 4 TrZ, případně za následek dle §146 odst. 3 TrZ – těžká újma na zdraví.¹⁰²

1.7. Trestný čin těžkého ublížení na zdraví - §145 TrZ

1.7.1. Těžké ublížení na zdraví - §145 TrZ

Trestný čin těžkého ublížení na zdraví je v současné právní úpravě obsažen v ustanovení §145 TrZ:

- (1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.*
- (2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) na dvou nebo více osobách,*
 - b) na těhotné ženě,*
 - c) na dítěti mladším patnácti let,*
 - d) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,*
 - e) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,*
 - f) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
 - g) opětovně nebo poté, co spáchal jiný zvláště závažný zločin spojený s úmyslným způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti nebo jeho pokus, nebo*
 - h) ze zavrženíhodné pohnutky.*

¹⁰² KUCHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 35

(3) *Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

(4) *Příprava je trestná.*¹⁰³

1.7.2. Základní skutková podstata - §145 odst. 1 TrZ

§145 odst. 1 TrZ: *„Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.*“¹⁰⁴

Předmět ochrany

Objektem je lidské zdraví. Předmětem útoku může být pouze živý člověk, nikoli lidský plod. Není ale podmínkou, že osoba musí být před útokem zcela zdravá, může být nemocná nebo zraněná.¹⁰⁵

Způsobení těžké újmy na zdraví

Způsobením se rozumí jak konání, tak i opomenutí konání, jehož následkem je těžká újma na zdraví. Není rozhodné, jakými prostředky bylo ublížení na zdraví způsobeno (zbraň, úder pěstí...), ani zda k tomu došlo jednorázově, nebo zda šlo o jednání postupné a dlouhodobé. Pokud jde o opomenutí, tak musí jít o „*opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen*“.¹⁰⁶ I v tomto případě se musí rozlišovat obecná a zvláštní povinnost konat, viz kapitola Trestný čin vraždy.

Těžká újma na zdraví je vymezena ustanovením §122 odst. 2 TrZ: *„Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.*“¹⁰⁷

¹⁰³ §145 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁰⁴ §145 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1360

¹⁰⁶ §112 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁰⁷ §122 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Jsou zde tedy stanoveny 2 podmínky, které musí být splněny kumulativně: je to vážná porucha nebo jiné vážné onemocnění, které je zároveň některým z výše taxativně uvedených případů.

Některé taxativně vymezené případy těžké újmy na zdraví

Zmrzačení je trvale chorobný stav charakterizovaný buď značnou změnou těla, nebo jeho části, příp. ztrátou končetiny, příp. její podstatné části. **Ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti** - jde o takové poškození těla nebo jeho části, které způsobuje úplnou nebo alespoň částečnou všeobecnou pracovní způsobilost. „Všeobecnou pracovní způsobilost“ je nutné odlišovat od „pracovní způsobilosti“ – tou se rozumí způsobilost v dosavadním zaměstnání nebo povolání, přičemž všeobecná zůstane zachována, tj. poškozený není způsobilý pro svou dosavadní pracovní činnost, ale může vykonávat něco jiného. Úplnou ztrátou všeobecné pracovní způsobilosti je např. oslepnutí nebo ochrnutí končetin. Podstatné snížení pracovní způsobilosti – poškozený nemůže provádět více jak polovinu úkonů běžného života. **Ochromení údu** – jde o trvalou nezpůsobilost nebo podstatně sníženou schopnost pohybu některé z končetin, příp. její části. **Ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí** – nejčastějším případem je postižení zraku nebo sluchu. U zraku je to buď úplné oslepnutí, nebo jde o případ, kdy je sice zachován světlocit, ale poškozený není schopen rozeznat jednotlivé předměty. U sluchu je za ztrátu považována úplná hluchota. Podstatným oslabením je snížení funkce o více než polovinu. **Zohydění** – je jím každá viditelná, trvale hyzdící změna těla člověka, která mění jeho vzhled a vzbuzuje odpor a ošklivost. Není důležité, zda je možné tuto vadu odstranit plastickou operací nebo zakrytím. **Mučivé útrapy** – extrémně vystupňované nebo prodlužované tělesné nebo duševní bolesti. Mohou to být jak bolesti na hranici snesitelnosti, které trvají i po krátkou dobu. Nebo i bolesti snesitelné, které však trvají dobu delší. V praxi jde často o případy např. polévání horkou vodou, sypání soli nebo pepře do ran, omezení přísunu jídla... **Delší dobu trvající porucha zdraví** – jde o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, přičemž omezení dosavadního obvyklého způsobu života poškozeného trvá nejméně 6 týdnů. Není rozhodné, zda je o poruchu fyzickou nebo psychickou.¹⁰⁸

¹⁰⁸ KUCHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 26 - 28

1.7.3. Kvalifikovaná skutková podstata - §145 odst. 2 TrZ

§145 odst. 2 TrZ: „*Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ...*“¹⁰⁹ – viz kapitola 1.6.1.

Těžké ublížení na zdraví dvěma nebo více osobám

Musí to být způsobeno jedním skutkem. Pokud by byl čin spáchán více skutky, uplatnila by se zvlášť přitěžující okolnost spáchání činu „opětovně“ dle §145 odst. 3 písm. g).¹¹⁰

Na těhotné ženě - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

Na dítěti mladším patnácti let - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

Těžké ublížení na zdraví spáchané opětovně - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

Těžké ublížení na zdraví ze zavrženíhodné pohnutky - zvlášť přitěžující okolnost, výklad stejný jako u trestného činu vraždy §140 odst. 3 TrZ, subkapitola 1.2.5.

1.7.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §145 odst. 3 TrZ

§145 odst. 3 TrZ: „*Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*“¹¹¹

Výklad je téměř totožný jako u subkapitoly 1.5.5.

¹⁰⁹ §145 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1363

¹¹¹ §145 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

1.8. Trestný čin loupeže - §173 TrZ

1.8.1. Loupež - §173 TrZ

Trestný čin loupeže je v současné právní úpravě obsažen v ustanovení §173 TrZ:

- (1) *„Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*
- (2) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
 - b) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,*
 - c) *způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo*
 - d) *spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§309), teroristického útoku (§311) nebo teroru (§312).*
- (3) *Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.*
- (4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*
- (5) *Příprava je trestná.*¹¹²

1.8.2. Základní skutková podstata - §173 odst. 1 TrZ

§173 odst. 1 TrZ: *„Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*¹¹³

Předmět ochrany

Ustanovení §173 TrZ chrání v podstatě 2 zájmy, 2 objekty. Předmětem je jednak osobní svoboda člověka a jednak majetek, kterého se chce pachatel zmocnit. Zahraniční trestní zákoníky často zařazují trestný čin loupeže mezi majetkové trestné činy. Náš trestní zákoník ho však zařazuje mezi „Trestné činy proti svobodě“, čímž je zdůrazněna právě osobní svoboda daného jedince před majetkem. Osobní svoboda

¹¹² §173 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹¹³ §173 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

je tedy primárním objektem tohoto trestného činu. Majetek je až objektem sekundárním. Osobní svoboda a majetek jsou v této skutkové podstatě vyjádřeny kumulativně, proto musí být splněny současně, jinak by šlo i jiné trestné činy.¹¹⁴

Objektivní stránka

Objektivní stránku zde představuje „použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci“.

Násilí a pohrůžka násilí musí nastat dříve, než dojde k zmocnění věci. Pokud by pachatel užil násilí nebo pohrůžky násilí až poté, co se věci zmocní, aby si věc uchoval, šlo by o trestný čin krádeže dle §205 odst. 1 písm. c): „*Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta...*“¹¹⁵ Pokud by se ale pachatel v průběhu takto uskutečňovaného násilí rozhodl, že se zmocní ještě nějaké jiné věci, kterou má poškozený u sebe, dopustil by se současně i trestného činu loupeže dle §173. O loupež půjde i v případě, když se pachatel pokusil nejdříve o „pouhou“ krádež, ale k jejímu dokonání použil násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí.¹¹⁶

Násilí

Násilím se zde rozumí použití fyzické síly, která má překonat kladený odpor nebo zamezit očekávanému odporu. Není však nutné, aby napadený kladl odpor. Zpravidla směřuje proti tomu, kdo má danou věc u sebe. Dle §119 TrZ: „Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem.“¹¹⁷ Trestným činem loupeže bude např. i jednání pachatelky, která přislíbí jinému uskutečnění pohlavního styku kvůli tomu, aby ho následně v např. v hotelovém pokoji uspala tím, že mu do nápoje zamíchala uspávací prostředek a poté ho okradla. Další odlišení trestného činu krádeže a loupeže: pachatel chce ženě odcizit kabelku - pokud se mu to povede ihned na první pokus, aniž by použil násilí, tak půjde o krádež. Pokud ale bude žena

¹¹⁴ KUCHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 65

¹¹⁵ §205 odst. 1 písm. c) Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1551 - 1552

¹¹⁷ §119 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

kabelku pevně držet, čímž bude klást pachateli odpor, který se on pokusí překonat tím, že s ní začne cloumat, aby se kabelky zmocnil, půjde již o trestný čin loupeže.¹¹⁸

Pohrůžka bezprostředního násilí

„Pohrůžka bezprostředního násilí je pohrůžka násilím, které má být vykonáno ihned, bez odkladu, pokud se napadený nepodrobí vůli útočníka. Zpravidla je vyjádřena výslovně, postačí však i konkludentní jednání.“¹¹⁹

Subjektivní stránka

Úmysl pachatele musí obsahovat jak *násilné jednání*, které chce pachatel vynaložit k překonání nebo znemožnění odporu oběti, tak i úmysl *zmocnit se cizí věci*. Trestný čin loupeže je dokonán již samotným užitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v loupežném úmyslu. Není tedy třeba, aby byl úmysl uskutečněn, tj. aby se pachatel cizí věci skutečně zmocnil. O trestný čin loupeže půjde i tehdy, když pachatel užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí, ale potom dobrovolně upustí od zmocnění se cizí věci. Nezávisí na intenzitě použitého násilí ani na hodnotě cizí věci, které se chce pachatel zmocnit. I to je rozdíl od trestného činu krádeže – zde je nutné způsobit škodu nikoliv nepatrnou, která dle §138 TrZ činí nejméně 5 000 Kč.¹²⁰

Pachatel

Pachatelem, tj. subjektem tohoto trestného činu, může být kdokoli. Jde o tzv. subjekt obecný.¹²¹

¹¹⁸ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 66

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 232

¹²⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1554

¹²¹ KUČHTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 68

1.8.3. Kvalifikovaná skutková podstata - §173 odst. 2 TrZ

§173 odst. 2 TrZ: *„Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,*
- c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo*
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§309), teroristického útoku (§311) nebo teroru (§312).“¹²²*

Spáchání činu členem organizované skupiny

Jedná se o zvlášť přitěžující okolnost.

„Organizovanou skupinou se rozumí sdružení více osob, v němž je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy sdružení a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost. Skupina nemusí mít trvalý charakter, postačí provedení jediného útoku.“¹²³

Způsobení těžké újmy na zdraví

Těžká újma na zdraví je vymezena ustanovením §122 odst. 2 TrZ: *„Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.“¹²⁴*

V tomto případě může být způsobena jak úmyslně, tak i z nedbalosti. Jde o speciální ustanovení k §145 TrZ, a proto je jednočinný souběh vyloučen.

¹²² §173 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹²³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012. s. 232*

¹²⁴ §122 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Způsobení značné škody

Značnou škodou se dle §138 TrZ rozumí škoda ve výši nejméně 500 000 Kč. Pokud jde o zavinění, tak v tomto případě postačuje nedbalost.

Úmysl umožnit nebo usnadnit vlastizradu, teroristický útok nebo teror

Jedná se o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jelikož trestný čin vlastizrady, teroristického útoku a teroru patří mezi zvlášť závažné zločiny. Není nutné, aby byl některý z těchto zvlášť závažných zločinů opravdu spáchán. Postačuje, že zůstalo u jen pouhého **úmyslu**, nemusí se dosáhnout ani stadia přípravy. Není ani důležité, zda tím pachatel umožňuje spáchání tohoto zvlášť závažného zločinu sobě nebo někomu jinému. Pokud by ale došlo alespoň k přípravě některého z těchto zločinů nebo jeho pokusu, šlo by o souběh trestného činu loupeže a přípravy nebo pokusu některého zvlášť závažného zločinu.¹²⁵

1.8.4. Kvalifikovaná skutková podstata - §173 odst. 3 TrZ

§173 odst. 3 TrZ: „*Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.*“¹²⁶

Škodou značného rozsahu se dle §138 TrZ rozumí škoda ve výši nejméně 5 mil. Kč. Pokud jde o zavinění, tak v tomto případě postačuje nedbalost.

1.8.5. Kvalifikovaná skutková podstata - §173 odst. 4 TrZ

§173 odst. 4 TrZ: „*Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*“¹²⁷

Jde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. O trestný čin loupeže dle §173 odst. 4 TrZ půjde pouze tehdy, jestliže byla smrt způsobena pachatelem z nedbalosti. Pokud pachatel usmrtí jiného úmyslně, aby se zmocnil cizí věci, je možné jeho jednání kvalifikovat jako trestný čin vraždy dle §140 odst. 1, 3 písm. j). Jednočinný souběh s trestným činem loupeže je vyloučen.¹²⁸

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1556

¹²⁶ §173 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹²⁷ §173 odst. 4 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. s. 1557

2. TRESTNÍ PRÁVO A MLADISTVÝ PACHATEL

2.1. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“) je speciální norma, která se používá tehdy, jestliže se trestní řízení nějakým způsobem týká dítěte, resp. mladistvého. *„Vznikl jako reakce na dosud absentující samostatnou právní úpravu trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestních věcech mládeže.“*¹²⁹ Důvodem pro odlišný postup je např. větší zranitelnost dítěte s ohledem na jeho fyzickou i duševní nedospělost. Přijetí tohoto zákona se setkalo jak s kladnými ohlasy, tak ale i s kritikou, např. Němec jako jednu zásadní výtku uvádí: *„...jsem velmi přesvědčen, že otázka věku z hlediska trestní odpovědnosti volá po změně. Není totiž pochyb o tom, že úroveň znalostí, vědomostí a celkové vyspělosti dnešních patnáctiletých je podstatně vyšší... a jsou tudíž po případné páchaní trestné činnosti schopni lépe rozpoznat jeho protiprávnost. Mladistvé pachatele přece není nutné hned zavírat do vězení, ale alternativní trest i upuštění od potrestání... může mladistvého delikventa od obdobného jednání do budoucna naopak odradit. Nový zákon, který nepředpokládá snížení hranice trestní odpovědnosti, není dostatečným řešením.“*¹³⁰

S tvrzením J. Němce si dovolím souhlasit. I já zastávám názor, že dnešní děti dospívají rychleji, než tomu bylo dříve. Naši zákonodárci by tomu proto měli přizpůsobit naši legislativu. Tj. snížit hranici trestní odpovědnosti s ohledem na nárůst kriminality páchané nezletilými. Děti dříve dospívají, dříve se začínají věnovat sexuálním aktivitám, více sledují televizi a hrají hry, než tomu bylo v minulosti. Na základě toho proto usuzuji, že i dříve dokážou pochopit protiprávnost a nebezpečnost jednání, kterého se někteří dopouštějí.

ZSVM představuje kombinaci jak práva hmotného – např. úprava trestní odpovědnosti a trestání mládeže, tak práva procesního – trestní řízení. Je zákonem *lex specialis* ve vztahu k trestnímu zákonu, trestnímu řádu, občanskému soudnímu řádu, zákonu o rodině a zákonu o sociálně-právní ochraně dětí. To znamená, že se dle tohoto zákona postupuje vždy, ledaže by nějakou otázku sám neupravoval.

¹²⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s., s. 43

¹³⁰ NĚMEC, J.: „Zvláštní soudy“ *dětskou kriminalitu nevyřeší*. In: *Právní rádce* 5/2003, Praha: 2003, s. 47

Systematika ZSVM

Obsahuje jednak obecná ustanovení – předmět a účel zákona, vymezení některých pojmů a zásad..., dále trestně hmotně právní normy a nakonec normy trestně procesní. Speciálně je pojednáno o řízení ve věcech dětí ml. 15 let, dále zde jsou ustanovení přechodná a závěrečná. Zákon má celkem 7 částí, 4 hlavy, z toho hlava druhá má 7 dílů a díl sedmý 13 oddílů. Konkrétně rozdělení Hlavy II: Díl 1 – Trestní odpovědnost mladistvých; Díl 2 – Zánik trestnosti; Díl 3 – Opatření ukládaná mladistvým; Díl 4 – Výchovná opatření; Díl 5 – Ochranná opatření; Díl 6 – Trestní opatření; Díl 7 – Řízení v trestních věcech mladistvých.¹³¹

Účel a cíl zákona

Účel ZSVM je obsažen v §1 odst. 1 ZSVM: „*Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.*“¹³² To znamená, že pokud se osoba ml. 18 let dopustí trestného činu, má být její jednání projednáno dle ZSVM. Účelem a cílem tohoto zákona je, aby delikvent zanechal trestné činnosti, aby napravil případnou škodu, kterou činem způsobil a aby se dostatečně napravil. Také si má delikvent najít takové společenské uplatnění, které by odpovídalo jeho schopnostem a rozumovému vývoji. Pokud je to nutné a vhodné se zřetelem k okolnostem případu, je možné mu uložit některé z opatření, které by jeho nápravě napomohlo.¹³³ Toto ustanovení vyjadřuje filozofii, ke které se zákonodárce při tvorbě ZSVM přiklonil. Jedná se o tzv. restorativní justici = „obnovující spravedlnost“, do popředí se dostává v 80. let 20. století, tato justice usiluje hlavně o obnovu trestným činem narušených vztahů. Nedílnou součástí této filozofie je aktivní účast mladistvého delikventa.¹³⁴

¹³¹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 254 - 255

¹³² §1 odst. 1 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹³³ §1 odst. 2 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹³⁴ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, xlix, 1166 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 739

Problematiku u dětí a mladistvých popisuje např. PhDr. Čírtková takto: „Sankce, ve kterých by měly dominovat principy restorativní justice (odčinění, náprava veškeré újmy způsobené oběti) a hledání alternativ k trestu odnětí svobody, by neměly zablockovat šance na úspěšnost v dalším životě. Vývojová kriminologové zdůrazňují výchovný význam samotného trestního procesu s mladistvým. Soudní líčení by mělo sloužit integraci mladistvého do světa dospělých, a tudíž musí pracovat s jeho plnou zodpovědností za spáchané delikty.“¹³⁵

2.1.1. Základní pojmy ZSVM

Zákon zavádí nový pojem **provinění**. Tím se rozumí trestný čin spáchaný **mladistvým**. **Mladistvým** je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil 15. rok věku a nepřesáhl 18. rok věku, přičemž nabytí zletilosti před 18. rokem věku, např. dle občanského zákoníku, je trestněprávně irelevantní. Dále zavedl pojem **čin jinak trestný**. Tím se rozumí trestný čin, který spáchalo **dítě mladší 15 let**. „Čin jinak trestný je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně a v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, který spáchalo dítě mladší patnácti let a jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je vyšší než malý.“¹³⁶ Děti mladší patnácti let a mladiství se dle ZSVM souhrnně označují jako **mládež**.¹³⁷ Z hlediska Úmluvy je každá lidská bytost do dosažení 18 let věku označována pojmem „dítě“.¹³⁸ Za spáchané provinění je možné mladistvému uložit tzv. **opatření** a to v podobě: **výchovného opatření, ochranného opatření nebo trestního opatření**. Orgány činnými dle tohoto zákona jsou: policejní orgány, státní zástupce a soudy pro mládež. **Soudem pro mládež** potom je zvláštní senát, v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.¹³⁹

¹³⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých*. In: *Kriminalistika*, 2003, č. 4, s. 244

¹³⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 265

¹³⁷ §2 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹³⁸ DUNOVSKÝ, J.: *K pojetí dítěte ve stěžejních mezinárodních úmluvách*. In: *Sociální politika* 11/2002, Praha: MPSV, 2002, s. 18-19

¹³⁹ §2 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

2.1.2. Základní zásady ZSVM

Základní zásady jsou vymezeny v ustanovení §3 ZSVM. „Zásady vycházejí v principu, že všechna opatření, postupy a prostředky upravené tímto zákonem je třeba využívat k obnově narušených sociálních vztahů, ke znovuzačlenění mladistvého do jeho sociálního prostředí a k prevenci trestné činnosti.“¹⁴⁰

Ustanovení § 3 odst. 1 ZSVM říká, že nikdo nesmí být postižen za čin, který nebyl trestný dle zákona v době, kdy byl spáchán = **zákaz retroaktivity**. A jen tento zákon spolu s trestním zákonem stanoví, které jednání je proviněním. A jaké sankce je možné za toto provinění uložit. Dále upravuje také způsob jejich ukládání = **zásada zákonnosti**. Ustanovení § 3 odst. 2 ZSVM obsahuje tzv. **zásadu subsidiarity trestní represe**: tzn. že trestní opatření se má užít jen tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona.¹⁴¹

§ 3 odst. 3 ZSVM: Pokud dojde k uložení opatření dle tohoto zákona, musí se přihlížet k osobě mladistvého nebo dítěte, k jeho poměrům – osobním, rodinným a sociálním, dále k jeho věku, rozumové a mravní vyspělosti a uložené opatření musí být také přiměřené povaze a stupni nebezpečnosti spáchaného provinění nebo činu jinak trestného.¹⁴²

§ 3 odst. 4 ZSVM: V řízení se má postupovat s přihlédnutím k jeho věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti. Vývoj této osoby má být co nejméně ohrožen. Řízení se má vést tak, aby působilo preventivně, tj. tak, aby se zabránilo páčání dalších protiprávních činů. § 3 odst. 5 ZSVM: jedná se o specifikum v rámci řízení proti mladistvému nebo proti dítěti ml. 15 let – právo na ochranu před zásahy do jejich osobní svobody a soukromí. Mezi další zásady patří, že každý má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě, pokud zákon nestanoví jinak.¹⁴³

¹⁴⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s., s. 50

¹⁴¹ §3 odst 1, odst. 2 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹⁴² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s., s.50

¹⁴³ §3 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

2.2. Trestní odpovědnost mladistvého

Trestní odpovědnost **počíná dnem následujícím po dni 15. narozenin** a končí v den dovršení 18. roku života. Mladistvý se v tomto případě dopouští provinění. Tzv. plná trestní odpovědnost ale vzniká až dnem, který následuje po dni 18. narozenin.¹⁴⁴ Uplatňuje se zde ustanovení §139 TrZ: „*Kdo tento zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek.*“¹⁴⁵ Tzn. že den jeho narozenin se do této doby nezapočítává. Pokud spáchá trestný čin v den svých 15. narozenin, dopustí se činu jinak trestného. Pokud se ho dopustí v den svých 18. narozenin, půjde stále o provinění.

Trestní odpovědnost mladistvých upravuje § 5 odst. 1 ZSVM: „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ a odst. 2: „*Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.*“¹⁴⁶

Vymezení v §5 odst. 1 ZSVM je koncepcí trestní odpovědnosti, která je závislá na dosaženém stupni intelektuálního a mravního vývoje mladistvého, který tu byl v době spáchání činu. Dle tělesného a duševního vývoje člověku můžeme trestní odpovědnost dělit na absolutní a relativní:

- **absolutní trestní odpovědnost:** ta je charakterizována pevnou dolní věkovou hranicí, která určuje její počátek, tj. 15 rok věku, bez ohledu na vyspělost jedince
- **relativní trestní odpovědnost:** způsobilost být pachatelem je vázána na okolnost, že mladistvý pachatel je schopen chápat smysl a význam svého jednání

¹⁴⁴ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 167

¹⁴⁵ §139 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁴⁶ §5 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

Trestní odpovědnost mladistvého je tedy podmíněna **nejen jeho přičetností a dosažením daného věku, ale také rozumovou a mravní vyspělostí.**¹⁴⁷ V literatuře je tato koncepce trestní odpovědnosti mladistvého často označována jako tzv. podmíněná = relativní přičetnost.¹⁴⁸ U mladistvého tedy nepostačuje k trestní odpovědnosti, aby byl přičetný a aby dosáhl věku 15 let, ale musí dosáhnout také ještě určitého stupně rozumové nebo mravní vyspělosti. Tento požadavek vyspělosti stojí vedle požadavku přičetnosti a věku a tvoří novou samostatnou podmínku trestní odpovědnosti, tj. samostatný obecný znak provinění. Případná nezralost musí být podstatná, zásadní, tzn. že daná osoba nedosahuje takového stupně vývoje, jako její vrstevníci.¹⁴⁹

Existuje také tzv. **plná odpovědnost** – nastává u osob, které dovršily 18. rok věku a nenastala u nich neodpovědnost v důsledku duševní poruchy. Na osoby blízké věku mladistvých je možné pohlížet jako na mladistvé, pokud zde je předpoklad, že jejich vývoj ještě není plně ukončen, jedná o obecnou polehčující okolnost.¹⁵⁰

Zánik trestní odpovědnosti

I v ZSVM existuje možnost „Zániku trestní odpovědnosti“. **„Důvody zániku trestnosti jsou okolnosti, které nastaly po spáchání trestného činu, ale dříve, než je o něm pravomocně rozhodnuto, a které způsobují jednou provždy zánik práva státu na potrestání pachatele.“**¹⁵¹

Patří sem „účinná lítost“, kterou je možné u mladistvých aplikovat za splnění určitých podmínek:

- jde o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let
- provinění bylo dokázáno

¹⁴⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, s.197

¹⁴⁸ ŠÁMAL, P. *K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého*, Právní rozhledy č. 2/2004, str. 47 - 52

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 197 - 198

¹⁵⁰ ŘÍHA, J. *Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. In: *Trestněprávní revue*. 2006. č. 10, s. 293 – 299

¹⁵¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, s.322

- pachatel dobrovolně způsobený následek trestného činu odstranil nebo se o to alespoň pokusil
- pachatel svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě
- čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost¹⁵²

Mohli bychom se sami sebe zeptat, zda je to tak správně? Opravdu k nápravě postačí samotné projednání? Osobně zastávám názor, že ne. Dle mě hrozí nebezpečí, že když osoba ml. 15 let nebo mladistvý nebude dostatečně potrestán již za tento protiprávní čin, že se ho v budoucnosti dopustí znovu a možná s horšími a závažnějšími důsledky pro společnost, protože nebude poučen trestem z minulosti.

Odpovědnost dítěte mladšího patnácti let

Dítě ml. 15 let není trestně odpovědné. Dopustí-li se však taková osoba činu jinak trestného, soud pro mládež učiní opatření potřebná k jeho nápravě uvedená v § 93 ZSVM.¹⁵³ Názorný příklad viz příloha č. 1.

2.3. Opatření ukládaná mladistvým

Účel opatření

Účel vyplývá z ustanovení § 9 ZSVM: „*Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění.*“¹⁵⁴ Do konce roku 2003 bylo trestání mladistvých součástí trestního zákoníku. Vzhledem k tomu, že 1. ledna 2004 nabyl účinnosti ZSVM, stala se úprava trestání mladistvých součástí tohoto nově vzniklého zákona.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje uložit celkem 3 druhy opatření.

¹⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 328 - 329

¹⁵³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s., s.59

¹⁵⁴ § 9 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

2.3.1. Výchovná opatření

Je možné je mladistvému uložit při upuštění od trestního opatření, při podmíněném upuštění od trestního opatření nebo dovoluje-li to jejich povaha i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření. Ukládají se na dobu max. 3 let. Jsou jimi například:

- **dohled probačního úředníka**
 - dle §16 odst. 1 ZSVM se dohledem prob. úředníka rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině; kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení, které byly mladistvému uloženy soudem; vedení mladistvého k životu v souladu se zákonem
 - mladistvý je povinen: spolupracovat s probačním úředníkem; dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu určí; nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu k obydlí
 - dohled probačního úředníka může být ukládán jak samostatně, tak i s dalšími výchovnými opatřeními¹⁵⁵
- **probační program**
 - je upraven v ustanovení § 17 ZSVM
 - spočívá zejména v programu sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutickém programu, dále zahrnuje činnost vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační atd.; směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul konfliktu se zákonem
 - schvaluje ho ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti
 - podmínky, jejichž splnění je nezbytné pro uložení probačního programu:
 - probační program je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého
 - mladistvému je poskytnuta dostatečná možnost se s obsahem programu seznámit
 - mladistvý souhlasí s účastí na tomto programu

¹⁵⁵ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s., s. 237 - 238

- úspěšné vykonání tohoto programu je jednou z možností, kdy je možné odstoupit od trestního stíhání mladistvého a je také polehčující okolností¹⁵⁶
- **výchovné povinnosti**
 - upravuje §19 ZSVM
 - dle tohoto ustanovení může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému uložit, aby zejména:
 - bydlel s rodiči nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu
 - zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou mu určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti
 - vykonal bezplatně a ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost
 - nahradil dle svých sil škodu, kterou proviněním způsobil
 - podrobil se léčení závislosti na návykové látce, které není ochranným léčením dle trestního zákona...¹⁵⁷
 - jde pouze o demonstrativní výčet možných výchovných povinností, nelze jimi nahrazovat trestní opatření, jsou vhodné zejména jako doplňující sankce k trestnímu opatřením spojeným se stanovením zkušební doby, tj. k podmíněnému odnětí svobody, podmíněnému odnětí svobody s dohledem...¹⁵⁸
- **výchovná omezení**
 - dle §19 ZSVM je může uložit buď soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce
 - mladistvému je možné uložit, aby zejména:
 - nenavštěvoval určité akce
 - nestýkal se s určitými osobami
 - neužíval návykové látky
 - neúčastnil se hazardních her, nehrál na automatech

¹⁵⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, s.424

¹⁵⁷ § 18 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, s.425

- neměnil místo svého pobytu, aniž by to oznámil svému probačnímu úředníkovi
- neměnil bezdůvodně své zaměstnání
- většina z těchto výchovných omezení mu nesmí být uložena v případě, že by to narušilo jeho přípravu na budoucí povolání nebo výkon jeho povolání
- výčet je pouze demonstrativní¹⁵⁹

2.3.2. Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou stejně jako tresty jedním z prostředků státního donucení, kterými se realizuje základní = ochranná funkce trestního práva. Mohou být právním následkem jak trestného činu, tak i činu jinak trestného, tzn. že mohou být uloženy jak trestně odpovědným osobám, tak i osobám trestně neodpovědným, buď pro nepříčetnost, nebo pro nedostatek věku či rozumovou nebo mravní nevyspělost¹⁶⁰

Dle ustanovení §21 odst. 1 ZSVM: „*Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.*“¹⁶¹

- **ochranné léčení**

- jelikož v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže samostatnou úpravu ochranného léčení nenalezneme, použije se subsidiárně ustanovení §99 TrZ
- jeho smyslem je hlavně terapeutické působení na osoby, které se dopustily trestného činu, nebo činu jinak trestného
- má dvojí význam, jednak jde o zajištění ochrany společnosti před těmito osobami, a jednak může být významné i pro tyto osoby samotné, jelikož poskytnutí lékařské péče se může pozitivně promítnout do jejich života

¹⁵⁹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s., s. 240

¹⁶⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 542

¹⁶¹ § 21 odst. 1 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

- **obligatorně** se ochranné léčení uloží v těchto případech:
 - jde o pachatele činu jinak trestného, který není pro nepřičetnost trestně odpovědný, pokud je jeho pobyt na svobodě nebezpečný
 - jestliže se činu dopustil ve stavu zmenšené přičetnosti a soud dospěje k závěru, že je možné upustit od potrestání, jelikož ochranné léčení zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest
 - jestliže se činu dopustil ve stavu zmenšené přičetnosti a vzhledem k jeho zdravotnímu stavu by bylo možné dosáhnout účelu trestu i trestem kratšího trvání, soud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby
- může se uložit i z **fakultativních** důvodů, např.:
 - pachatel spáchal trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou a zároveň by byl jeho pobyt na svobodě nebezpečný
 - jde o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a daný čin spáchal pod vlivem této látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním (např. trestný čin krádeže spáchán za účelem získání peněz na opatření návykové látky)¹⁶²
- z ustanovení §99 odst. 4, odst. 5 a odst. 6 vyplývá, že:
 - ochranné léčení se vykonává buď v léčebném ústavu (ústavní forma) nebo jde o léčení ambulantní, přičemž ústavní léčení se může přeměnit na léčení ambulantní a naopak
 - trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však 2 roky, soud může tuto dobu prodloužit a to i opakovaně, ale vždy však nejdéle o 2 roky¹⁶³
- **ochranná výchova**
 - upravena v ustanovení §22 odst. 1 ZSVM: „*Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud*

¹⁶² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 402 - 404

¹⁶³ §99 odst. 4, odst. 5, odst. 6 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy,
a nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině.¹⁶⁴

- toto opatření je možné uložit pouze mladistvému nebo dítěti mladšímu 15 let
- trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do 18. roku života mladistvého
- pokud to vyžaduje zájem mladistvého, může ji soud prodloužit o 1 rok, tj. do dovršení 19. roku života
- soud také může ochrannou výchovu přeměnit v ústavní výchovu, tu ukládá soud v občanskoprávním řízení dle §46 odst. 1, Zákona o rodině: *„Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu... jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela...“*¹⁶⁵

Zabezpečovací detence – nový institut

Jedná se o relativně nový institut trestního práva, který je v současné době upraven v ustanovení §100 TrZ. Nejčastěji se z ochranných opatření ukládá ochranné léčení, které je možné vykonávat buď ambulantně, nebo ústavně. Problémem však bylo, že z těchto, v podstatě běžných zdravotnických zařízení, je snadné uprchnout. Tento nedostatek má vyřešit právě zabezpečovací detence. Jde sice ve své podstatě o ochrannou léčbu, je ale vykonávána ve střeženém zařízení vězeňské služby, odkud odsouzený nemůže uprchnout. Nejde o věznici, ale o vězeňskou službou spravované

¹⁶⁴ § 22 odst. 1 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹⁶⁵ § 46 odst. 1 Zákon č.94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném znění

zdravotnické zařízení. Je zde volnější režim, než ve věznici, např. co se týče návštěv, korespondenci, přístup k internetu, přijímání zásilek...

- **obligatorně** se zabezpečovací detence ukládá dle §100 odst. 1 TrZ: „*Soud uloží zabezpečovací detenci v případě uvedeném v § 47 odst. 2, nebo jestliže pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.*“¹⁶⁶
 - § 47 odst. 2 TrZ: „*Soud může upustit od potrestání i tehdy, jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, a soud má za to, že zabezpečovací detence, kterou pachateli zároveň ukládá, zajistí ochranu společnosti lépe než trest.*“¹⁶⁷
 - zločinem je přitom dle ustanovení § 14 odst. 3 TrZ: „Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny“¹⁶⁸
 - tzn. že jde o trestné činy, jejichž horní hranice převyšuje 5 let
- **fakultativní** uložení dle § 100 odst. 2:
 - „...*pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, nebo pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin, ač již byl pro zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení*“

¹⁶⁶ §100 odst. 1 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁶⁷ § 47 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁶⁸ § 14 odst. 3 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení“¹⁶⁹

- okruh úpravy je tady rozšířen i na **recidivistu**, který se oddává zneužívání návykové látky
- toto ochranné opatření je subsidiární vůči ochrannému léčení, jelikož zabezpečovací detenci je možné uložit teprve v případě, že by ochranné léčení nevedlo k dostatečné ochraně společnosti
- je možné ji uložit jak samostatně, tak i vedle jiného trestu; vykonává se v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou a s různými programy, např. léčebný, psychologický, vzdělávací, rehabilitační atd.
- doba trvání není omezena; trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti; soud však musí přezkoumávat, zda důvody pro její pokračování nadále trvají
 - u mladistvých se tyto důvody přezkoumávají každých 6 měsíců (u dospělých každých 12)¹⁷⁰
- s ohledem na věk mladistvých pachatelů sice výše uvedené podmínky nebudou téměř nikdy splněny, zákonodárce nicméně pod tlakem veřejnosti umožnil, aby i mladistvým bylo možné uložit toto ochranné opatření, byť je to v rozporu se speciálním zákonodárstvím v trestních věcech mládeže

2.3.3. Trestní opatření

Dle §24 odst. 1 ZSVM se trestními opatřeními ve věcech mladistvých rozumí pouze: obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněně¹⁷¹ Z uvedeného výčtu je zřejmé, že je kladen důraz zejména na tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody, tzv. alternativní tresty. ZSVM také obsahuje v §25 polehčující okolnosti, ke kterým při výměře trestu soud pro mládež přihlédne, zejména k tomu, že pachatel:

¹⁶⁹ § 100 odst. 2 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁷⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s.549 - 551

¹⁷¹ § 24 odst. 1 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

- úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program...vzdělávací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program
- nahradil úplně nebo částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil způsobenou újmu..., nebo
- po spáchání provinění se choval tak, že lze mít za to, že se v budoucnu již žádné trestné činnosti nedopustí¹⁷²

Dále soud také při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry přihlédne k tomu, zda mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky. Pokud se pachatel dopustil provinění jednak před tím, než překročil 18. rok věku a jednak po tom, co tento věk dovršil, postupuje se dle ustanovení o úhrnném a souhrnném trestu dle trestního zákona. Zda bude uloženo úhrnné nebo souhrnné trestní opatření nebo zda bude uložen souhrnný nebo úhrnný trest záleží na výši trestu, který je možné za spáchané činy uložit nebo na tom, kdy bude zahájeno trestní stíhání – vyplývá to z ustanovení §73 odst. 1 ZSVM.¹⁷³

V následujících odstavcích vymezím a popíšu pouze některé z výše uvedených trestních opatření:

- **peněžité opatření:**
 - o mladistvému je možné uložit peněžitý trest v rozmezí 1 000 Kč – 500 000 Kč a to za podmínek, které jsou uvedeny v trestním zákoně v §67 a 68
 - o §67 TrZ: peněžitý trest je možné uložit v případě, že pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se alespoň pokusil získat majetkový prospěch, nebo trestní zákon uložení tohoto trestu u daného trestného činu umožňuje, nebo ho ukládá za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody zároveň neukládá
 - tento trest může být uložen i samostatně, nikoli vedle jiného trestu a to v případě, že vzhledem k povaze a závažnosti

¹⁷² NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s., s. 243

¹⁷³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s., s. 243 - 244

spáchaného trestného činu a osobě pachatele je to dostačující trest¹⁷⁴

- §68 TrZ: peněžitý trest se ukládá v denních sazbách v rozmezí 20 – 730 celých sazeb, přičemž denní sazba činí 100 – 50 000 Kč
 - počet denních sazeb a jejich výši určí soud s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného činu a osobním a majetkovým poměrům pachatele¹⁷⁵
- mladistvému se toto trestní opatření uloží v případě, že to jeho majetkové poměry umožňují nebo je-li výdělečně činný, vedle tohoto mu soud může uložit i vhodná výchovná opatření
- pokud je mladistvý výdělečně činný, i zde soud může uložit toto opatření formou denní sazby a to ve výši 100 – 1 000 Kč na den na dobu 5 – 500 dní
- v případě nezaplacení je možné toto opatření přeměnit na trest odnětí svobody až na 1 rok¹⁷⁶

- **odnětí svobody**

- základní rozdíl mezi tímto trestním opatřením, které může být uloženo mladistvému a trestem odnětí svobody, který je ukládán dospělým pachatelům, spočívá v tom, že u mladistvých se trestní sazby, tj. dolní a horní hranice, které jsou stanoveny v trestním zákoně, snižují na polovinu
- zároveň dolní hranice takto snížení sazby nesmí převyšovat 1 rok a horní hranice nesmí převyšovat 5 let¹⁷⁷
 - je zde možné mimořádné snížení pod dolní hranici trestní sazby – v případě, že by použití trestní sazby odnětí svobody stanovené ZSVM bylo pro mladistvého nepřiměřeně přísné a že účelu tohoto opatření je možné dosáhnout i odnětím svobody kratšího trvání¹⁷⁸

¹⁷⁴ §67 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁷⁵ §68 Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁷⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s., s. 244

¹⁷⁷ § 31 odst. 1 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹⁷⁸ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s., s. 246

- přísnější opatření je možné uložit pouze v jednom případě – pokud se mladistvý dopustí provinění, za které trestní zákon umožňuje uložení výjimečného trestu a zároveň stupeň nebezpečnosti tohoto provinění je mimořádně vysoký a to zvláště k zavrženíhodnému způsobu provedení, zvláště zavrženíhodné pohnutce nebo k zvláště těžkému a těžko napravitelnému následku¹⁷⁹
 - v tomto případě je možné mladistvému uložit trest odnětí svobody v rozmezí 5 – 10 let
- nepodmíněné odnětí svobody je u mladistvých subsidiární sankcí
 - toto trestní opatření je možné uložit jen tehdy, pokud by uložení jiného opatření nepostačovalo k dosažení účelu ZSVM¹⁸⁰
- mladistvého je možné podmíněně propustit, a to buď na návrh státního zástupce, nebo ředitele věznice, u mladistvých přitom není nutné, aby vykonali minimálně polovinu uloženého trestu
 - součástí tohoto rozhodnutí je i stanovení zkušební doby na 1 rok až 5 let¹⁸¹
- **podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem**
 - stanovuje se zde zkušební doba v rozmezí 1 – 3 roky; současně s tím může soud mladistvému uložit výchovná opatření
 - „*Soud pro mládež může vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i přesto, že mladistvý odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, a*
 - *stanovit nad mladistvým odsouzeným dohled, pokud nebyl již dříve uložen,*
 - *přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let, nebo*

¹⁷⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, 823 s., s. 437

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 438

¹⁸¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, 823 s., s. 438

- *uložit další výchovné opatření... směřující k tomu, aby vedl řádný život*¹⁸²

Uložené trestní opatření nelze vykonat, jestliže uplyne stanovená promlčení doba, která činí 5 let. Pokud bylo uloženo výjimečné trestní opatření odnětí svobody, činí promlčecí doba 10 let.

Soud pro mládež může také upustit od potrestání mladistvého pachatele z důvodu účinné lítosti, viz subkapitola 2.1.3. Dále je možné upustit od uložení trestního opatření tehdy, když se mladistvý dopustil činu z důvodu neznalosti právních předpisů, která je zejména vzhledem k jeho věku a rozumové vyspělosti, omluvitelná. Pokud soud pro mládež upustí od uložení trestního opatření, může danou věc vyřídit tím, že mladistvého napomene, případně přenechá postižení mladistvého zákonnému zástupci nebo škole. Zákonný zástupce nebo škola jsou poté povinni o výsledku vyrozumět soud pro mládež. Další možností upuštění od uložení trestního opatření jsou situace, kdy mladistvý provinění spáchal ve stavu vyvolaném duševní poruchou – v tomto případě soud pro mládež mladistvému uloží ochranné léčení, jestliže zajistí nápravu pachatele lépe, než trestní opatření. Jestliže soud upustí od uložení trestního opatření, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen.¹⁸³

¹⁸² § 33 odst. 2 Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

¹⁸³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s., s. 60 - 61

3. VÝZNAMNÉ ASPEKTY PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI MLÁDEŽÍ

3.1. Psychologický pohled

Trestná činnost, které se dopouštějí děti a mladiství, zejména potom násilná trestná činnost, patří k jednomu z velmi aktuálních témat na poli vědeckého zkoumání. K zájmu o krajní agresi v dětském a mladistvém věku přispívají hlavně jevy, jako je násilí ve škole, násilí v partách nebo třeba školní masakry.¹⁸⁴ I na našem území došlo již k několika útokům na profesory a učitele na základní nebo střední škole, viz příloha č. 2.

Na základě rostoucí agresivity a brutality mládeže sem dle mého názoru můžeme zařadit i násilí, které se objevuje v televizi, na internetu, násilné obrázky v časopisech nebo v novinách, stejně tak i stále zvyšující se trend násilných her určených jak pro počítače, tak i pro další herní zařízení.

Nejdříve bychom si ale měli vymežit, co vlastně znamená pojem „agrese“.

Agrese

„Agrese se většinou definuje jako psychologická (emočně motivační) mohutnost, jež má za cíl poškodit přírodu, věci, lidi nebo sebe samého. Z psychologického hlediska je chápána coby vrozená vlastnost či reaktivní připravenost, jež je člověku vlastní a tudíž eticky neutrální, sloužící k adaptaci, udržení života, např. získání obživy, sebeprosazení či obraně.“¹⁸⁵

Agresi můžeme chápat i jako takový obranný mechanismus člověka. Je to způsob chování, který má v sobě vžitý jak člověk, tak i nižší živočichové. Agresivní způsoby chování člověka se v průběhu života vyvíjejí v rámci tzv. sociálního učení. Člověk si tak formuje tzv. vzorce chování. Ty mu umožňují projevit agresi společensky přijatelným způsobem. Jestliže ale dojde k excesu z těchto přijatelných způsobů, můžeme hovořit o tzv. kriminální agresi. Jedná se o užití fyzické síly, její hrozby nebo jiného verbálního útoku, jenž má za cíl poškodit objekt, proti kterému směřuje nebo mu naopak zabránit v jeho útočném chování. Rozlišujeme proto tzv.

¹⁸⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 202

¹⁸⁵ PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004, 226 s., s. 22

agresi obrannou = defenzivní a útočnou = ofenzivní. Ofenzivní je obvykle spjata se zlobou, defenzivní výlučně se strachem.¹⁸⁶

Pokud jde o závažnou trestnou činnost násilného charakteru, tak zejména v problematice vražd, nacházíme u většiny pachatelů zvýšenou hladinu agresivity – pachatelé vražd jsou relativně nejčastější a nejlépe prozkoumanou skupinou násilných pachatelů. Agresivitu chápeme jako dispozici k agresivnímu jednání. Jestliže se u některého jedince vyskytuje zvýšená míra agresivity a zároveň menší schopnost ji adekvátně zpracovat, může snáze dojít k jejímu nahromadění s následným výbuchem. Agresi je možné definovat i jako určitou formu chování, jejímž prvotním cílem je někomu vědomě a záměrně ublížit. Může se jednat jak o agresi fyzickou, tak i psychickou nebo verbální.¹⁸⁷

Roku 1987 provedl Netík a kolektiv výzkum, který se týkal mladistvých kriminálních agresorů. Na jeho základě je možné rozlišit celkem 4 typy osobnosti:

- nesocializovaný typ;
- intelektově deficitní typ;
- neurotický typ;
- emocionálně adekvátní.

Typ č. 4 je charakteristický pro nekriminální populaci, 1. a 2. pro násilné delikventy. Analýzou jejich předcházejícího chování a života byly zjištěny typické poruchy chování, které předcházely spáchání trestného činu:

- období pubescence (11 – 15 let): kontakty s policií, toulky, chození za školu, konzumace alkoholu a kouření
- období adolescence (od 15 let do spáchání deliktu): toulky, záškoláctví, projev fyzické agrese navenek, kriminální „infekce“ v rodině i ve vrstevnických vztazích „neodpovědný sex“, problémy v práci

Již 2 současně přítomné signály v daném věku naznačují zvýšené riziko deviantního chování v budoucnu.¹⁸⁸

¹⁸⁶ HERETIK, Anton. *Extrémna agresia*. 1. vyd. Nové Zámky: Psychoprof, 1999, 277 s.

¹⁸⁷ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 280 s., s.31 – 32

¹⁸⁸ NETÍK, Karel, Daria NETÍKOVÁ a Stanislav HÁJEK. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1997, x, 140 s., s. 59 - 60

Pokud jde o sexuálně motivované trestné činy, můžeme zde ještě charakterizovat tzv. sexuální deviace.

Sexuální deviace

Sexuální deviace, označovaná také jako parafilie, je psychiatrické a sexuologické označení pro ty varianty konstitučních vlastností sexuality, které jsou v příslušné kultuře (zemi a době) považovány za poruchu osobnosti (její motivační složky) nebo jejichž specifické projevy jsou považovány za poruchu chování nebo za neobvyklé (nenormální). Osoba s parafilii, je-li třeba ji takto nazývat, se označuje jako parafilik. Sexuální úchylka = sexuální deviace je sexuální chování vybočující ze společenských norem, druh sociální deviace. Některé druhy takového chování mohou být i trestné.¹⁸⁹

Jestliže se u některého pachatele deviace vyskytne, tak jde zpravidla o tzv. deviaci v aktivitě = jsou to poruchy ve způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojení.¹⁹⁰ „Mezi obecná diagnostická kritéria parafilii patří dle MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize) patří tyto podmínky:

- *jedinec opakovaně prožívá intenzivní sexuální touhy a fantazie týkající se neobvyklých objektů nebo aktivit*
- *jedinec buď touhám vyhoví, nebo je jimi citelně obtěžován*
- *preferenze je přítomna nejméně šest měsíců*¹⁹¹

Poruchy sexuální preference nalezneme v příloze č. 2.

Nejzávažnějšími, které se projevují pácháním násilných trestných činů, jsou hlavně agresivní sadismus a patologická sexuální agresivita. Patologická sexuální agresivita znamená, že sexuálního vzrušení a uspokojení je dosahováno překonáváním odporu napadené osoby a minimalizací její kooperace. Agresivní sadismus – jedná se o sexuální agresory, kteří se dopouští vůči ostatním sexuálně

¹⁸⁹ Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Parafilie>

¹⁹⁰ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 351 s., s. 33

¹⁹¹ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 351 s., s. 32

ofenzivního chování, přičemž se oběti hlavně dotýkají. Můžeme rozlišovat 3 kategorie deviantních sexuálních agresorů:

- ty, kteří směřují k osahávání klínu oběti,
- ty, již usilují o genitální spojení,
- ty, kteří usilují o znehybnění oběti.

Mezi nejnebezpečnější patří hlavně agresor z třetí skupiny, tj. ten, který oběť nejdříve znehybňuje a vylučuje jakoukoliv erotickou součinnost. K patologickým sexuálním agresorům je tedy možné zařadit specifickou kategorii deviantů, tzv. agresivní sadisty – tj. devianty, kteří pro dosažení vzrušení potřebují objekt nejdříve před stykem, během nebo místo styku, učinit nehybným. Do stejné kategorie spadá i většina sexuálních vrahů, jelikož ani jim pravděpodobně většinou nejde o zabití, ale o znehybnění. Dle Zvěřiny (1995) téměř v polovině případů na sebe sexuální vrah upozornil již dříve v minulosti spácháním nějakého méně závažného deliktu, jehož závažnost byla lékaři podceňena – půjde zejm. o pokus o znásilnění.¹⁹²

Diagnostikování sexuálních deviací a patologického chování je těžké, dle Weisse je ale možné do diagnostiky zařadit tato „znamení“ – znaky:

- atypické chování v dětství: např. kruté zacházení se zvířaty, zvýšená agresivita
- výskyt sexuálních poruch při zahájení sexuálního života nebo jeho nápadně opožděný počátek
- větší časový odstup mezi první sexuální zkušeností a dalšími aktivitami
- nedostatek sexuální empatie
- absence hlubších citových vztahů¹⁹³

„Za sexuální trestné činy (delikty) můžeme podle našeho trestního zákoníku považovat: znásilnění, pohlavní zneužívání, soulož mezi příbuznými, obchodování se ženami, ohrožování mravnosti, ohrožování mravní výchovy mládeže a ohrožování pohlavní nemocí. Novelizací přestal náš trestní zákon považovat za znásilnění pouze vynucený pohlavní styk a přehlížet tak ostatní vynucené sexuální aktivity, které často

¹⁹² WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 351 s., s. 32 - 63

¹⁹³ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000, 212 s. Psyché (Grada Publishing).

*mají na psychiku oběti mnohem ničivější následky. Ty mohly být o té doby stíhány pouze jako trestné činy vydírání, nebo omezování osobní svobody. Tyto trestné činy představují mnohem nižší trestní sazbu. Až do uvedené novely bylo také znásilnění možno spáchat pouze na ženě.*¹⁹⁴

Děti a mladiství jako vrazi

V úvodu této části se zaměřím na kriminální extrém – sériové vraždy = jde o „označení pro více za sebou jdoucích vražd, jejichž místo a čas se různí, je mezi nimi poměrně velká časová prodleva a vrah s nimi nepřestane sám od sebe.“¹⁹⁵ Naštěstí mohu pokračovat tím, že sériových vražd se děti a v podstatě ani mladiství nedopouštějí, avšak „kariéra“ sériového vraha se začíná připravovat již v dětství a v rámci dospívání. Dětské vraždy jsou u nás velmi výjimečným jevem. Když už ale tato situace nastane a dítě vraždu spáchá, je to většinou spácháno střelnou zbraní – v důsledku malé fyzické síly, proto je např. vražda spáchaná udušením nebo ubitím nástrojem vzácná. K činu dochází hlavně z triviálních důvodů. Obětí je nejčastěji rodinný příslušník nebo kamarád. Většinou je tento čin dítěte vysvětlován dětskou impulzivitou a dětským nechápaním konečnosti smrti.¹⁹⁶

I zde se opětovně dostáváme k problému – k dětskému nechápaní konečnosti smrti. Je možné i sem zařadit problém médií, některých televizních stanic, internetu a her. V tomto případě hlavně her. Protože ve hrách se v podstatě neumírá. Vždy dojde k oživení. K návratu do části, kde hlavní hrdina žil, měl plno sil. A hraje se dál. Smrt a oživení se ve hře neustále opakují a dětský mozek proto možná nedokáže pochopit, že takto to ve skutečnosti není. Žije v domnění, že i v normálním světě se to bude pořád dokola opakovat?

Pokud jde o vraždy páchané mladistvými – vyskytují se zde v podstatě všechny možné varianty usmrcení. Oběťmi jsou jak rodinní příslušníci, tak i kamarádi nebo i úplně cizí osoby. Pachatelem je nejčastější osoba mužského pohlaví, dívky jsou výjimečné. Poslední dobou roste podíl mladistvých na tzv. zločinech z nenávisti = hate crimes. Jindy může jít o tzv. zážitkové násilí – vražda v tomto

¹⁹⁴ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 280 s., s.36

¹⁹⁵ *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%A9riov%C3%A1_vra%C5%BEda

¹⁹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 202 - 203

případě slouží jako zdroj silných zážitků. V podstatě neexistuje žádný určitý „kriminálně-psychologický typ“ dětského nebo mladistvého vraha. U mladistvého se může jít jak o tzv. kariérového pachatele (předchází řada deliktů), tak i o prvopachatele. Příčiny a motiv jsou různé. Za hlavní psychologické zdroje se považují tyto faktory:¹⁹⁷

- „*děti si v průběhu vývoje v mezilidských interakcích osvojily agresivní skripta (scénáře) jednání,*
- *v těchto interakcích se naučily nejen agresivním postojům (zvýšená tendence jednat v situacích agresivně), ale i neutralizačním technikám (pro vygumování viny) a dalším atribucím, mentálními reprezentacím apod., které jim umožní akceptovat akt zabití či vraždy,*
- *nenaučily se mírumilovným způsobům řešení konfliktů,*
- *mají fragilní sebeidentitu (zvýšená zranitelnost osobnosti, mladistvý vrah se pak cítí jako oběť druhých, osudu atp.)“¹⁹⁸*

Tyto faktory jsou dále doplňovány i dalšími okolnostmi, např. dysfunkční rodina, školní neúspěch, vyčlenění z kolektivu vrstevníků, vliv násilí pozorovaného v médiích...

Dalo by se nepochybně polemizovat o tom, nakolik násilí, které je přítomno v podstatě všude kolem nás, tj. v televizi, v médiích, ve hrách, na internetu, zvyšuje agresivitu a též sexuální agresivitu ve společnosti. Zatím nebyla prokázána spojitost mezi (sexuální) agresí a volně prodejnými publikacemi, zejm. s násilnou tematikou nebo sexuální, tj. s pornografií. Tyto publikace, hlavně tedy časopisy, sice mají na titulní stránce uvedeno: *Pro mládež do 18 let nevhodné / Mládeži do 18 let neprodejné*, ale přiznejme si otevřeně, která prodavačka ve stánku nebo v nějakém supermarketu vždy kontroluje občanské průkazy kupujících? V dnešní uspěchané době děti dospívají rychleji, vypadají mnohem starší, než opravdu jsou. Připomeňme dnešní čtrnáctileté dívky, které po menší úpravě – např. nalíčením make-upem -

¹⁹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 203

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 203

vypadají na 20 let. Kterého prodávající by potom napadlo: je jí opravdu už aspoň 18? Neměl bych zkontrolovat občanku? Osobně jsem obdobnou kontrolu nikdy nezažila. Násilí se stupňuje i ve filmech. Ani ne tak v našich tuzemských výtvorech, ale hlavně, co se týká „obdivovaných“ Spojených států amerických. Neexistuje na to sice žádná vědecká studie, která by analyzovala míru agresivity ve filmu s ohledem na zemi vzniku díla, ale věci pocházející z USA jsou v podstatě nejčastěji uváděné filmy a seriály na televizních obrazovkách. Právě v jejich filmech s postupem času roste jak obecné násilí, tak i sexuální agresivita. Brutalita je ukazována všem, tedy i dětem. A právě USA pravidelně obsazují první příčku v počtu sexuálně motivovaných deliktů, včetně sexuálních vražd. Je to kvůli tomu, že USA jsou v oblasti násilí poměrně liberální? Má tedy okolní násilí vliv? Sice to nebylo naprosto prokázáno, což ovšem neznamená, že tomu tak skutečně není.

4. METODIKA VYŠETŘOVÁNÍ TRESTNÝCH ČINŮ MLADISTVÝCH

4.1. Základní pojmy

„Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů jako samostatná část kriminalistiky je systémem tvrzení o kriminalistických charakteristikách, o zákonitostech vzniku, trvání a zániku stop jednotlivých druhů trestných činů a o vyšetřovacích situacích a systémem typových modelů postupu při vyšetřování a kriminalistické prevenci trestných činů určitého druhu.“¹⁹⁹

Pro výše uvedenou metodiku je nutné vymezit nejdříve několik základních pojmů, které se váží k tomuto druhu trestné činnosti.²⁰⁰

Mladistvý je pojem, na kterém je závislý vznik trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin. Mladistvým je osoba ve věku 15 – 18 let. Trestní odpovědnost počíná dnem následujícím po dni 15. narozenin a končí v den dovršení 18. roku života. Mladistvý se v tomto případě dopouští provinění. Tzv. plná trestní odpovědnost ale vzniká až dnem, který následuje po dni 18. narozenin. **Osoba, která je mladší 15 let**, není trestně odpovědná a pokud se dopustí spáchaní protiprávního činu, tak se tento nazývá činem jinak trestným. **Zletilost**, jedná se o pojem, který vyjadřuje způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a povinností. Zletilosti nabývá fyzická osoba dovršením 18 roku života. Před dovršením tohoto roku jí nabývá také uzavřením manželství.²⁰¹

V současné právní úpravě toto vymezení nalezneme v §8 odst. 1 a odst. 2 Občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“):

- § 8 odst. 1 ObčZ: *„Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) vzniká v plném rozsahu zletilostí.“²⁰²*
- § 8 odst. 2 ObčZ: *„Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto*

¹⁹⁹ MUSIL, Jan. *Kriminalistika: učebnice pro studující práv.* Vyd. 4. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 216

²⁰⁰ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 167

²⁰¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 167

²⁰² § 8 odst. 1 Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ano prohlášením manželství za neplatné.“²⁰³

Nezletilost je opakem zletilosti. Nezletilá je fyzická osoba, které ještě nedovršila 18. rok života nebo zletilosti nenabyla manželstvím.²⁰⁴

4.2. Kriminologická charakteristika

Pro metodiku vyšetřování trestných činů mládeže rozumíme tedy :

- pachatele dětského věku, tj. dítě mladší 15 let
- pachatele ve věku 15 – 18, tj. mladistvý²⁰⁵

„Někteří autoři u této druhé skupiny pokládají za relevantní horní věkovou hranici dvaceti let, kdy z ontogenetického hlediska končí období tzv. postpubescence. Má se za to, že tehdy je jedinec obvykle zcela vyvinut po stránce psychické a fyzické, přičemž již disponuje nezbytnými životními zkušenostmi. Období mezi 18. – 20. rokem věku lze pokládat za věk blízký věku mladistvého, který trestní zákon zmiňuje v ust. § 33 písm. b) v souvislosti s polehčujícími okolnostmi.“²⁰⁶

V současné právní úpravě se toto ustanovení zákona nachází ale v § 41 písm. f) TrZ : *„Soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin ve věku blízkém věku mladistvých.*“²⁰⁷

Kriminality dětí a mládeže v roce 2011

Pokud jde o kriminalitu mládeže, tak v roce 2011 nezaznamenala oproti roku 2010 žádné výraznější změny, a to jak u mladistvých, tak u osob mladších 15 let. V roce 2011 spáchaly osoby ml. 15 let celkem 1 636 skutků, mladiství 5 427 skutků. Pokud jde o násilné trestné činy, konkrétně např. o trestný čin vraždy, tak děti ml. 15 let spáchaly v roce 2011 celkem 2 vraždy, mladiství celkem 6 vražd.²⁰⁸

²⁰³ § 8 odst. 2 Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

²⁰⁴ PORADA, Viktor. *Kriminologická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 167

²⁰⁵ MUSIL, Jan. *Kriminologika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 473

²⁰⁶ PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Díl I. 2. vyd. Praha : SPN, 1967, s. 8

²⁰⁷ § 41 písm. f) Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

²⁰⁸ [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/n/16439/KRIMINALITA-DETI-A-MLADEZE.html/>

Mládež se dopouští hlavně trestné činnosti v majetkové oblasti, zejm. krádeží, krádeží vloupáním, loupeží; dále potom ublížení na zdraví a ostatní kriminality (např. sprejerství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek...). Velká část těchto provinění se řadí do kategorie přestupků, tj. škoda do 5 tis. Kč.²⁰⁹

Pokud jde o násilnou kriminalitu, tak ta tvoří druhou nejčastější skupinu trestné činnosti mládeže. Viz příloha č. 4. Důležitým znakem u této trestné činnosti je zvyšující se stupeň brutality pachatelů, páchání trestné činnosti ve skupině, a to často pod vlivem alkoholu a jiných omamných látek. Věkový průměr pachatelů násilné kriminality se stále snižuje, a to i pod věk 15. roku života.²¹⁰

Tito mladí lidé jsou přitom do značné míry ovlivněni nejen svými kamarády, ale i jinými faktory. Jedná se zejména o násilí a zločiny obsažené v televizním vysílání, propagované internetem, a ve stejné míře i hrami a dokonce i komiksovými časopisy, které se v současné době opět stávají oblíbenou četbou nejen mladistvých. U výše jmenovaných zdrojů nejsou někteří nezletilí schopni přesně rozeznat realitu a fikci (což je ostatně marketingový záměr tvůrce), ukazované chování a jednání si hlavně osoby ml. 15 let osvojují, berou za vlastní, za skutečné. A vzhledem ke svému rozumovému a mravnímu vývoji si neuvědomují následky, které tímto možným chováním při jeho nápodobě mohou způsobit, či doopravdy způsobí.

Příčiny páchání kriminálních deliktů

Mezi nejčastější příčiny páchání trestných činů mládeží patří hlavně:

- špatná výchova v rodině
 - pokud rodinná výchova dostatečně neplní svou funkci, tj. že dítě, případně mladistvý, si z ní neodnáší správný vztah a úctu k základním principům a hodnotám společnosti, má daný jedinec větší předpoklady pro vznik kriminogenního chování
 - za základní předpoklady pro vznik tohoto chování můžeme označit tyto:
 - rozvrácená rodina
 - nepřiměřená výchova

²⁰⁹ [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/n/16439/KRIMINALITA-DETI-A-MLADEZE.html/>

²¹⁰ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 474

- závislost některého z rodičů na alkoholu nebo jiných drogách
 - neutěšená sociální situace
 - kriminální činnost členů rodiny²¹¹
- viz Greenwoodův model prediktorů delikvence – příloha č. 5

Způsoby páčání

- mládež páchá trestnou činnost často ve spolupachatelství nebo v partě – viz příloha č. 6
- často zde absentuje příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud zde je, tak je nedokonalá
- pachatelé zde také často užívají neúměrné násilí, jejich chování na místě spáchání činu často vykazuje znaky vandalismu
- tyto osoby jsou také často pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných a psychotropních látek
- tyto osoby se také často svěřují svým kamarádům o spáchané trestné činnosti
- pokud jde o zahlazování stop a utajování činu, tak zde takováto snaha mladých pachatelů chybí
- často odcizují předměty, které v danou chvíli chtějí nebo potřebují (např. auta, kolo, rádia, oblečení...) a cennější věci často nechávají bez povšimnutí²¹²

4.3. Typické stopy

Mládež zanechává v podstatě stejné stopy jako dospělí pachatelé. Rozdíly jsou však patrné v např. v nižším výskytu přípravného jednání, menší výskyt speciálně vyrobených nebo upravených nástrojů, přípravků určených ke spáchání trestné činnosti.²¹³ A také v následném jednání spočívajícím v příkladmo v zahlazení stop, vytvářením legend pro případné vyšetřování nebo legalizací výnosů z trestné činnosti.

²¹¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 168

²¹² MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 474 - 476

²¹³ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 476

Pro vyhledávání, zajišťování a zkoumání jednotlivých stop, platí obecná kriminalisticko-technická pravidla.²¹⁴ K přihlédnutím, k ne vždy logickému jednání pachatelů, jak následnému, tak především na místě činu. Což vychází z odlišnosti páchaní trestné činnosti mladistvých a dospělých pachatelů, či dokonce recidivistů.

4.4. Typické vyšetřovací situace

„Při vyšetřování trestných činů spáchaných pachateli z řad mládeže se orgán činný v trestním řízení setkává v počáteční etapě vyšetřování zejména s následujícími vyšetřovacími situacemi:

- *zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a že osoba pachatele je zřejmě z řad mládeže, přičemž informace k identifikaci pachatele chybí*
- *zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin pachatelem z řad mládeže a informace k identifikaci pachatele (pachatelů) jsou zcela nebo zčásti k dispozici*
- *zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, informace k osobě pachatele (pachatelů) nejsou k dispozici“²¹⁵*

Pokud jde o ten první případ, tak následující šetření směřuje k typování pachatelů z řad mládeže. A metody získávání potřebných informací směřují také do tohoto prostředí. V druhém případě se zjišťují doplňující informace, na základě kterých by bylo možné vyslovit, zda konkrétní trestný čin spáchala ta určitá konkrétní osoba. A co se týká třetí možnosti, postupuje se dle obecných metodik vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. Jestliže během tohoto postupu dojde orgán činný v trestním řízení k závěru, že trestný čin spáchala osoba z řad mládeže, postupuje se potom dle metodiky vyšetřování trestných činů páchaných mládeží.²¹⁶

4.5. Zvláštnosti předmětu vyšetřování

V dnešní době není neobvyklé, že se trestné činnosti dopouštějí i osoby mladší 15 let, které dle zákona nejsou trestně odpovědné. Navzdory tomu jsou

²¹⁴ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 174

²¹⁵ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 174

²¹⁶ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 477

orgány činné v trestním řízení povinny zkoumat a zjišťovat skutkový stav v takovém rozsahu, aby byl dostatečně zjištěn a prokázán a bylo doloženo, že se trestné činnosti dopustila konkrétní osoba, byť je mladší 15 let.

V první řadě se musí zkoumat skutečný věk pachatele. Pokud jde o mladistvé ve věku 15 – 18 let, je trestním řádem stanoven specifický způsob trestního řízení. Kromě skutečností, které jsou uvedeny v §89 odst. 1 TrŘ, jsou předmětem vyšetřování i další skutečnosti, které plynou z toho specifického způsobu trestního řízení proti mladistvým pachatelům. Předmětem vyšetřování jsou tyto další skutečnosti:²¹⁷

- „*stupeň rozumového a mravního vývoje*
- *povaha, poměry a prostředí, v němž mladistvý žije a je vychováván*
- *chování pachatele před spácháním předmětného činu, po jeho spáchání, případně další důležité skutečnosti pro posouzení osoby a osobnosti pachatele a určení vhodných výchovných opatření*“²¹⁸

Předmětem je tady i zjišťování příčin a podmínek té dané trestné činnosti mladistvých, zejména vlivy v rodině, na pracovišti, ve volném čase. Povinností orgánů činných v trestním řízení je tedy shromažďovat důkazy, na jejichž základě se hodnotí společenská nebezpečnost činu pro společnost. Pokud by byl stupeň nebezpečnosti malý, nekvalifikuje se takové jednání jako provinění.²¹⁹

4.6. Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Druhy podnětů jsou zde stejné jako u dospělých pachatelů. Jde zejm. o „*oznámení od jednotlivých osob nebo organizací*“.²²⁰ Pokud jde o ty jednotlivé osoby, tak tyto podněty mohou pocházet od poškozených a svědků – rodičů, sourozenců, přátel; případně od ostatních občanů, kteří byli svědky dané trestné činnosti.²²¹

²¹⁷ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 175

²¹⁸ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 477 - 478

²¹⁹ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 175

²²⁰ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 478

²²¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 175

V dnešní době není neobvyklé, že někteří přespříliš starostliví občané často oznamují každý projev vandalismu nebo výtržnictví, kterého jsou svědky. Současně však naopak bývá poměrně obvyklé, že staří, nemocní nebo nějakým způsobem postižení obyvatelé naopak trestnou činnost neoznamují vůbec, protože mají strach, že to budou následně oni, kteří se stanou oběťmi. Že se stanou objektem pachatele, jehož předchozí trestnou činnost ohlásili, mají obavy z jejich agresivity, brutality a msty.

Další skupinou podnětů jsou podněty od jednotlivých organizací, jedná se o podněty zejm. škol, domovů mládeže, ústavů a zařízení pro mladistvé, okresních a obecních úřadů atd. Tato oznámení často obsahují důležité informace o osobě pachatele.²²²

Dále zde existují i „*podněty získané operativně pátrací činností policie, v mnoha případech jsou prověřené, takže ulehčují vyšetřování.*“²²³

4.7. Zvláštnosti počátečních úkonů

Počáteční úkony jsou závislé zejména na druhu spáchaného trestného činu, nikoli na věku pachatele. K věku se přihlíží hlavně při volbě taktiky vyšetřování nebo při zajišťování práv osoby podezřelé.²²⁴

Osoby, které jsou mladší 15 let, se musí k výslechu předvolávat prostřednictvím rodičů, příp. zákonných zástupců, orgánu péče o mládež... Je-li nutné předvést osobu mladší 15 let, je žádoucí tak činit v civilním oděvu a civilním vozidlem, vždy o tom musí vědět rodiče dané osoby. Výslechu osoby mladší 15 let je nutné zajistit přítomnost pedagoga nebo rodičů (pokud je to vhodné), nebo některých jiných osob, např. pracovníka orgánu pověřeného péčí o mládež, psychologa atd. Stejně je to i u jiných počátečních úkonů, kterých se má účastnit osoba mladší 15 let.²²⁵

²²² PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 175

²²³ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 478

²²⁴ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 479

²²⁵ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 176

4.8. Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování

„Typickou vyšetřovací verzí je *verze o skupinovém spáchání trestného činu* více pachateli z řad mládeže.“²²⁶ Mládež totiž často páchá trestnou činnost ve skupině, na rozdíl od dospělých pachatelů. Mezi další okolnosti, které odůvodňují tuto vyšetřovací verzi, patří např. větší množství stop na místě činu, které pocházejí od více osob nebo např. velké množství odcizených věcí.²²⁷

Jako další typickou vyšetřovací verzí je *„verze o další, dosud neodhalené trestné činnosti pachatele“*²²⁸. A to na základě zjištění, že pachatel dlouhou dobu nepracuje, často se stěhuje, utrácí velké částky peněz...²²⁹

V dnešní době je běžným jevem, že mladý člověk po ukončení základní školy nenastoupí na střední školu a místo toho se chce osamostatnit a začít se sám o sebe starat. Nechce být závislý na rodině, na příbuzných. Spoléhá se na to, že snadno najde práci, začne vydělávat peníze, jenže realita se často rozchází s jeho představou. Proto se třeba neustále stěhuje z jednoho města do druhého, hledá práci na různých místech a není ani vzácné, že v důsledku psychického vypětí a stresu začne požívat alkohol a jiné omamné látky a nevidí jiné východisko, než že musí začít páchat trestnou činnost.

Co se týká plánování a organizace vyšetřování, tak vzhledem k mladistvému, je nutné mít na zřeteli následující požadavky:

- svěření vyšetřování specialistům: osobám, které již mají určité životní zkušenosti s výchovou mládeže
- důraz na respektování práv, která mládeži plynou z jejich specifického postavení
- zajišťování všech osob, které mají právo účastnit se úkonů vyšetřování
- plánování úkonů, které jsou nutné pro zjištění osobních poměrů pachatele
- při volbě taktiky postupu se má brát v úvahu naplnění výchovného cíle celého trestního řízení

²²⁶ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 479

²²⁷ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 176

²²⁸ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 479

²²⁹ Tamtéž, s. 479

- veškeré vyšetřovací úkony mají být pečlivě připraveny a provedeny tak, aby se nemusely opakovat²³⁰

4.9. Zvláštnosti následných úkonů

Výslech mladistvého obviněného

Nejdříve je nutné získat co nejvíce informací o osobě mladistvého obviněného, zejména tedy co se týče úrovně jeho rozumového a mravního vývoje, prostředí, ve kterém žije, rodinných poměrů... Ke správnému navázání psychologického kontaktu s mladistvým je vhodné s ním nejdříve provést neformální rozhovor o obecných věcech, které s danou trestnou činností nesouvisí, např. rozhovor o jeho zájmech, škole, činnostech... Zvláštní pozornost se má věnovat také poučení o jeho právech a povinnostech, je nutné mu to objasnit s ohledem na jeho rozumovou vyspělost a způsobem, který je přiměřený jeho věku, tak aby poučení správně pochopil. Je nutné se také vyvarovat jakýmkoliv sugestivním otázkám, jelikož mladiství jsou oproti dospělým více ovlivnitelní. Do protokolu se mají také zachycovat specifické slovní obraty a způsob vyjadřování mladistvých, jelikož transformace výpovědi do spisovné jazykové normy by mohla zkreslovat význam a věrohodnost výpovědi.²³¹

Konfrontace za účasti mladistvého

„Při přípravě konfrontace, které by se měla účastnit osoba z řad mládeže, se doporučuje z důvodu její psychické náročnosti ještě důkladněji než obvykle zkoumat:

- *zda jde skutečně o podstatné rozpory ve výpovědích osob,*
- *zda rozpory nelze objasnit jiným způsobem*“²³²

Konfrontace se v tomto případě provádí jen výjimečně, a to v řízení před soudem. V přípravném řízení se nevyskytuje, to ale neznamená její naprostý zákaz. Ve vyšetřování je to možné ve zcela výjimečných případech a to za účasti státního zástupce. Mladistvému se musí vysvětlit smysl konfrontace, musí být poučen o chování během ní, poučen o svých právech a povinnostech. Pokud má být mladistvý

²³⁰ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 177

²³¹ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 480 - 481

²³² MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 481

konfrontován s osobou dospělou nebo osobou, která je pro něj autoritou nebo z ní má strach, měl by mladistvý vypovídat jako první. Má se tím předejít ovlivňování výpovědi mladistvého výpovědí výše uvedené osoby.²³³

Výslechy svědků

Výslechy svědků nejsou zaměřeny jen na informace, které se týkají vyšetřované události, ale i na informace týkající se poměrů pachatele. Pokud jde o rodiče mladistvého, který je vyslýchán, často buď odmítají vypovídat, nebo jejich výpověď není objektivní. Pedagogové naopak poskytují informace, které se týkají rozumového vývoje a chování mladistvého. Kamarádi, kteří vypovídat, často projevují tendenci vypovídat v prospěch mladistvého.²³⁴

„Významným důkazním prostředkem je výslech zákonných zástupců dítěte, který je zaměřen na zjištění:

- *stupně rozumového vývoje dítěte*
- *povahových vlastností a zájmů dítěte*
- *zdravotního stavu a duševního vývoje dítěte*
- *prospěchu a chování dítěte ve škole*
- *způsobu výchovy v rodině a rodinného prostředí*
- *materiálních a životních podmínek, ve kterých dítě vyrůstalo*
- *výchovných opatření učiněných rodiči po zjištění kriminálního deliktu dítěte a dalších*“²³⁵

4.10. Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a zvláštnosti kriminalistické prevence

Pro tyto situace zde existuje zde tzv. **orgán pověřený péčí o mládež**. Má zvláštní pravomoci v rámci vyšetřování a v rámci kriminalistické prevence. Je oprávněn opatřovat informace o osobních poměrech mladistvého, má právo klást

²³³ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 179

²³⁴ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 481

²³⁵ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 180

otázky vyslýchaným osobám, podávat opravné prostředky ve prospěch mladistvého atd. Spolupracuje s rodiči, se školou a dalšími orgány a institucemi.²³⁶

„*Obecný systém prevence kriminality mládeže zahrnuje jednak včasné odhalování kriminogenních faktorů a situací (aby k trestné činnosti docházelo co nejméně), jednak účinnou nápravu a resocializaci pachatele (aby trestný čin nebyl opakován).*“²³⁷ Prevence by se měla zaměřovat zejména na tyto oblasti:

- péče o rodinu (odhalování poruch v rodinné výchově)
- zlepšení spolupůsobení školy při výchově mládeže
- vytváření podmínek pro aktivní způsob trávení volného času
- potírání alkoholismu a nealkoholové toxikomanie
- zvýšení počtu výchovných zařízení pro mládež²³⁸

²³⁶ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 482

²³⁷ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 181

²³⁸ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 482

5. OVLIVNĚNÍ MLADISTVÝCH MASOVÝMI MÉDIÍ, INTERNETEM, TELEVIZÍ A HRANÍM HER

Vliv masmédií, televize, internetu atd. je v poslední době stále častěji zmiňován jako významný faktor, který ovlivňuje násilnou kriminalitu dětí. Resp. tedy prezentace násilí v těchto sdělovacích prostředcích. Na to, zda média mají přímý vliv na páchaní násilné trestné činnosti mládeží, existují rozdílné názory. Někteří odborníci poukazují na to, že např. sledování násilného činu v televizi nevyvolává u dětí potřebu jej zkopírovat, ale spíše jim poskytuje návod, jak čin uskutečnit - tedy že spíše slouží tyto prostředky jako zdroje inspirace a informací o způsobech páchaní trestné činnosti. U osob, u kterých je již zvýšeno nějakým způsobem riziko násilného delikventního chování, může jejich jednání prezentované v médiích podpořit.²³⁹ Z výzkumů, které byly zaměřeny na vztahy mezi násilím a násilnou kriminalitou mládeže, však vyplývá, že jen malá část dětí, které spáchaly násilný trestný čin, označila vliv médií jako zásadní na spáchání daného činu.²⁴⁰

Televize je v současné době stále jedním z nejdůležitějších médií, které působí na psychiku dítěte. Rodiče v dnešní „uspěchané“ době nemají dostatek času na své děti a raději je usadí před televizor. Takovéto děti jsou McLuhanem označovány jako tzv. „kulturně znevýhodněné“. *„Tyto děti nacházíme nejen v chudinských čtvrtích, nýbrž stále častěji i na bohatých předměstích. Kulturně znevýhodněním dítětem je dítě televizní, neboť televize poskytuje nové prostředí s nízkou mírou vizuální orientace a vysokou mírou vtaženosti, což dosti znesnadňuje přizpůsobení našemu starému školskému systému.“*²⁴¹ Když se dítě potom bude dívat na nějaký akční film s pokleslým obsahem, považuje vše, co tam vidí za samozřejmé a bohužel si leccos z toho chce i vyzkoušet, aniž by bylo schopné nebo ochotné promyslet možné důsledky takového chování.

²³⁹ PALERMO, G.B. *Adolescent Criminal Behavior – Is TV Violence One of The Culprits?*

International of Offender Therapy and Comparative Criminology. Vol. 39, 1995, No. 1, s. 18n.

²⁴⁰ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxviii, 636 s. Beckovy mezioborové učebnice. s.348

²⁴¹ MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. 2., rev. vyd. Překlad Miloš Calda. Praha: Mladá fronta, 2011, 399 s.

Televizní násilí

Neustále vzrůstá počet činů jinak trestných, páchaných dětmi. Pokud jde o násilnou kriminalitu, tak podíl dětí nad podílem mladistvých dokonce i převažuje. Ze statistiky Ministerstva vnitra ČR z r. 2001 vyplývá, že v tomto roce děti spáchaly o 144 činů násilné kriminality více než mladiství, z toho děti spáchaly v tomto roce 3 vraždy a mladiství 8 vražd. Ve srovnání s rokem 1993 vzrostl počet dětí – pachatelů trestné činnosti o skoro 22%. V kriminalitě dětí a mládeže se začínají objevovat i nové společensky velmi nebezpečné jevy. Charakteristické je snižování věku pachatelů, rafinovanost spáchání činu, nárůst počtu prvopachatelů a také důmyslnější zahlazování stop trestného činu. Přitom hotové návody jak vraždit, loupit, znásilňovat atd., které jsou aplikovatelné v praxi, jsou poskytovány právě v nejrůznějších televizních pořadech. Filmy ukazují nejen to, jak daný trestný čin spáchat, ale také jak zničit stopy (zvyšuje se např. devastace mrtvol), jak zabraňovat jejich vzniku (např. nošení rukavic). Mimo to také dávají návod, jak se vyhnout trestní odpovědnosti, např. odmítnutím vypovídat, předstíráním nějaké duševní poruchy atd.²⁴²

„Člověk a televizní vysílání existují v jednom vývojovém procesu. Na jedné straně je to člověk, kdo určuje jeho obsah, na straně druhé televizní vysílání působí a ovlivňuje osobnost člověka, je jedním z pilířů současné kultury a jedním z nejvýznamnějších zprostředkovatelů vztahu jedince s okolním světem... Televize se stala mocným prostředkem působení na jedince, ovlivňování jeho názorů, postojů a hodnotových soudů a vštěpování mu hodnot, které přenášené informace obsahují. Vzhledem k fyzickému a psychickému vývoji jsou potenciálně nejovlivnitelnějšími sociálními skupinami děti a mládež...Televize zesiluje společenský vliv na tyto sociální skupiny, což s sebou přináší i pronikání společensky negativních jevů do jejich života. Mladí lidé jsou konfrontováni s atmosférou nejistoty z globálních problémů, válek, ekologických katastrof, nemocí. Prostřednictvím televize vnímají byrokratizaci, politikaření, anonymnost vztahů, neschopnost komunikace, uvolněnost sexuálních vztahů, krizi autority, absenci morálního řádu a mravní relativismus,

²⁴² VLASTNÍK, Jirí. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Praha: Institut mediální komunikace při VŠJAK, 2005, 248 s., s.15

*konzumní styl života. Přitom negativní společenské jevy tvoří nezanedbatelné procento v reálné i fiktivní mediální produkci.*²⁴³

Schopnost dětí porozumět ději, který se před ním odehrává na televizní obrazovce, na internetu nebo na herním zařízení, jeho prožívání, nápodoba a distance od něj v závislosti na věku byly zkoumány mnoha psychology. **Tříměsíční dítě** – obrazovce dokáže věnovat pozornost pouze krátce, cca 3 minuty. **Šestiměsíční dítě** – dokáže pozornost věnovat již 16 minut, pokud ve svém okolí nemá nic zajímavějšího. **13. měsíc života** – děti začínají chápat obsah a smysl pozorovaného dění. **3 roky života** – děti již mají nějaký svůj oblíbený program, hlavně nějaký kreslený film. **6. – 8. rok života** – patrný pokrok ve vývoji porozumění ději filmu, ve věku 7 let věnují děti pozornost tomu, co sledují, již 70% času stráveného před obrazovkou; prožívání filmu se projevuje zapomínáním na své okolí a na čas, pocením, zrychlením tepu, tisknutím do křesla... **Od věku 11 let** – v tomto věku děti ještě stále nejsou schopny rozlišit prostorovou a časovou nezávislost obrazu na realitě; schopnost porozumění a distance od vjemů z televize, internetu, her atd. vzrůstá od 11 – 12 let a dotváří se v průběhu dospívání.

Z výzkumů vyplývá, že sledování televizních pořadů, projíždění internetu a hraní her na různých herních zařízeních patří mezi volnočasovými aktivitami mládeže v civilizovaném světě čelní příčka. U nás těmto aktivitám mládeže patří první příčka již od roku 1984, přičemž má stále jen stoupající tendenci. Ze života mladých lidí jsou tím vytlačovány jiné aktivní a tvůrčí koníčky a zájmy jako sport, hudební nebo výtvarná činnost...

Televize, některá periodika, komiksy a hlavně různé hry jsou v současné době stále více zaměřené na násilí, které je intenzivnější, drastičtější, realističtější a lépe propracované. Dříve agresivní pořad znamenal „akční film“, dnes se prvky akčních filmů objevují ve všech žánrech, které nejsou jako akční označovány – v kriminálních a dobrodružných filmech a seriálech, sci-fi, komediích, pohádkách, ve videoklipech, v reklamě a v neposlední řadě se tyto akční prvky objevují skoro ve všech možných hrách.²⁴⁴

²⁴³ VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Praha: Institut mediální komunikace při VŠJAK, 2005, 248 s., s. 16 - 17

²⁴⁴ Tamtéž, s.18 - 45

Páchání násilných činů „na zkoušku“

Řada dětí a mladistvých páchá násilnou trestnou činnost právě za účelem vyzkoušení si osvojení následků chování a emocí, které měl mladý pachatel možnost shlédnout na televizní obrazovce, internetu nebo při hraní hry. Chtějí si vyzkoušet, „zda to tak jde“. V těchto případech se projevuje **proces imitační nápodoby (nápodoby hrou)**.

Např.: Pět dětí ušlapalo jinou holčičku jen proto, aby si vyzkoušely, zda je opravdu tak snadné zabít někoho jiného, jak to viděly ve filmu. Dvě děti v USA uškrtily sedmiletého chlapce poté, co se dívaly na americkou gangsterku, v průběhu vyšetřování uvedly: „Chtěly jsme se jen přesvědčit, jak smrt vlastně vypadá.“ Ve Velké Británii velmi silnou reakci vyvolal případ zavraždění batolete, Jamese Bulgera, dvěma desetiletými dětmi poté, co v televizi viděly horor Hračka 3 - viz příloha 7.

Efekt touhy

K.E. Rosengren roku 1984 vypracoval na základě sledování skupiny dětí tzv. **teorii závislosti**. Dle této teorie televizní násilí a násilí spatřované v jiných sdělovacích prostředcích, hrách atd. vzbuzuje agresivní chování a zároveň nutnost vidět pořady ještě násilnější – to platí hlavně u agresivních dětí. Efekt touhy tak uzavírá **bludný kruh** a dokládá povahu prezentovaného násilí jako drogy – má za následek nutnost zvyšování jeho dávek jak v jejich intenzitě, tak i kvantitě.

Pravděpodobnost nápodoby prezentovaného televizního násilí

Vystavení dětí a mládeže násilí má nesporný vliv na zvyšování jejich agresivity a výskyt kriminálního jednání. Na druhou stranu ale není správné hledat v televizi jediného viníka. Dítě totiž nežije v izolovaném televizním světě, ale v určitém sociálním prostředí. Dle W. Schramma „...televize může být maximálně pouze doplňkovou příčinou a pravděpodobně ovlivní pouze dítě, které je již špatně vedeno a má samo sklony k delikvenci.“²⁴⁵ Byť je televize pouze jedním z faktorů, které zapříčiňují kriminalitu mládeže, je **faktorem velmi významným**. Dr. Leonard Eron – zástupce americké psychologické společnosti – roku 1992 prohlásil: „*Nadále*

²⁴⁵ EMERY, E., AULT, P.H., AGEE, W.K. *Introduction to mass communications*. Third edition New York: Dodd, Mead and Company, 1971, s. 105

nelze pochybovat o tom, že výrazná expozice televiznímu násilí je jednou z příčin agresivního chování, zločinnosti a násilí ve společnosti. Důkazy předkládají jak laboratorní studie, tak studie z reálného života. Televizní násilí ovlivňuje mladé lidi ve všech věkových skupinách, obě pohlaví, na všech úrovních socioekonomických, ve všech pásmech inteligence. Vliv agresivního chování není omezen jen na děti, které jsou k agresivnímu chování predisponovány, není omezen jen na tuto zem. Skutečnost, že zjišťujeme zcela stejný vztah mezi televizním násilím v jedné studii za druhou, v jedné zemi za druhou, nelze dále ignorovat...Tuto příčinnou souvislost jsme ukázali mimo laboratoř, v reálném životě u mnoha rozličných dětí. Došli jsme k přesvědčení, že mezi televizním násilím a dětskou agresivitou existuje bludný kruh – televizní násilí podněcuje dětskou agresivitu, a naopak – tyto agresivní děti více sledují televizní násilí, aby si své agresivní chování zdůvodnily.“²⁴⁶ Je třeba si však uvědomit, že televize nenese veškerou odpovědnost za negativní vývoj, je pouze jedním ze socializačních faktorů, z nichž nejdůležitější místo zaujímá a vždy zaujímat bude – rodina. Vliv sledovaného násilí na nenarušeného jedince, jenž vyrůstá ve zdravém sociálním prostředí, je omezený, ale ne vyloučený.²⁴⁷

Roku 2012 vědci z novozélandské univerzity analyzovali 22 filmů o Jamesi Bondovi, aby zjistili, zda skutečně stoupá obsah násilí ve filmech. Závěr? V *Quantum of Solace* (2008) bylo 250 násilných činů, zatímco v první bondovce, *Dr. No* (1962), jich bylo „jen“ 109. Obsah násilí ve filmech tedy rapidně stoupá, ato zejména takového, jež by v reálném životě skončilo smrtí. Sledovanost těchto filmů většinou není omezena věkovou hranicí, tudíž je spatří i mnoho dětí a adolescentů. „Existují studie, které upozorňují, že násilí v médiích může vyvolat u lidí sníženou citlivost na agresi a následně i agresivní chování,“ vysvětluje vedoucí výzkumu B. Hancox.

Často také vznikají obavy z napodobování nebezpečného obsahu pořadů. To platí zejména v případě, kdy je násilí prezentováno jako zábava nebo není potrestáno. Nejvíce rizikové je však násilí, při němž není zobrazeno utrpení oběti. Nelze tedy obsah vytrhávat z kontextu.

²⁴⁶ DRTILOVÁ, J.: *Děti a televizní násilí*. Remedia populi, 1998. roč. 2, č. 5, str. 22

²⁴⁷ VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Praha: Institut mediální komunikace při VŠJAK, 2005, 248 s., s.46 - 83

Ne každé dítě se nechá ovlivnit tím, co vidí. Tzn. že televizní pořady nejsou jediným zdrojem. Rozhodující je osobnost dítěte a jeho dispozice k problematickému chování, nejdůležitější je sociální prostředí dítěte.

Otázka, jaký vliv má násilí v televizi na povahu jedince, je značně diskutabilní, problém však nelze bagatelizovat. Kromě násilí se v těchto pořadech objevuje řada dalších nebezpečných faktorů, např. konzumace alkoholu, kouření cigaret, braní drog, sebepoškozování nebo nebezpečný sex. Pokud jsou děti těmto věcem vystavovány systematicky, mohou nabýt přesvědčení, že jde o běžnou součást života.²⁴⁸

Televizní násilí se tedy negativně podílí na řadě společensky negativních jevů – krom jiného vzbuzuje sklon k násilí, podporuje ho, ukazuje metody vykonávání, stimuluje spojení krutostí a sexem, snižuje práh emoční citlivosti dítěte, omezuje jejich schopnost uvědomit si reálné následky jejich jednání.

Násilí v počítačových hrách z dětí monstra nevychová?

Počítačové hry a hry na jiná herní zařízení = vděčné mediální téma. Počátek může najít již u hry Carmagedon z r. 1997. Rodiče a později i někteří novináři byli velmi rozhořčeni, když zjistili, že v této arkádové hře nedostávají jejich ratolesti nejvíce bodů za úspěšné projetí okruhu, ale za to, kolik aut rozbijí a kolik lidí přejedou. Novou sérii debat o násilí ve hrách rozproudilo letošní rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, jenž zrušil zákaz prodeje násilných her nezletilým ve státě Kalifornie. Dle soudu tím totiž byla porušována práva vydavatelů her i nezletilých dané Prvním dodatkem americké ústavy, tj. svoboda vyznání, tisku, projevu, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd. Zákaz prý porušoval právo na publikování a přijímání svobodných informací.

Diskuze o tom, zda je násilí, prezentované ve hrách, škodlivé a determinující, se vedla i u nás. Roku 1999 ji rozpoutal publicista Radovan Holub svým textem „Kultura kriplů“ v časopisu Reflex. Postupně se propracoval k seriózním debatám o smyslu násilí ve hrách a o jeho škodlivosti. V tradičně liberálnější Evropě ale nikdy nedošlo k cenzurním zásahům proti výrobcům jednoznačně násilných her, jako je

²⁴⁸ SLOMKOVÁ, K.: *21. století: Revue objevů, vědy, techniky a lidí*. Praha: RF HOBBY spol. s r.o., 2013, č.4, s. 92 - 93

třeba stále velmi populární série Grand Theft Auto a diskuze proto měla spíš jen akademický ráz.

Jinak je tomu na půdě USA – zde se sice často diskutuje o částečném omezení svobody slova, ale nikdy o omezení práva vlastnit střelnou zbraň. Možná právě z tohoto důvodu se diskuzí o násilí ve hrách mnohem častěji zúčastňovali psychologové a také objekty jejich zkoumání – tj. děti školního a předškolního věku.

Příkladem psychologizujícího přístupu k tomuto problému je i řada textů, které vyšly v souvislosti se zrušením „kalifornského zákona“ – server Wired popisuje např. dnes šestnáctiletého chlapce Evana J.: ten hrál počítačové hry již od svých tří let, nevyhýbal se ani hrát se střílením nebo virtuálnímu zabíjení ve hře Counter Strike. Dle kritiků násilí v počítačových hrách by tak měla být dnes z Evana asociální zrůda, která buď už někoho zabila, nebo minimálně plánuje školní masakr. Evan však a s ním i naprostá většina dnes dorůstající generace mladistvých hráčů násilných her, však očekávání nesplnil – je z něj úplně normální kluk (zatím).

Jeho slova podporují i data FBI (*Federal Bureau of Investigation* = Federální úřad pro vyšetřování). Násilné činy, včetně vražd, jsou totiž v USA na minimu, a to i přes mediálně vyhocené příběhy střelců ze středních škol. Tito vrahové pocházejí většinou spíš z konzervativních kruhů – snaží se od vlivů moderní společnosti spíše jen odclonit, a důvodem jejich jednání bývá většinou šikana.

Zatímco se tedy nezletilí celkem bez potíží nakupovali hudbu s vulgárními texty a nepřístupné filmy, 87% těch, kteří se pokusili koupit hru s násilnou tematikou, odešli s prázdnou. Řešením pro ně bylo přivedení svých rodičů s sebou. A právě rodiče by měli rozhodovat o tom, co jejich děti mohou hrát a co ne. Dle nedávné studie hraje hry 97% dospívajících.²⁴⁹

Počítačové a jiné hry jsou dnes významným zábavovým průmyslem a pevnou součástí naší kultury. Tvrzení o jejich škodlivosti jsou ve výsledku stejná jako tvrzení o škodlivosti rapové hudby nebo pornografických filmů. Případ, který však potvrzuje škodlivost násilných her, nalezneme v příloze č. 8.

²⁴⁹ [online]. [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: <http://datarama.aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=706831>

6. SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ PŘÁVNÍ ÚPRAVOU

Jednotlivé státy mají rozdílnou úpravu, nejen co se týká trestání mladistvých. Rozdíly jsou jak v určení hranice trestní odpovědnosti, tak i v následujícím trestním řízení a v ukládaných trestech.

Rozlišujeme 2 základní modely zacházení s mládeží páchající delikty, tzv. model justiční a model sociálně-opatrovnický. Jaký je základní rozdíl mezi uvedenými základními modely? **Sociálně-opatrovnický model:** spočívá hlavně na tvrzení, že trestné jednání mládeže bezprostředně souvisí se sociálními, ekonomickými a psychickými nedostatky dítěte. A tyto nedostatky není možné odstranit zásahem státu v podobě uložení sankce delikventovi. Trvá na tzv. „lékařském“ modelu působení a diagnostikování a léčbě. Jak vyplývá z názvu, tak široký prostor působení má ležet mimo trestní justici, zejména na činnosti sociálních pracovníků. **Justiční model:** zastánci tohoto modelu pohlížejí na trestnou činnost pachatele jako na záležitost jeho individuální volby. Pachatel si sám volí, zda se dopustí spáchání trestné činnosti nebo ne. Trestná činnost je dle justičního modelu chápána jako racionální reakce na určitou situaci, a proto „volá“ pachatele k odpovědnosti za jeho jednání. Nezletilí mají být postihováni za pomoci sociálně-opatrovnických opatření, nejzazším případem je ústavní výchova v dětském domově. Jednání mladistvého má být vyšetřeno v rámci řádného trestního řízení, protože jedině výsledek, který vyplyne z tohoto řádného řízení, odůvodní uložení sankce pachateli. Trest ale musí být uložen na základě zákona.²⁵⁰

Pro srovnání jsem si zvolila Kanadu a některé evropské státy.

V první subkapitole rámcově vymezím jednotlivé věkové hranice, s nimiž státy spojují vznik trestní odpovědnosti mládeže. V druhé subkapitole popíšu některé státy z hlediska právní úpravy – tj. který zákon upravuje trestání mládeže v té konkrétní zemi, a sankce, které mohou být mládeži ukládány.

²⁵⁰ ZEZULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží: komentář*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 247 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 188. s.108 - 109

6.1. Srovnání počátku trestní odpovědnosti

Česká republika

Dle § 2 písm. d) zákona č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, se mladistvým rozumí osoba, která v době spáchání provinění dovršila 15. rok věku a nepřekročila 18. rok věku. Dle písm. c) je dítětem mladším patnácti let osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok života.²⁵¹ Trestní odpovědnost **počíná dnem následujícím po dni 15. narozenin** a končí v den dovršení 18. roku života. Mladistvý se v tomto případě dopouští provinění. Tzv. plná trestní odpovědnost ale vzniká až dnem, který následuje po dni 18. narozenin.²⁵²

Ostatní státy – počátek trestní odpovědnosti

- **Skotsko:** donedávna zde byla kodifikována nejnižší hranice trestní odpovědnosti, byla stanovena na 8 let, došlo však ke zvýšení na **12 let** věku života
- **Nizozemsko, Izrael, Kanada:** trestní odpovědnost je stanovena na **12 let**
- **Polsko, Francie:** trestní odpovědnost je stanovena na **13 let**
- **Japonsko:** snížilo roku 2001 hranici trestní odpovědnosti z 16 na **14 let**
- **Slovensko:** r. 2006 zde byla snížena hranice tr. odpovědnosti z 15 na **14 let**
- **Rakousko, Německo, Maďarsko, Itálie:** také na **14 let**
- **Švýcarsko:** děti jsou zde trestně odpovědné už od **10 let**, k nepodmíněnému trestu odnětí svobody mohou ale být odsouzeni až po 15. roce života
- **Skandinávie:** stejné jako u nás, tj. od **15 let**
- **Írán:** rozlišují mezi dívkami a chlapci; dívky jsou trestně odpovědné již od **9 let**, chlapci až od **15 let**; chlapcům však hrozí tvrdší tresty
- **Belgie, Lucembursko:** zde je trestní odpovědnost stanovena až od **18 let**
- **americké státy:** ve většině amerických států o výši trestu rozhoduje **míra zavinění**, nikoli věk²⁵³

²⁵¹ §2 Zákon č.218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

²⁵² PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 167

²⁵³ PŘÍHODA, L.: *Krimi revue*. Praha: RF Hobby s.r.o., 2011, č. 7. ISSN 1804-2368 s. 69

6.2. Právní úprava a sankce ukládané mládeži v zahraničí

6.2.1. Kanada

I v Kanadě se kriminalitě mladistvých věnuje zvýšená pozornost. Rozdíly mezi systémem pro mladistvé a dospělé spočívají za prvé v tom, že u mladistvého se věnuje zvýšená pozornost osobnosti pachatele, jeho problémy se posuzují v rámci rodiny a v sociálním kontextu. A za druhé v tom, že zde existuje velký počet opatření a odebrání od rodiny je nejzazším prostředkem.²⁵⁴

V Kanadě se rozlišují 2 základní větve trestního práva – právo založené na čl. 91 odst. 27 Ústavy, tzv. „trestní právo“, to je vyhrazeno federálním orgánům; a právo vydávané v rámci pravomoci provincií. Ve většině případů je Trestní zákoník prováděn provinciemi, rozhodnutí o zahájení vyšetřování činu, obvinění a podání obžaloby z trestného činu je provinční záležitostí. Soudnictví pro mladistvé spadá do působnosti federálního práva. I zde existuje zvláštní zákon – „Zákon o mladistvých provinilcích“. Pravomoc vznést obvinění proti mladistvému plyne z Trestního zákoníku, ale pravomoc vést řízení vyplývá ze Zákona o mladistvých provinilcích. Tento zákon vytváří komplexní systém, zřizuje i tzv. „Soud pro mladistvé“ – ten má výlučnou pravomoc k řízení proti mladistvému, který je obviněn ze spáchání federálního trestného činu.²⁵⁵

Ústředním zákonem je tedy **Zákon o mladistvých provinilcích**, který roku 1999 nahradil Zákon o mladistvých pachatelích z roku 1984.

Nyní se pokusím přiblížit trestné činy páchané mladistvými v Kanadě, bohužel musím čerpat ze starých statistik, konkrétně z let 1995 – 1996.

V letech 1995 – 1996 bylo u soudů projednáno celkem 111 027 případů. Nejčastější je majetková trestná činnost, která představuje téměř polovinu případů. Nejběžněji jde o krádeže do \$5.000a poté o vloupání. Násilné trestné činy tvoří cca 21% všech případů. Téměř polovinu tvoří méně závažné útoky. Případy vražd nebo zabití představují méně než 1% případů. Ročně počet obvinění mladistvých ze zabití nepřekročí počet 100 případů. Mladistvými pachateli jsou nejčastěji osoby ve věku

²⁵⁴ LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000, 319 s. Příručky ministerstva spravedlnosti ČR, Svazek 59. s. 9

²⁵⁵ Tamtéž, s. 13 - 14

16 – 17 let, v letech 1995 – 1996 představovali celkem 49% všech obviněných mladistvých. 14 – 15 let 36%, 12 – 13 let 12%. Počet obviněných mladistvých ve věku 12 – 13 let se v posledních letech zvýšil o cca 2% naproti statistice z let 1992 – 1993. Trestnou činnost v těchto letech ve většině případů spáchali osoby mužského pohlaví, celkem 80% obviněných mladistvých a převažují ve všech věkových skupinách.²⁵⁶

Tresty

Tresty jsou vyjmenovány ve dvacátém oddíle Zákona o mladistvých provinilcích. Možná rozhodnutí soudu jsou:

- upuštění od potrestání mladistvého, pokud je to dle soudu v nejlepším zájmu mladistvého a není to v rozporu se zájmy společnosti, veřejnosti
- uložení pokuty, která nepřesahuje tisíc dolarů a bude zaplácena za podmínek a ve lhůtě určené soudem
- zaplacení peněžité částky jiné osobě, jako náhrada za ztrátu nebo škodu na majetku, nebo nahrazení zvláštní škody vzniklé tělesnou újmou
- uložení mladistvému, aby jiné osobě poskytl náhradu za majetek, kterého nabyl spácháním trestného činu, pokud tento majetek je vlastněn touto osobou
- poskytnutí věcné náhrady nebo náhrady ve formě poskytnuté služby, za jakoukoliv ztrátu, škodu nebo zranění utrpěné
- vykonání veřejně prospěšné činnosti ve lhůtě a za podmínek určených soudem
- vydání nařízení nebo zákazu, příkazu k zabavení nebo propadnutí majetku
- uložení podmíněného trestu dle oddílu 23 na určitou dobu, která nepřesáhne 2 roky
- trest odnětí svobody, který mladistvý vykoná buď nepřetržitě, nebo s přestávkami, přičemž doba nepřesáhne:
 - o 2 roky od data odsouzení, nebo

²⁵⁶ LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000, 319 s. Příručky ministerstva spravedlnosti ČR, Svazek 59. s. 18 - 19

- pokud je mladistvý odsouzen za trestný čin, za který Trestní zákoník nebo jiný zákon umožňuje uložení doživotní odnětí svobody, 3 roky od data odsouzení
- trest odnětí svobody nepřesahující
 - v případě vraždy prvního stupně 10 let; vražda druhého stupně 7 let²⁵⁷

Kanadský zákon o nezletilých provinilcích ve svém nynějším znění říká, že provinilec mladší 12 let je trestně nepostižitelný. A to bez ohledu na závažnost provinění vč. vražd! Soud může nařídít maximálně tak psychiatrické vyšetření a dle výsledku nařídít ústavní léčbu, případně jen zvýšit rodičovský dohled.

„Před pár lety brutálně znásilnil 11letý torontský chlapec o rok starší dívku. Když byl krátce po činu zatýkán, řekl s úsměvem policistům, aby se zbytečně nevzrušovali, když dobře vědí, že po sepsání protokolu ho musejí odvézt zpět domů, velmi dobře znaje YOA (= Younge Offenders Act = Zákon o nezletilých provinilcích). Policista, který nezletilého násilníka zatýkal, řekl v TV, že nejhorší na celé věci je fakt, že ten chlapec má stoprocentní pravdu. A dodal, že příslušný zákon je mnohem nebezpečnější než onen provinilec.“²⁵⁸

Nepovažuji za správné, že už takto malé „děti“? znají zákony, které záměrně porušují s vědomím, že jim v podstatě nic nehrozí. Tyto „děti“ si jsou velice dobře vědomi své beztrestnosti. Vědí, že zákon je na ně v podstatě krátký a tím jen graduje četnost páchaných činů jak dětmi, tak i mladistvými, stejně jako brutalita, která často předčí i dospělé zločince.

6.2.2. Některé evropské státy

Německo

V souvislosti s touto problematikou jsou používány 2 zákony a to: Zákon o pomoci dětem a mládeži z roku 1991 a speciální Zákon o soudnictví nad mládeží z roku 1974 ve znění novely z roku 1990.²⁵⁹ Tyto 2 zákony se vzájemně doplňují a

²⁵⁷ LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000, 319 s. Příručky ministerstva spravedlnosti ČR, Svazek 59, s. 64 - 65

²⁵⁸ [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.zvedavec.org/komentare/2000/05/53-kanadske-zakony-potrebuji-opravit.htm>

²⁵⁹ ZBORNÍK F., KOTULAN P., ROZUM J., *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, str. 79-80

v některých případech i prolínají. Existuje zde samostatná specializovaná justice mládeže. Tuto samostatnou soustavu soudů tvoří: samosoudce mládeže nebo senát mládeže na nižší úrovni; soudní komora mládeže na úrovni spolkových zemí – ta je příslušná jako tzv. druhá instance nebo pro zvlášť těžké delikty. V Německu existují i tzv. specializovaní žalobci mládeže.²⁶⁰

Německá právní úprava rozlišuje z hlediska věku: děti do 14. roku života, mladistvé ve věku 14 – 18 let, dospívající od 18 do 21 let a dospělé od 21 let. Mladistvý ale také musí být na dostatečné úrovni duševního a mravního vývoje a to kvůli tomu, aby rozpoznal protiprávnost svého činu. Trestný čin mladistvého se i zde označuje jako provinění. Trestní zákon pro mládež se vztahuje na 2 věkové kategorie, a to na mladistvé a v určitých případech, vymezených zákonem, i na kategorii dospívajících.²⁶¹

Pokud se mladistvý dopustí méně závažného trestného činu, je možné uplatnit i mimosoudní vyrovnání - jeho podstatou je vypořádání mezi poškozeným a pachatelem. Záleží na každém konkrétním případě, posuzuje to jednak státní zastupitelství, tak i soud. V řízení před soudem je možné mladistvému uložit tyto sankce:

- **výchovná opatření**
 - o příkazy nebo zákazy, které mají ovlivňovat, resp. zlepšovat, způsob života mladistvého; jde např. o zákaz návštěv určitého místa, zákaz styku s některými osobami...; může trvat max. 2 roky, výjimečně roky 3
 - o výchovným opatřením může být i výchovné opatrovnictví nebo ústavní výchova – upraveno v zákoně o péči o blaho mládeže
- **kárné prostředky**
 - o mají charakter trestu, ale na rozdíl od trestného činu odnětí svobody, se nezapisují do trestního rejstříku
 - o jedná se o: důtku, uložení povinnosti a nápravné zařízení pro mládež
- **trest odnětí svobody**

²⁶⁰ ZBORNÍK F., KOTULAN P., ROZUM J., *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, s. 81 - 85

²⁶¹ [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/jgg/index.html>

- ukládá se v případě, že výchovná nebo kázeňská opatření nejsou dostačující; dolní hranice odpadá; horní hranice se snižuje na polovinu
- zákonem přípustná doba trvání činí minimálně 6 měsíců, max. 5 let; jsou zde možné 2 výjimky:
 - mladistvý se dopustí trestného činu, na který obecné trestní právo stanovuje trest odnětí svobody v délce 10 - 20 let: zde je možné uložit mladistvému trest odnětí svobody v délce až 10 let
 - dle obecného trestního práva je možné uložit trest na doživotí: dolní hranice je stanovena na 1 rok a horní na 15 let, za předpokladu, že čin spáchal mladistvý až po dovršení 16 let²⁶²

Maďarsko

Postavení mladistvých je upraveno obecným trestním zákonem č. IV/1978. Mladistvým se dle tohoto zákona rozumí osoba, která v době spáchání činu dovršila 14. rok života a nepřesáhla 18. rok. Osoby mladší 14 let nejsou trestně odpovědné, pokud se však dopustí tzv. činu jinak trestného, poručenský soud mu může uložit opatření administrativní povahy – tzv. kuratelu. Mladistvému může být uložen buď trest, nebo opatření. Trest by se měl ukládat jen tehdy, pokud opatření není dostačující. Není možné mu uložit, na rozdíl od dospělých pachatelů, trest propadnutí majetku, obecně prospěšné práce a trest odnětí svobody na doživotí.²⁶³

Opatření se dělí na:

- opatření bez omezení svobody: např. důtka, dozor kurátorem...
- opatření s omezením svobody: např. nucená léčba, výchova v nápravném výchovném ústavu – tzv. polepšovna

Trest odnětí svobody – minimální délka činí 1 den, maximální se určuje dle horní hranice trestní sazby daného trestného činu a dle věku mladistvého. Pokud mladistvý v době činu dovršil 16. rok života, bude činit maximální délka za a) pokud je možné za něj uložit trest odnětí svobody na doživotí, 15 let; za b) pokud je možné uložit trest odnětí svobody nad 10 let, 10 let. V případě, že ale mladistvý nedovršil

²⁶² ZEZULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží: komentář*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 247 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 188. s.114 - 116

²⁶³ Tamtéž, s. 131 - 132

16. rok života, je maximální délka omezena v případě možného doživotního trestu na 10 let, u ostatních případů je to jen 5 let, pokud mladistvý spáchal trestný čin, za který je možné uložit trest odnětí svobody nad 5 let. Trest odnětí svobody se v těchto případech vykonává buď ve vězeních pro mladistvé, nebo ve vazbě.²⁶⁴

Dále je možné mladistvým uložit tyto tresty: peněžitý trest, zákaz účasti na veřejných záležitostech, zákaz pobytu...

²⁶⁴ ZEZULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží: komentář*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 247 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 188., s. 132 - 133

7. KONKRÉTNÍ KAZUISTIKY

7.1. Kazuistika č. 1

Na základě rozhodnutí Krajského soudu v Praze byl mladistvý „XY“ ze dne 14.4.2009 byl rozsudkem uznán vinným proviněním **znásilnění** dle §185 odst.1, 3 písm. b) TrZ spáchaném ve spolupachatelství podle § 23 TrZ, jehož se měl dopustit spolu s druhým obviněným mladistvým M.G.

Tohoto provinění se měli dopustit tak, že v dětském domově vylákali jinou chovanku tohoto zařízení, poškozenou V.H., na pokoj mladistvého XY. Spoluobviněný M.G. jí tam zakryl ústa a hodil na postel a zde jí mladistvý XY svlékl kalhoty, a zatímco mladistvý M.G. jí stále zakrýval ústa, aby nemohla křičet, mladistvý XY poškozenou zalehl a i přes její odpor s ní uskutečnil dokonáný pohlavní styk, přičemž oba její věk znali.

Za toto provinění a za provinění vydírání dle §175 odst. 1, 2 písm. c) TrZ byl obviněný XY uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Lounech, soudu pro mládež, ze dne 19.11.2008, k souhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání třiceti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tři let, současně byl nad ním vysloven dohled. Tento rozsudek byl však zrušen, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Vrchní soud v Praze jako odvolací soud pro mládež o odvoláních, která podali oba jmenovaní, rozsudkem ze dne 5.11.2009 zrušil rozsudek ve výroku o trestním opatření mladistvého XY a znovu rozhodl tak, že tohoto mladistvého odsoudil k souhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání 2,5 roku, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 3 let s dohledem. Odvolání mladistvého M.G. bylo zamítnuto.

Mladistvý XY podal prostřednictvím svého obhájce proti tomuto rozsudku dovolání, jelikož dle něj rozhodnutí spočívá v nesprávném posouzení skutku. V jeho obsahu zdůraznil, že se činu dopustil v téměř 16 letech a to poté, co předchozích 8 let strávil ve výchovných ústavech. Dle něj to svědčí o selhání výchovné funkce státu, který za něj převzal odpovědnost. Také zmínil skutečnost, že v ústavu, kde byl umístěn, spolu chovanci praktikují pohlavní styk již od velmi brzkého věku, a i

poškozená vypověděla, že první pohlavní styk měla již v 11 letech, a takové chování v ústavu je dle ní zcela běžné. Zároveň vyšlo najevo, že oba mladiství jsou osoby s nízkým inteligenčním koeficientem. Skutek má být dle odvolatele posuzován nejen po formální stránce, tj. že došlo k naplnění všech znaků skutkové podstaty, ale také zde musí být zvažován ve všech souvislostech i z hlediska materiální stránky. Soud měl také dle odvolatele zvolit jiné opatření k dosažení účelu trestního řízení, než opatření trestní, a to zejména ty, které by vedly k výchově mladistvého tak, aby se jiného činu již nedopustil. Mladistvý XY v závěru podaného dovolání navrhl, aby dovoláním napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze zrušil a přikázal odvolacímu soudu, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství v písemném stanovisku k tomuto dovolání uvedl, že: mladiství přiměli poškozenou k pohlavnímu styku za užití přímého násilí, které spočívalo zejména v zakrytí úst, znehybnění těla nalehnutím a v celkovém překonání jejího odporu vlastní fyzickou převahou. Rozhodující pro překonání odporu bylo, že poškozená s nimi byla v pokoji sama, zatímco pachatelé byli dva, měli značnou fyzickou převahu a zejména společný cíl. Nejvyššímu soud státní zástupce navrhl, aby dovolání mladistvého odmítl jako zjevně neopodstatněné.

Mladistvý v podaném dovolání nijak nezpochybnil, že k činu došlo a že se ho dopustil za použití násilí, anebo že nevěděl o věku poškozené. Výhrady mladistvého tedy nesměřovaly proti formální stránce provinění, ale zaměřil se jen proti materiálnímu znaku. Materiální stránku provinění mladistvých upravuje ZSVM v §6 odlišně od obecné úpravy, tak, že čin, jehož znaky jsou uvedeny v TrZ, není proviněním, jestliže je spáchán mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý. Soudy obou stupňů se materiálním znakem uvedeného provinění v dostatečné míře však zabývaly, např. soud prvního stupně ve svém rozsudku konstatoval, že společenská nebezpečnost činu mladistvého je zvýšena zejména způsobem jeho provedení, když se znásilnění zúčastnili dva pachatelé, čímž zvýraznili svou převahu. Přičemž zneužili i důvěřivosti nezletilé poškozené, která za mladistvým XY přišla do pokoje jako za svým kamarádem.

Nejvyšší soud se s těmito závěry ztotožnil. Dle něj okolnosti, za nichž mladistvý čin spáchal, svědčí o vysoké nebezpečnosti činu pro společnost. Zároveň

zde mladistvý XY vystupoval jako vůdčí osobnost, nejdříve si zajistil pomoc kamaráda a dále si hladký průběhu svého činu zajistil i tím, že u dveří pokoje, kde k činu došlo, vyndal kliku tak, aby zamezil vstupu do pokoje. Nejvyšší soud se ztotožnil se všemi závěry soudů obou stupňů, shledal námitky mladistvého jako zjevně neopodstatněné, a proto dovolání odmítl.

7.2. Kazuistika č. 2

Obviněným v tomto případě je mladistvý V.R., kterému v době spáchání činu bylo 16 let. Byl obviněn z provinění vraždy, kterého se měl dopustit na poškozené mladistvé A.K., které v době činu bylo 15 let.

Poškozená byla nalezena bez známek života na okraji malé obce. Na toto místo byla na základě telefonátu obviněného V.R. vyslána rychlá záchranná služba a posléze policie. Jako příčina smrti bylo zjištěno udušení. Obviněný zpočátku uváděl, že si na danou situaci, tj. na čin a jeho okolnosti, nepamatuje a jiný svědek daného činu nebyl nalezen. Tato jeho amnézie byla prolomena až při psychologickém vyšetření, kde na základě rozhovoru s psychologem obviněný uvedl mnohem více, než v předchozích výsleších.

Vypověděl, že se šel s poškozenou projít do lesa, přičemž poškozená zničehonic upadla a pád svedla na obviněného V.R. Když jí chtěl pomoci vstát, uhodila ho do brýlí a ty mu shodila na zem. Obviněný mladistvý jí kvůli tomu začal nadávat a na nic víc, co potom následovalo, se nepamatuje. Další jedinou okolností, o které ví, je, že klečel vedle poškozené a ona už nedýchala. Pokusil se jí zachránit, a když se mu to nedařilo, zavolal záhranku.

Během vyšetřování byly na základě zjištěných skutečností vyžádány znalecké posudky z psychologie, psychiatrie, sexuologie a neurologie. Ze závěrů znaleckých posudků vyplynulo následující:

„...u mladistvého nebyla zjištěna porucha vnímání ani epileptická aktivita. Jeho intelektový výkon je nevyrovnaný, pohybuje se v pásmu širší normy. Nebyla zjištěna forenzně významná porucha paměti. Byla ale zjištěna nedostatečná rozumová korekce emočních reakcí, zejména nedostatečné tlumení afektu vzteku.

V době činu přítomný afekt vzteku podstatně narušil rozpoznávací a ovládací schopnosti, tyto však nebyly vymizelé. Jeho rozumovou a mravní vyspělost lze obecně považovat za dostačující.

Jeho temperament je nevyrovnaný a jeho charakterové vlastnosti se neubírají sociálně akceptovatelným směrem (zabývá se fyzickou kondicí, zaujetí vojenskou tematikou a zbraněmi, vysněné povolání – voják odstřelovač...), hierarchie hodnot je velmi nevyzrálá. Pobyt obviněného na svobodě je nebezpečný pro možnost opakování agresivního chování ve stresu. Tuto prognózu zhoršuje nepřítomnost upřímné lítosti, nespolupráce na objasnění projednávané věci a blokování relevantních informací. Proto vznikla nutnost nařízení ochranného psychiatrického léčení ústavní formou...Obviněný je schopen chápat smysl trestního řízení, dokazování a případného soudního projednávání, účel a smysl event. uloženého trestu.“

Vyšetřování bylo skončeno návrhem na podání obžaloby státním zástupcem pro provinění vraždy dle §140 odst. 1 TrZ. Mladistvý V.R. byl pravomocně odsouzen. Bylo mu uloženo trestní opatření odnětí svobody na 3 roky a dále mu bylo uloženo také ochranné psychiatrické ústavní léčení a také náhrady škody.

Znalecké posudky v tomto případě měly rozhodující význam jak pro posouzení osoby mladistvého, ale i pro samotné objasnění věci. Z výše uvedené je možné odvodit, že rozumová a mravní vyspělost obviněného V.R. je přiměřená a nebyla u něj shledána ani žádná duševní porucha. Na základě poskytnutých závěrů, ve kterých byl pobyt obviněného na svobodě označen za nebezpečný s možností opakování agrese, soud zvolil příslušná opatření, hlavně tedy potom ochranné ústavní léčení.

Rozsudek byl v tomto případě velmi podrobně a kvalitně odůvodněn. Zejména z něj velmi jasně vyplývá, jak soud hodnotil předložené důkazy a jakou jim dal váhu při závěrečném hodnocení. Soud se pečlivě zabýval jednotlivými aspekty obhajoby a obžaloby, jednotlivě posuzoval každou okolnost spáchaného činu jak z hlediska výkladových ustanovení TrZ, tak i ZSVM.

7.3. Kazuistika č. 3

Obviněným byl v tomto případě občan Vietnamu – Pham A.T., v době činu mu bylo 16 let a do té doby nebyl nijak trestaný. Byl obviněn z provinění vraždy, kterého se měl dopustit na poškozeném nezletilém občanu Tuan H.N., kterému v době činu bylo 16 let.

Obviněný měl poškozeného napadnout cca v 15:00 hod v Praze v místě jeho bydliště. Po předchozí hádce mu kuchyňským nožem způsobit mnohočetná řezná poranění, zejm. v oblasti krku a dále mu tímto nožem zasadit 7 bodných ran v oblasti hrudníku a břicha. Poškozený na následky těchto zranění zemřel. Poté obviněný z bytu ještě odcizil dva kufry s věcmi zanedbatelné hodnoty.

Obviněný se k činu během vyšetřování doznal, ale uváděl, že jednal v sebeobraně, jelikož dle jeho verze ho poškozený napadl jako první. Měl obavy o svůj život a proti poškozenému proto použil nůž. Tato jeho verze však byla znaleckým posudkem z oboru soudního lékařství vyloučena, když způsob provedení tak, jak ho uváděl obviněný, neodpovídal závěrům, které byly zjištěny při pitvě poškozeného.

Pokud jde o hlediska psychologického a psychiatrického zkoumání: nebyla zjištěna žádná duševní porucha, jeho rozumová a mravná vyspělost byla dostatečná a hlavním motivem dle těchto posudků mohl být zlostný afekt z frustrace a pocitu ponížení.

Z posudku soudního lékařství dále vyplývá, že množství zasazených ran a jejich intenzita svědčí o tom, že vražda byla spáchána zvláště surovým způsobem, a tento závěr se poté promítl i do právní kvalifikace spáchaného provinění. Tato kvalifikace nebyla změněna ani po podaném odvolání.

Na základě výpovědí svědků bylo zjištěno, že pachatel se do České republiky dostal na základě falešných cestovních dokladů. Bylo provedeno šetření k údajným rodičům obviněného – zjistilo se, že tyto osoby obviněného neznají a že jde zřejmě skutečně o falešné doklady. Byl přibrán znalec z oboru antropologie, aby posoudil skutečný věk obviněného, jelikož vypadal na více než 16 let. Ze závěru posudku vyplynulo, že je skutečně starší, že již určitě nejde o mladistvého a jeho věk se pohybuje kolem 20 let. Byl proveden opětovný výslech obviněného, který v tomto

případě uvedl jiné datum narození, ze kterého vyplynulo, že mu v době spáchání činu bylo opravdu 20 let. Vyšetřoval následně danou věc překvalifikoval a podal návrh na podání obžaloby dle §140 odst.1, odst. 3 písm. i) TrZ – tj. zvláště surovým nebo trýznivým způsobem.

Věc byla souzena Městským soudem v Praze, přičemž se soud ztotožnil se závěry vyšetřovatele. Obviněný se proti rozsudku odvolal a k odvolání přiložil nové důkazy – doklady získané z Vietnamu, které prokazovaly, že byl v době spáchání činu skutečně mladistvým. Vrchní soud proto danou věc vrátil a přikázal soudu pro mladistvé. V odvolacím řízení byl tedy obviněný pravomocně odsouzen jako mladistvý pro provinění vraždy dle §140 odst.1, odst. 3 písm. i) TrZ. Bylo mu uloženo trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody v délce 5 let a zároveň s tím i trestní opatření vyhoštění také na dobu 5 let.

Soud pro mladistvé během řízení zpochybnil závěry znalce z oboru antropologie, jelikož nejde o objektivně zjištěnou skutečnost. A také zpochybnil jeho tvrzení, že jde o metodu univerzální, kterou je možné aplikovat na jakékoliv etnikum a usoudil, že závěry mohla ovlivnit jiná rasa obviněného.

I v tomto případě byl znalecký posudek rozhodující, byť byl dvěma soudy posouzen naprosto odlišně. Což se promítlo i do jejich závěrů.

Je možné polemizovat nad tím, do jaké míry mohou závěry a výsledky psychologických posudků, jestliže jsou použity psychologické metody, kterou jsou standardizovány na českou populaci, být ovlivněny natolik odlišnou národností, jakou měl v tomto případě obviněný. Vystává zde totiž otázka, jestli je vůbec možné posuzovat rozumovou a mravní vyspělost u příslušníka jiné kultury, jejíž hodnotový systém se od toho našeho českého velmi odlišuje.

7.4. Shrnutí

U výše uvedených případů jsem se pokusila ukázat propojení našeho trestního zákoníku a ZSVM. Přestože měly jednotlivé případy společnou kvalifikaci – znásilnění a vraždy a všichni byli souzeni jako mladiství, tak se od sebe navzájem stejně hodně odlišují.

Na prvním případě jsem se pokusila ilustrovat cestu mladistvého od jeho odsouzení soudem prvního stupně, přes odvolací soud až k soudu Nejvyššímu. Vynechala jsem zde konkrétní uvedení závěrů znaleckých posudků. Ty jsem uvedla až u následujících dvou případů, kde jsem naopak popisovala jejich „psychologickou stránku“. Ve všech se ale shodně ukazuje, že tyto odborné znalecké posudky, zejména z oboru psychologie, psychiatrie a soudního lékařství jsou nezastupitelné. A to jednak pro posouzení rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, ale také pro určení odpovídajících opatření. Posudky z oboru soudního lékařství jsou důležité pro určení způsobu usmrcení, intenzitu ran...určení toho, zda pachatel spáchal čin v afektu – dle způsobu a umístění ran nebo zda to spáchal s rozmyslem, zda oběť např. znásilnil, pokud ano, tak jestli před jejím usmrcením nebo až poté, zda ji nějakým způsobem zmrzačil, pokud ano, tak taktéž jestli před nebo potom atd. A tímto znaleckým posudkem se též buď potvrzuje, nebo vyvrací tvrzení obviněného o způsobu provedení.

V případě mladistvého Vietnamce je možné zabývat se otázkou, jak se má v tomto případě hodnotit rozumová a mravní vyspělost jedince, který pochází z jiné kultury, jenž vyznává zcela odlišný hodnotový systém.

Ve všech případech bylo zkoumání duševního stavu mladistvého rozhodující. Ne snad pro posouzení viny, ale pro stanovení odpovídající reakce společnosti na spáchaný čin. Touto reakcí bylo uložení ochranné ústavní léčby. V případě vraždy, která byla spáchána zvláště surovým způsobem, by možná přicházela v úvahu nová možnost opatření – zabezpečovací detence.

7.5. Kazuistika č. 4 – příklad ze zahraničí

Jaké je to někoho zabít? - přepis článku

Devítiletá Elizabeth O. z malého města St Martins v americkém státě Missouri se dobře učí, chce se jednou stát veterinářkou nebo učitelkou. Nic z toho se jí však díky její šílené sousedce nesplní. O šest let starší (tj. 15 let) Alyssa B. má totiž o budoucnosti své kamarádky docela jiné představy.

Alyssina matka Michelle je těžká narkomanka a o rodinu se dávno nestará. Otec Ceasar si už nějaký čas odpykává trest za ozbrojené přepadení. Dívku a její tři sourozence tak mají od roku 2002 na starosti prarodiče. Učitelé ve škole v Jefferson

City si Alyssu pochvalují, že je to nadaná studentka. Co však provozuje ve svém volném čase, to netuší.

O dívčině posedlosti násilím by mohli hodně vyprávět třeba její mladší bratři. Videozáběry z jedné společné hry dívka zveřejňuje na internetu. Se smíchem se dotýká elektrického vedení a je nadšena z toho, jak se kroučí bolestí. Vzápětí ke stejnému pokusu přemluví i své sourozence. Ublížovat neváhá ani sama sobě. V září 2007 se pokusí o sebevraždu. Spolyká lahvičku analgetik a pořeže si zápěstí. Lékaři mezi stovkou zářezů na obou pažích najdou i neuměle vyřezané slovo „hate“ = nenávidím. Pár dní stráví v blázinci a od té doby jí psychiatři předepisují antidepresiva. Na počátku roku 2009 jí zvýší dávky. Dva týdny poté Alyssa zavraždí malou sousedku.

Odpoledne 21. října se Elizabeth spolu se svým bratrem vrací ze školy. U dveří zvoní malá Emma B., Alyssina sestra. Ptá se, zda si s ní Elizabeth půjde hrát. Její matka jí řekne, ať je do šesti doma. Venku už na Elizabeth čeká Alyssa. Na zádech má batoh a v něm nůž. Obě dívky spolu zamíří do nedalekého lesa. V lese jí Alyssa začne nejdříve škrtit, potom ji bodne osmkrát do hrudníku a nakonec jí prořízne hrdlo. Nemusí řešit problém, co udělá s tělem, už totiž před několika dny na odlehlém místě vykopala dva mělké hroby. Do jednoho z nich pohřbí mrtvou Elizabeth. O tom, proč byly ty hroby dva, se nikdo nikdy nedozví.

„Právě jsem někoho zabila a bylo to úžasný!“ svěruje se Alyssa do svého deníčku. *„Jakmile jednou překonáte takové to ježíšmarjá, to se nesmí, tak už si to pak pořádně užijete. Ale teď už vážně musím do kostela,“* píše patnáctiletá vražedkyně. Mezitím policie a stovky dobrovolníků usilovně pátrají po zmizelé Elizabeth. Holčičku nenajdou, dokud jim ho po 3 dnech Alyssa sama neukáže.

Když stopy policisty přivedou až k Alysse, nepokouší se ani zapírat. „Chtěla jsem prostě vědět, jaké to je někoho zabít,“ vykládá seržantu. Otrlí strážci zákona jsou z její chladnokrevnosti šokováni.

Několikrát odkládaný proces se koná v lednu roku 2012. Všichni v podstatě navrhuji stejný trest jako státní zástupce: doživotí. Ve středu 8. února 2012 se porota jednomyslně shoduje na vině. Soudkyně tak vynáší rozsudek. Alyssa B. stráví za mřížemi zbytek života. Navrch dostává dalších 30 let za útok za použití zbraně.

Verdikt přijímá bez pohnutí. Za celou dobu trvání procesu neprojeví ani jednou své city. Rozpláče se až tehdy, kdy její prarodiče už nevydrží poslouchat svědectví o zločinech své vnučky a provázení nenávisnými pohledy přítomných opouštějí soudní síň.

Zajímavost z USA: Nejmladším vrahem odsouzeným v moderní historii USA na doživotí se stal roku 2001 tehdy čtrnáctiletý Lionel Tate. V době, kdy zabil šestiletou Tiffany E., mu bylo pouhých 12 let. V obnoveném procesu v r. 2007 mu byl však trest změněn na roční domácí vězení s desetiletou podmínkou.

Shrnutí

Tímto případem jsem se pokusila ukázat odlišnou úpravu trestání mladistvých vrahů v zahraničí, zde konkrétně v USA. U nás je možné za úmyslnou vraždu uložit mladistvému pachateli trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody v délce až 10 let, pokud je zde vysoký stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a čin byl spáchán např. zvlášť zavrženíhodným způsobem. Jak můžeme tedy porovnat, v USA je možné i mladistvého za tento čin odsoudit k odnětí svobody až do konce jeho života. A tím jsou mladiství, v tomto případě v USA, alespoň částečně odrazováni od potenciálního páchání podobných trestných činů. My za tento čin můžeme mladistvému uložit maximálně „jen“ 10 let trestu odnětí svobody. Trestní opatření ukládaná v USA jsou tedy diametrálně odlišná od opatření, která je možné uložit u nás.

ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusila spojit dva různé vědní obory – psychologii a právo. Právo je sice vědou striktní a direktivní a psychologie vědou intuitivní a hypotetickou. Jejich cílem je však společný záměr a to ochrana společnosti před osobami, které porušují zákony i morální pravidla. Chtějí měnit postoje mladých lidí ke krutosti a bezcitnému chování, se kterým se v dnešní době kolem sebe setkávají. Často ale bývá psychologie opomíjena. Nový trestní zákoník je v tomto směru výrazným a důležitým posunem, jelikož klade velký důraz na psychologické aspekty jednotlivých trestných činů.

Roku 1981 byl v USA proveden výzkum, jehož úkolem bylo stanovit, u jakých typů zločinců a do jaké míry psychologie pomohla vyšetřovacím orgánům. Výsledkem bylo 83% z celkového počtu případů, pouze v 17% vyšetřovatelé tvrdili, že jim psychologie nebyla nijak nápomocna.²⁶⁵

Tato práce je zaměřena na kriminalitu mládeže, resp. kriminalitu mladistvých, spolu s dětmi jde o skupinu, která je pro uplatnění psychologie nejvhodnější a u které je možné při spolupráci těchto vědních oborů vytěžit maximum. Trestné činy páchané mladistvými a dětmi jsou vždy v popředí médií a budí pozornost celé naší populace.

V práci jsem se věnovala několika trestným činům, jejichž společným znakem je použití násilí nebo pohrůžky násilí. Jde o činy, které nejzávažněji zasahují do hodnot, které jsou chráněny trestním zákonem na prvním místě – lidské zdraví, jeho život a důstojnost v sexuální oblasti. Stručně jsem zhodnotila současnou právní úpravu našeho trestního zákonodárství, včetně porovnání s předchozí právní úpravou. Zmínila jsem hlavně změnu v hierarchii chráněných hodnot. Dále jsem uvedla jednotlivé násilné trestné činy, kterých se dopouštějí i mladiství. Uvedla jsem jejich základní členění a hlavně jsem popsala jejich jednotlivé skutkové podstaty. Dále stručně zhodnotila současnou právní úpravu trestního zákonodárství nad mladistvými a dětmi, základní pojmy, základní zásady v této oblasti a také vymezení opatření, které je možné mládeži uložit.

²⁶⁵ PINIZZOTTO, A. *Forensic Psychology: Criminal Personality Profiling*. J Pol Sci and Admin, 1984, č. 1, str. 32 - 40

Následovně jsem se danou problematikou zabývala také z již výše uvedeného psychologického hlediska. Vše jsem zkomponovala taktéž do podoby metodiky vyšetřování této trestné činnosti, tj. z kriminalistického hlediska. Na několika kazuistikách jsou potom nastíněny zmíněné psychologické aspekty a také významné momenty, které byly klíčové pro konečný postup a hodnocení případu.

Na dalších stranách jsem také porovnávala úpravu s jinými státy. Do příloh byly postupně vloženy některé případy, kterých se dopustili mladiství, jimiž nechci zbytečně zatěžovat samotný vlastní text práce, a tabulky atd., jež slouží k objasnění nebo k dokreslení některých uvedených odstavců.

A samozřejmě jsem se také věnovala zkoumání vlivu masových médií, televize, internetu a her na myšlení a chování mladistvých.

Dospěla jsem k osobnímu závěru, že vliv násilí, jež je prezentováno všude okolo nás, má na dětské chápání vliv. Sice jen malý, ale ne nepatrný. Nemusí jít nutně o naprosté kopírování chování, které vidí na televizních nebo počítačových obrazovkách nebo na obrázcích různých periodik, ale musím uznat, že jim to poskytuje návod, jak daný čin spáchat. Je jim ukazováno, že násilí je v dnešní „moderní“ společnosti naprosto běžný jev, nedílná součást našeho života. Uznejme sami, kolikrát se nám samotným stalo, že jsme před malým dítětem řekli vulgární slovo, které ono potom začalo opakovat? Máme ho trestat za to, že říká něco, co řeknou sem tam i jeho dospělí hrdinové, tj. rodiče? Osobně si myslím, že rodiče by měli více dbát na dodržování základních pravidel televize a her, tj. nenechávat děti, aby sledovali násilné pořady nebo je nenechávat hrát hry, které jsou určeny až např. mladistvým od 16 let nebo dokonce až dospělým od 18 let. Upozorňuje na to samotná značka na zadní straně obalu hry nazvaná PEGI – viz příloha č. 9.

Veškeré zmiňované zdroje a vše, co produkují, nejsou mladistvími a hlavně dětmi vnímány jako fikce s nereálným základem, ale naopak jako fascinující možnosti bez žádných důsledků. Slibují extrémní možnosti, které v očích a duších mladých lidí fungují jako akcelerátory proměny fikce v realitu. Sice jen malé procento dětí a mladistvých spáchá trestný čin v důsledku viděného násilného filmu nebo v důsledku hraní násilné hry, ale přesto tady určité procento těchto dětí existuje a nikde není napsáno, že se nebude zvyšovat. Ani časopisy a denní periodika nejsou bez viny, dnes a denně ukazují na hlavních stranách obrázky a fotografie evokující

násilí. Např. měsíčník Krimi Revue, ze kterého jsem v této práci několikrát čerpala. Obsahuje velmi násilný a pro mládež nebezpečný materiál. Ano, je tam napsáno: „Pro mládež do 18 let nevhodné“, ale pochybuji, že je při prodeji tohoto časopisu věk kupujícího kontrolován.

Bylo by možná vhodné, aby tento časopis a všechny jemu podobné, byly vydávány buď s jednoduchou titulní stranou bez násilí viditelné navenek, nebo byly vystavovány spolu s pornografickou literaturou až někde mimo dohled dětí a mladistvých. Samozřejmě by se mohly začít dělat kontroly i na prodej těchto publikací. Stejně jako se kontroluje prodej alkoholu a cigaret nezletilým, kontrolovalo by se i toto.

Z několika zahraničních případů je možné vyčíst, že u nich jsou dětem ukládány mnohem přísnější tresty a já bohužel nemohu jinak, než s nimi souhlasit. Vezměme si za příklad z Kmetiněvsi – příloha č. 10. Nebo vražda, kterou minulý týden spáchal teprve čtrnáctiletý pachatel. Zavraždil svou vlastní matku. Nejsem asi jediný člověk, který zastává názor, že by se věková hranice trestní odpovědnosti měla bezpodmínečně snížit a možná ne na 14 let, ale třeba už na 12.

Cílem mé práce bylo odhalit míru vlivu médií, internetu, násilných her atd. na myšlení mladistvých a poukázat na nedostatky naší legislativy, hlavně pokud jde o určení věkové hranice trestní odpovědnosti, osobně doufám, že se mi nástin hlavních problémů povedl. Je samozřejmé, že tato problematika by si zasloužila více prostoru a řada trestných činů zůstala zmíněna jen okrajově, nebo nebyly zmíněny vůbec. Pokusila jsem se upozornit na vybrané problémy a určitý pokus o námět na jejich řešení.

RESUMÉ

In this work I will first give the current treatment of criminal legislation in the Czech Republic. Since 2009 has uses the new the Criminal Code, which differs from the original changes in several key ways. The most important differences that are important for my work shown on the following pages.

Then I will describe the various crimes related to my thesis - the crime of murder, manslaughter, rape, bodily harm, grievous bodily harm and robbery.

Furthermore, I will adjust punishment of juvenile offenders. Who is juvenile, what is criminal responsibility, what law on the territory of the Czech Republic is regulated. And what measures can save juvenile offenders.

Will follow psychological perspective on the issue. Description of methodology for investigating juvenile crimes. Their influence mass media, television, internet and playing games.

On other pages of my work will compare the beginning of the juvenile criminal liability in other states. And a description of some of the youth criminal law in other countries.

And in the end I will give some cases where the offense committed by a juvenile. To do this, there will add one case from abroad, compared to the imposed measures at home and abroad.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, JUDIKATURY + OSTATNÍ PRAMENY

Knižní publikace a články

1. ANTL, Miroslav a Hanuš HANSLÍK. *Miroslav Antl radí, jak na gaunery*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 134 s. Poradna Miroslava Antla, sv. 1. ISBN 978-807-2601-882
2. CRHA, A.: *Krimi revue*. Praha: RF Hobby s.r.o., 2011, č. 11. ISSN 1804-8455, s. 75 – 77
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých*. In: *Kriminalistika*, 2003, č. 4, s. 244
4. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-807-3802-134
5. DRTILOVÁ, J.: *Děti a televizní násilí*. Remedia populi, 1998. roč. 2, č. 5, str. 22
6. DUNOVSKÝ, J.: *K pojetí dítěte ve stěžejních mezinárodních úmluvách*. In: *Sociální politika* 11/2002, Praha: MPSV, 2002, s. 18-19
7. EMERY, E., AULT, P.H., AGEE, W.K. *Introduction to mass communications*. Third edition New York: Dodd, Mead and Company, 1971
8. GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1293-3
9. HERETIK, Anton. *Extrémna agresia*. 1. vyd. Nové Zámky: Psychoprof, 1999, 277 s. ISBN 80-968-0833-8
10. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006, 823 s. ISBN 80-720-1630-X

11. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012, 1301 s. Glosátor. ISBN 978-808-7576-298
12. KOVAŘÍK, J. *K problematice sociálně patologických jevů a jejich příčin u dětí a mládeže*. České vězeňství, 1999, č. 4
13. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4000-423
14. KUČTA, Josef. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxxix, 617 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4000-478
15. LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000, 319 s. Příručky ministerstva spravedlnosti ČR, Svazek 59. ISBN 80-902-6561-8
16. MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. 2., rev. vyd. Překlad Miloš Calda. Praha: Mladá fronta, 2011, 399 s. ISBN 978-80-204-2409-9
17. MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, xlix, 1166 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1795-728
18. MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001, xx, 512 s. ISBN 80-717-9362-0
19. MUSIL, Jan. *Kriminalistika: učebnice pro studující práv*. Vyd. 4. Praha: Naše vojsko, 1990, 272 s. ISBN 80-206-0094-9
20. NĚMEC, J.: „Zvláštní soudy“ dětskou kriminalitu nevyřeší. In: Právní rádce 5/2003, Praha: 2003, s. 47
21. NETÍK, Karel, Daria NETÍKOVÁ a Stanislav HÁJEK. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1997, x, 140 s. ISBN 80-717-9177-6

22. NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 379 s. ISBN 978-807-3800-833
23. PALERMO, G.B. *Adolescent Criminal Behavior – Is TV Violence One of The Culprits?* International of Offender Therapy and Comparative Criminology. Vol. 39, 1995, No. 1, s. 18n.
24. PINIZZOTTO, A. *Forensic Psychology: Criminal Personality Profiling*. J Pol Sci and Admin, 1984, č. 1, str. 32 – 40
25. PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004, 226 s. ISBN 80-725-4593-0
26. PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 231 s. ISBN 978-807-3800-420
27. PŘÍHODA, L.: *Krimi revue*. Praha: RF Hobby s.r.o., 2011, č. 7. ISSN 1804-2368 s. 68 – 69
28. PŘÍHODA, L.: *Krimi revue*. Praha: RF Hobby, s.r.o., 2012, č. 4. ISSN 1804-8455, s. 84
29. PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Díl I. 2. vyd. Praha : SPN, 1967, 234 s.
30. ŘÍHA, J. *Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. In: *Trestněprávní revue*. 2006. č. 10, s. 293 – 299
31. SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-864-3282-3
32. SLOMKOVÁ, K. *21. století: Revue objevů, vědy, techniky a lidí*. Praha: RF HOBBY spol. s r.o., 2013, č. 4. ISSN 1214-1097
33. ŠÁMAL, P. *K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého*, Právní rozhledy č. 2/2004, str. 47 – 52
34. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. ISBN 978-80-7400-178-9
35. VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUCHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxviii, 636 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9813-4

36. VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Praha: Institut mediální komunikace při VŠJAK, 2005, 248 s. ISBN 80-722-0245-6
37. WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 351 s. ISBN 80-717-8634-9
38. WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000, 212 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-716-9795-8
39. ZBORNÍK F., KOTULAN P., ROZUM J., *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, 129 s. ISBN 80-860-0827-4
40. ZEZULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 247 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 188. ISBN 80-210-1643-4

Internetové zdroje

41. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku. [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>
42. Nový trestní zákoník. [online]. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-38730700-novy-trestni-zakonik-c-40-2009-sb>
43. [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-era-trestniho-prava-hmotneho-stary-zakon-vs-novy-zakon-59450.html>
44. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Parafilie>
45. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%A9riov%C3%A1_vra%C5%BEda
46. [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/n/16439/KRIMINALITA-DETI-A-MLADEZE.html/>

47. [online]. [cit. 2013-03-22]. Dostupné z:
<http://datarama.aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=706831>
48. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z:
<http://www.zvedavec.org/komentare/2000/05/53-kanadske-zakony-potrebuji-oprasit.htm>
49. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/jgg/index.html>
50. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
<http://www.novinky.cz/krimi/283052-student-gymnazia-v-rakovniku-bodl-ucitelku-matematiky-do-zad.html>
51. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/288937-vrazi-urizli-slovakovi-hlavu-zaziva-hrozi-jim-dozivoti.html>
52. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
<http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/290973-americky-teenager-yyvrazdil-rodinu-protoze-mu-matka-sla-na-nervy.html>
53. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
<http://www.novinky.cz/domaci/292083-detske-gangy-trapi-mesta-cim-mladsi-tim-agresivnejsi.html>
54. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
<http://www.novinky.cz/domaci/292083-detske-gangy-trapi-mesta-cim-mladsi-tim-agresivnejsi.html>
55. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
http://en.wikipedia.org/wiki/Pan_European_Game_Information
56. www.contourt.cz : rozhodnutí ÚS
57. www.nsoud.cz : rozhodnutí NS ČR

Zákony

- 58. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
- 59. Zákon č.218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění
- 60. Zákon č.94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném znění
- 61. Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Judikatura

- 62. *Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 1305/2005*
- 63. *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.7.2006, sp. zn. 8 Tdo 854/2006*
- 64. *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.5.2005, sp. zn. 8 Tdo 530/2005*
- 65. *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.6.2010, sp. zn. 8 Tdo 528/2010*
- 66. *Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2000, sp. zn. 7 Tz 231/2000*
- 67. *Rozsudek Městského soudu v Praze, soudu pro mládež ze dne 10.3.2005, sp. zn. 63 Tm 3/2005*
- 68. *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.11.1991, sp. zn. 7 To 63/91*

SEZNAM POUŽITÝCH PŘÍLOH

- Příloha č. 1:** Chlapec chtěl zavraždit svou sestru
- Příloha č. 2:** Student gymnázia v Rakovníku bodl učitelku matematiky do zad
- Příloha č. 3:** Poruchy sexuální preference podle MKN-10
- Příloha č. 4:** Podíl dospělých, mladistvých a dětí na celkové objasněné kriminalitě a na vybraných trestných činech v ČR v roce 2002
- Příloha č. 5:** Greenwoodův model prediktorů delikvence
- Příloha č. 6:** Dětské gangy trápí města. Čím mladší, tím agresivnější
- Příloha č. 7:** Případ dvouletého Jamese Buglera: Zavražděn místo dětské panenky?
- Příloha č. 8:** Sedmnáctiletý řidič noc před neštěstím ujížděl policistům v počítačové hře
- Příloha č. 9:** PEGI
- Příloha č. 10:** Návrat brutálního dítěte: Mladistvý vrah z Kmetiněvsi je na svobodě. Máme se ho bát?

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Chlapec chtěl zavraždit svou sestru

„Kuchyňským nožem s délkou čepele jedenáct centimetrů způsobil rozsáhlou řeznou ránu na přední straně krku s poraněním krčních svalů, povrchní žíly, přítoků hluboké jugulární žíly, hrtanu, hltanu, štítné a prstencové chrupavky, uzlin, podčelistní žlázy s obnažením krkavice, čtrnáct bodných ran na zádech zasahujících do podkoží i svaloviny a řezné rány pravé a levé ruky, v důsledku čehož byla bezprostředně ohrožena na životě..., k její smrti nedošlo jen díky okamžité specializované lékařské pomoci.“

Jedná se o doslovný přepis úvodní části policejního protokolu, jak ho sepsal vyšetřovatel. Výše uvedená událost se stala v lednu 1999 nedaleko Pardubic. Uvedený popis by možná odpovídal zločinu, kterého se dopustil již zkušený a protřelý kriminálník. Jenže realita je jiná. Zranění, které bezprostředně ohrožovalo život, způsobil ani ne sedmileté dívce její čtrnáctiletý bratr. I na základě této události došlo k rozvíření diskuze, zda snížit, nebo nesnížit věkovou hranici trestí odpovědnosti. A jak chlapec daný čin policistům vysvětlil?

Dle něj si se sestrou pouze hráli. Ona během nevinných her způsobilá zvuk, který mu byl nepříjemný, což ho rozčílilo natolik, že se rozhodl, že ji trochu poleká. Tedy přesněji řečeno, tvrdil, že ji chtěl jen postrašit. Pro toto postrašení však použil kuchyňský nůž a to velmi brutálním způsobem. Policistům následně tvrdil, že ho použil nechtěně. Vypověděl, že se k němu sestra nečekaně otočila a tak dle něj ke zraněním došlo. Jenže počet ran na dívčině těle svědčil o naprostém opaku a dokazoval, že chlapec lže. Ten však trval na tom, že jí omylem zasadil jen jednu ránu. Ostatní rány nedokáže vysvětlit. Samotný charakter jednotlivých poranění však vypovídal o tom, že byly způsobeny úmyslně.

Policejní protokol chlapcovo chování přesně popisuje:

„Jeden z bratrů poškozené sdělil na místě policejní hlídce, že chtěl sestru postrašit kuchyňským nožem, o který se sama zranila. Následně hlídce uvedený nůž vydal. Zranění své sestry popisuje jako nešťastnou událost. Uvedl, že si se sestrou hráli v jeho dětském pokoji. V průběhu hry se pošťuchovali vzájemným plácáním, a když sestra způsobilá dvěma předměty pro něho nepříjemný zvuk, rozhodl se ji

postrašit. Na své výpovědi setrval i při prověřce výpovědi na místě. Nevzpomněl si, zda mohl zranit sestru opakovaně nebo na jiných částech těla. Další ze sourozenců potvrdil, že v kritické době byl jeho bratr se sestrou v dětském pokoji. Když sestra na jeho volání, aby s ním šla na nákup, nereagovala, a on šel směrem k pokoji, vyběhl z něho bratr s nožem v ruce. Vypadal jako nepřičetný. A měl ruce od krve.“

Matka dětí byla tou dobou v kuchyni a nic podezřelého z dětského pokoje neslyšela. Jakmile za ní její mladší bratr přiběhl a křičel, že je sestra zraněná, okamžitě zavolala záchrannou službu.

Bylo samozřejmě velmi problematické dokázat, jak se celá událost odehrála, jelikož u konfliktu byli jen oni dva. Sedmiletá oběť a čtrnáctiletý podezřelý.

Zásadním usvědčujícím důkazem byl soudně znalecký posudek, jenž se vyjadřoval k mechanismům jednotlivých poranění. Právě ten definitivně vyvrátil tvrzení, která uváděl chlapec. Všechny rány pečlivě zkoumali soudní znalci a ti jednoznačně prokázali, že se daná událost nemohla stát tak, jak uvedl podezřelý. Zranění nemohla být způsobena při nevinné hře. Muselo jít o agresivní působení v krátkém časovém sledu.

Policejní protokol popisuje zjištění znalců takto:

„Z většího množství a charakteru řezných ran lze usoudit, že došlo k opakovanému tlaku a tahu nožem po kůži bočních stran krku, což poukazuje na to, že řez nožem přes přední stranu krku byl veden opakovaně. A to nejméně čtyřikrát. Umístění bodných ran na zádech poukazuje na to, že všechny tyto bodné rány byly zasazeny poškozené ležící na břiše.“

Na základě tohoto posudku byl chlapec v podstatě usvědčen z pokusu vraždy nezletilé osoby. Tzn., že pokud by byl mladistvým, hrozil by mu trest odnětí svobody ve vězení. Dospělému pachateli by hrozil za stejný zločin trest ještě větší, možná i výjimečný trest 20 – 30 let odnětí svobody.

Lékaři také zjišťovali, zda chlapec netrpí nějakou duševní chorobou. Gádnou chorobu sice neprokázali, ale varovali, že jeho vývoj pravděpodobně směřuje k psychopatii v dospělém věku. V době spáchání činu byl sice přičetný, ale jeho

pobyt na svobodě je dle nich nebezpečný. Předpokládali opakování podobného agresivního jednání.

Experti popsali situaci takto:

„Psychologickým vyšetřením bylo zjištěno, že motivací bylo sestru postrašit. Spouštěcím mechanismem byl s největší pravděpodobností nepříjemný pocit – zvuk vyvolaný tlouknutím hůlky do pilníku. Tento nepříjemný pocit pravděpodobně odblokoval vnitřní napětí – úzkost, která přerostla v nekontrolovatelnou agresivitu. Jeho osobnost se jeví jako disharmonicky strukturovaná se schizoidními rysy a emoční plochostí. Je ve vývoji, který pravděpodobně směřuje k psychopatii v dospělém věku. Jeho pobyt na svobodě se jeví nebezpečným, protože znalci nemohou vyloučit opakování podobného agresivního chování.“

Soudní znalci doporučili ústavní výchovu. Jejich názor naštěstí nebyl brán na lehkou váhu a pachateli byla nařízena tzv. ochranná výchova.

(Zdroj: ANTL, Miroslav a Hanuš HANSLÍK. *Miroslav Antl radí, jak na gaunery*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 134 s. Poradna Miroslava Antla, sv. 1., s. 11 – 16)

Příloha č. 2

Student gymnázia v Rakovníku bodl učitelku matematiky do zad

Na gymnázium v Rakovníku v pondělí bodl student svou učitelku matematiky. Vrtulník záchránářů ji převezl do nemocnice v Praze. Policisté již studenta vyslechli, k činu se ale nepřiznal. Incident se stal krátce po 12. hodině v gymnázium na náměstí J. Žižky v Rakovníku. Student na 61letou kantorku zaútočil v kabinetě, kde ji bodl nožem do zad, má v nich hlubokou ránu.

„Incident mohu potvrdit, ale vzhledem k nízkému věku pachatele nebude policie zveřejňovat další informace,“ řekla Novinkám policejní mluvčí Jana Žáčková.

Podle informací Novinek byl útočícím chlapcem 14letý žák, se kterým v minulosti nebyly žádné problémy. Útok se odehrál během polední přestávky a učitelka ve třídě, ze které byl útočník, učila v pondělí třetí vyučovací hodinu matematiku. Spolužačka Novinkám řekla, že si nevšimla, že by měl chlapec v hodině s učitelkou nějaký konflikt.

"Pacientka utrpěla hlubokou bodnou ránu v zádech a vrtulníkem záchranné služby byla převezena do Vojenské nemocnice v Praze," informovala Novinky mluvčí záchránářů Tereza Janečková. "V tuto chvíli je její stav stabilní a je mimo ohrožení života," řekla mluvčí Ústřední vojenské nemocnice Jitka Zinke.

Studenta policie na místě zadržela a incident vyšetřuje. "Mladík bude vyšetřován ve spolupráci se sociálkou, rodiči a tak dále Půjde o složitější úkony v trestním řízení," uvedla Žáčková. Dodala, že mladík se k činu dosud nepřiznal.

Do školy míří inspekce

Ministerstvo školství případ napadení učitelky odsoudilo a nechalo celý incident prověřit Českou školní inspekcí (ČŠI).

„Ministr školství dal pokyn ČŠI k bezodkladnému prošetření celého incidentu, zejména z hlediska nastavení pravidel vnitřní bezpečnosti školy a jejich dodržování. Součástí šetření bude také prověření nastavení celkového klimatu na dané škole,“ uvedl mluvčí resortu Marek Zeman.

Podle něj je takový případ v porovnání s jinými zeměmi ojedinělý. Připomněl, že ředitelé se v případě výchovných problémů studentů mají obracet na své výchovné poradce, specializovaná pracoviště jako například pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče či místně příslušné odbory sociálně právní ochrany dětí. K dispozici mají i školní metodiky prevence.

(Zdroj: [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/283052-student-gymnazia-v-rakovniku-bodl-ucitelku-matematiky-do-zad.html>)

Příloha č. 3

Poruchy sexuální preference podle MKN-10

Kód	Parafilie
F65.0	fetišismus
F65.1	fetišistický transvestitismus
F65.2	exhibicionismus
F65.3	voyeurismus
F65.4	pedofilie
F65.5	sadomasochismus
F65.6	mnohočetné poruchy sexuální preference
F65.8	jiné poruchy sexuální preference (nekrofilie)
F65.9	porucha sexuální preference NS, sexuální deviace NS

(Zdroj: WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 351 s., s. 32)

Příloha č. 4

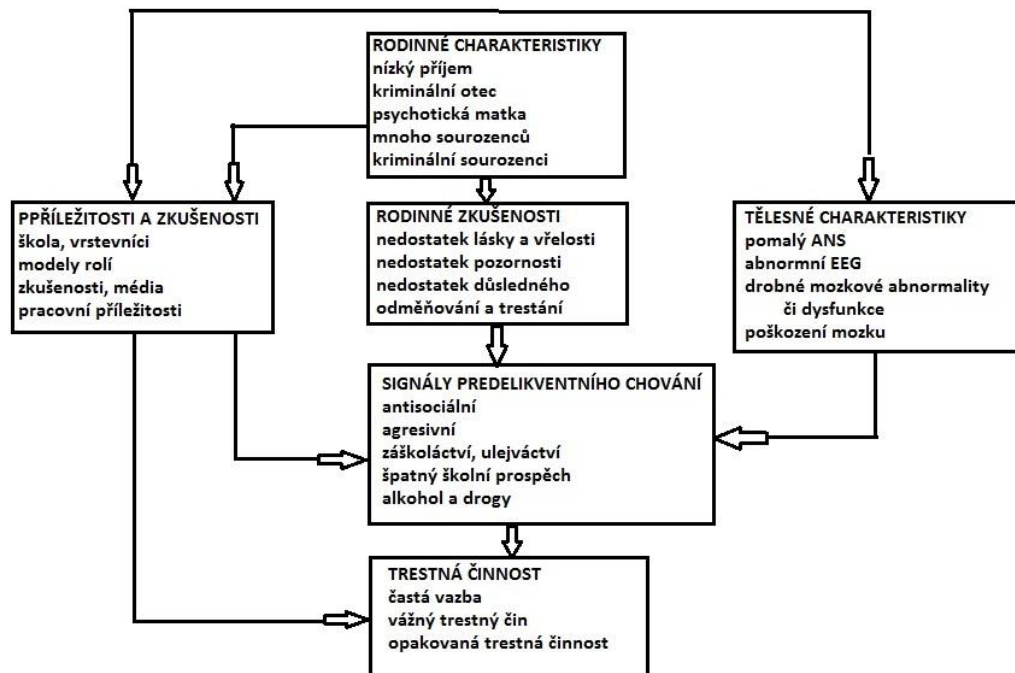
Podíl dospělých, mladistvých a dětí na celkové objasněné kriminalitě a na vybraných trestných činech v ČR v roce 2002

	Skutky				
	Dospělí		Mladiství a děti		Celkem
	Absolutní četnost	%	Absolutní četnost	%	Absolutní četnost
Majetková kriminalita	46 102	81,1	10 713	18,9	56 815
z toho:					
Vloupání do obchodů	1 258	80,1	312	19,9	1 570
Krádeže dvoustopých vozidel	2 783	75,2	920	24,8	3 703
Krádeže jednostopých vozidel	158	37,0	269	63,0	427
Krádeže věcí z aut	5 150	72,7	1 933	27,3	7 083
Krádeže jízdních kol	1 066	77,4	311	22,6	1 377
Krádeže v bytech	2 330	80,4	567	19,6	2 897
Násilná kriminalita	15 233	87,3	2 223	12,7	17 456
z toho:					
Vraždy	205	97,6	5	2,4	210
Vydírání	1 274	74,1	446	25,9	1 720
Úmyslné ublížení na zdraví	5 490	91,0	544	9,0	6 034
Loupeže	1 732	70,3	732	29,7	2 464
Mravnostní kriminalita	1 368	79,7	348	20,3	1 716
z toho:					
Znásilnění	468	93,0	35	7,0	503
Pohlavní zneužívání	637	69,9	274	30,1	911
Ostatní kriminalita	72 347	95,8	3 158	4,2	75 505
Celkem	135 050	89,1	16 442	10,9	151 492

Pramen: policejní statistika

Příloha č. 5

Greenwoodův model prediktorů delikvence

(Pramen: KOVAŘÍK J. K problematice sociálně patologických jevů a jejich příčin u dětí a mládeže. České vězeňství, 1999, č. 4)

Příloha č. 6

Dětské gangy trápí města. Čím mladší, tím agresivnější

Pouliční gangy mladistvých nebo čerstvě plnoletých lupičů jsou stále vážnějším problémem měst ČR. Potvrzují to policisté s tím, že problém se týká zejména velkých měst, jako jsou Praha, Ostrava a Brno. Nejvíce pouličních trestných činů, které spáchaly skupinky dětí do 17 let, je v Moravskoslezském kraji, kde jich loni policie objasnila 118, což představuje pětinu v rámci celé republiky. Většinou jde o loupeže, krádeže či úmyslná ublížení na zdraví.

Mezi šesti městy ČR, která jsou problémem pouličních gangů dospívajících výrostků postižena nejvíce, se ve statistikách objevují tři města právě z Moravskoslezského kraje, a to Ostrava, Karviná a Havířov. Jen havířovská policie zveřejnila v těchto dnech hned dva závažné případy, kdy výrostci ve věku kolem dvaceti let na ulici napadli náhodně vyhlédnuté lidi. Okradli je o osobní věci a způsobili jim i zranění.

„Bohužel je to tak, že těch případů je stále více. Oni nemají žádné zájmy, toulají se bez cíle po ulicích a pak to takhle dopadá,“ tvrdí karvinská policejní mluvčí Zlataše Viačková. Policie podle ní sleduje, že čím mladší je pachatel, tím si zpravidla počíná agresivněji.

„Kromě toho platí, že čím dříve děti s trestnou činností na ulici začnou, tím pravděpodobnější je u nich recidiva,“ řekla policejní mluvčí Viačková.

Podle brněnských kriminalistů nejde hovořit o skupinkách mladých zlodějů či násilníků jako o členech gangů v pravém slova smyslu. Skupinky a bandy mladých kriminálníků ale Brno také trápí, zejména v centru a okolí tzv. brněnského Bronxu, v okolí ulic Cejl a Bratislavská, obývaného zejména sociálně vyloučenými rodinami.

Sedmiletí kapsáři

„Buď se jedná o skupiny kapsářů, nebo tlupy okrádající lidi, takové party si troufnou na děti stejně jako na dospělé, děti mnohdy pod pohrůžkou násilí okrádají o mobily, mp trojky nebo peníze, dospělým strhávají řetízky a ani zde se nebojí násilí.“

Většinou víme, kdo tuto trestnou činnost páchá a často pak uvíznou v naší síti. Nedávno se nám podařilo dostat mladistvého, který měl ve svém věku na krku už osm lou-pežných přepadení. Teď byl sice amnestován, ale už jsme ho chytili zase a tentokrát měl na svědomí další čtyři útoky,“ prohlásil policejní mluvčí Pavel Šváb.

Zatímco násilné tlupy řadí v parcích kolem centra Brna, s mladistvými kapsáři se kriminalisté setkávají hlavně v podchodu u brněnského nádraží. „Často jeden dospělý má na povel několik dětí, měli jsme případy, kdy jim bylo jen sedm let. Děti dovedeme na služebnu, kde všechno zdokumentujeme, pak si pro ně přijdou rodiče, občas jim dají pár facek a odvedou si je. My ještě sepisujeme zprávu pro sociálku, ale děti jsou druhý den v podchodu zase,“ řekl Šváb.

V Praze to není jiné

Podobně vidí věc i pražští policisté. „Občas řešíme případy s nezletilými pachateli, nedá se ale říci, že by v Praze operovaly dětské gangy, prostě to funguje tak, že dospělí používají děti jako zástěnu. Když třeba jdou krást do lékárny, tak děti odvedou pozornost a zloději mají volné ruce,“ uvedla příklad zneužití dětí ke krádežím mluvčí pražské policie Eva Kropáčová.

Ostravská dětská psycholožka Ludmila Mrkvicová řekla Právu, že kořeny problému i nápravu lze hledat jedině ve výchově.

„Dnes kolem sebe bohužel všude vidíme, že slušnost, úcta a respekt se jako by zcela vytratily. Dokonce i ti, u nichž bychom měli vnímat pozitivní vzory, jako jsou vysoce postavení lidé v našem státě, se chovají způsobem, který nemůže být považován za dobrý,“ uvedla.

„Nemůžeme si myslet, že to děti nevnímají. Je to právě naopak, protože chování starších kopírují, mají pocit, že je to normální,“ dodala.

(Zdroj: [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/292083-detske-gangy-trapi-mesta-cim-mladsi-tim-agresivnejsi.html>)

Příloha č. 7

Případ dvouletého Jamese Buglera: Zavražděn místo dětské panenky?

Jedná se o případ, který otrásl celou Velkou Británií. A nejen jí, ale i celou Evropou.

Roku 1991 se Denise B. narodí syn James. Jelikož už další dítě mít nemůže, tak ho všude vodí s sebou. Má o něj strach. V pátek 12. února 1993 se vydává se svým synem na nákupy do liverpoolského obchodního centra Strand. Zatímco si společně svou kamarádkou prohlízejí oblečení, malý James se schová pod regály. Naštěstí se za chvíli sám objeví. V oddělení s dětskou konfekcí však hoch v modré nepromokavé bundě s kapucí zmizí podruhé. I v tomto případě ho nakonec přivedou zpět prodavačky z oddělení cukrovinek. Chvíli na to se ženy s chlapcem vydávají nakoupit do přeplněného řeznictví. Potom mají v plánu malou procházku a cestu autobusem domů. *„Viděl jsem ty ženský s malým capartem. Měl jsem trochu více práce s obsluhou, ale jich jsem si všiml. Taky toho, že kluk byl rázem pryč. Asi za dvě minuty spustila ta starší ve světlém kožíšku šílený humbuk, že se jí ztratilo dítě. Poslali jsme ji do kanceláře ochranky obchodu. V tu dobu se po krámě pohyboval vysoký habán s umaštěným copem,*“ vypráví policii řezník Henry F.

Po marném pátrání lidí z ochranky je zmizení dvouletého Jamese B. nahlášeno liverpoolské policii. Hledá se dvouletý chlapec v modré silonové bundě s kapucí a ve světle hnědých kalhotách. Zároveň policie usilovně pátrá po zhruba dvoumetrovém muži ve věku kolem 30 let. Motiv je stanoven jasně: pedofilní vražda. Výsledky pátrání jsou však nulové. Kriminalisté se obracují s výzvou o pomoc na sdělovací prostředky. V sobotu 13. února informuje moderátorka TV Liverpool L3 Jene S. o podrobnostech týkajících se zmizení malého chlapce. Policie během 24 hodin přijímá přes 180 různých hlášení, které musí dle zákona prošetřit. Často se stává, že policie tímto způsobem narazí na kvalitní tzv. „horkou“ stopu. *„Takovým vodítkem byl filmový záznam bezpečnostní kamery nepřetržitě mapující prostory uprostřed liverpoolského nákupního centra Strand,*“ přiznává mluvčí Harold G.

... toho dne 12. února ráno mladý Jon V. odchází z domova v liverpoolském Mereyside do školy. Potkává se s Robertem T. Rozhodnout se jít „za školu“, místo do školy zamíří do obrovského nákupního centra. Čas si krátí drobnými krádežemi hraček a pamlsků. Později se při podrobném vyšetřování kriminalisté dozvídají, že se toho dne pokusili unést ještě jedno dítě. Během dne byli spatřeni 38 lidmi, kteří je bezpečně identifikovali. Jejich únos Jamese B. zaznamená právě kamera z obchodního centra. V metropoli s půl milionem obyvatel je ale poměrně obtížné nalézt dva desetileté školáky. Kriminalisté proto obcházejí všechny městské školy. Chtějí mít přesný seznam těch, kdo z žáků v inkriminovaný den či hodinu chyběl. Oba dva desetiletí pachatelé odporného činu jsou pod zámek až pozdě večer. Je jim dokázáno, že uneseného chlapce odvedou k nedalekému náspu staré železniční trati poblíž zrušeného nádraží Walton a Anfield na Walton Lane. Dle policejních vyšetřovatelů umlátí dítě železnou tyčí. Poté jeho hlavu rozdrtí 10kilovou železnou trubkou, cihlami a velkými kameny. Jeden z násilníků mu vypíchne oko a polije hlavu blankytně modrou barvou. Do análního otvoru mu vloží dvě tužkové AA baterie. To policii mylně vede k pedofilnímu zločinu. Bezládné tělo pokládají na kole. Předpokládají, že ho rozseká projíždějící vlak a stopy vraždy budou zničeny. Díky duchaplným strojvedoucím je hrůzný nález objeven již v neděli 14. února.

Soudní patolog Garry S. naznačuje, že tělo je položeno na koleji bez známek života. Smrtelným zraněním je vypíchnuté oko a několik úderů železnou tyčí do lící a spánkové kosti. Objevuje celkem 39 závažných poranění. Modrá barva a krev oběti odhalí kriminalisté i na šatech vrahů. Oba však svádějí vinu jeden na druhého. Soud s oběma nezletilými vrahy probíhá za zvláštních opatření. Proč ale vražda batolete?

Americký hororový příběh *Child's Play* (= Dětská hra) vznikl r. 1988. Stručný děj: nebezpečný vrah je při policejním zásahu smrtelně poraněn. Před smrtí se ukryje do prodejny hraček. Tam pomocí magie voodoo přenesou svou zabijáckou duši do jedné z panenek pojmenované „Chucky“. Druhý den ji koupí Karen B. svému šestiletému synovi k narozeninám. Panenka se začíná postupně měnit, bestiálně vraždí. Nakonec ji děti odhalí, roztrhají na kusy a obličej polijí blankytně modrou barvou. Předtím jí vypíchnou oko.

Soudní obhajoba upozorňuje, že otec jedno z dětských vrahů si často půjčoval filmy se sadistickými horory. Záběry, kdy je chlapec panenka v zastoupení anonymního mimina v kapuci trhána, mučena a nakonec polita modrou barvou, nemohou být sice motivem k vraždě nevinného dítěte, ale v kombinaci s psychikou labilního dospívajícího dítěte to však může znamenat určitý druh převtělení v konání „dobra“. Advokát Jim Ch. a psychiatr Tadeus T. dostávají po zveřejnění své teorie, směřující ve prospěch vraha, výhružné dopisy. Anonymní násilníci jim dokonce vyhrožují krutou smrtí.

Dle výslechu vypovídá desetiletý Jon V. na otázku vyšetřovatele: „*Otec tě týral nebo pohlavně zneužíval?*“ „*Když jsem byl malý, mlátil mě vždy poté, co přišel z hospody. Tloukl i mámu. Později po nás chtěl, abychom byli nazi. Máma se musela dívat,*“ odpovídá Jon. „*Viděl jsi film o panence pojmenované ‚Chucky‘?*“ „*Jo, fotr to měl doma ve skříni. Pouštěli jsme si to. Měl tam i drsnější věci...*“

„*Obžalování jsou shledáni vinnými z kruté vraždy bezbranného dítěte. Vzhledem ke svému věku jim je soudem nařízeno pobývat po dobu 15 let ve speciální káznici na neurčitém místě. Hrozí totiž lynčování provinilců,*“ pronáší v závěrečné řeči ministr vnitra Michael H.

Zástupce britského ministerstva spravedlnosti před porotou nastiňuje, jak se celá vražda odehrála. „*...oba do jeho obličeje udeřili přinejmenším 30krát cihlou nebo velkým kamenem. I když ještě chroptěl, položili chlapce na koleje tak, že jej ještě zatížili kameny. Žádám o revizi rozsudku i celého soudního líčení s tím, že si vrazi odpykají doživotní trest až po dovršení 18 let.*“ Přítomný komisař Evropského soudu však kroutí hlavou. Soudní věc končí odvoláním tří z účastníků procesu. Odvolávají se právní zástupci obou obviněných vrahů, kteří díky svým obhájčům použijí ostřílený trik o svádění viny z jednoho na druhého. Odvolává se také zástupce Evropského soudu pro lidská práva. Vznikají různé petice, které žádají vydání vrahů spravedlnosti. Potom ale přichází definitivní zlom. Oběma mladíkům je zřízena nová identita. Dvojice dětských zabijáků uniká hněvu občanů i spravedlnosti nadobro. Jon a Robert dnes zřejmě žijí pod úplně jinými jmény v jiné zemi.

(Zdroj: CRHA, A.: *Krimi revue*. Praha: RF Hobby s.r.o., 2011, č. 11. ISSN 1804-8455, s. 75 – 77)

Příloha č. 8

Sedmnáctiletý řidič noc před neštěstím ujížděl policistům v počítačové hře

Sedmnáctiletý mladík z Prahy, který zemřel v pátek odpoledne po honičce s policií na dálnici D1 v otcově ukradeném audi, strávil noc před neštěstím hraním počítačové hry Mafia a popíjením s kamarádem na Moravě. Chlapci z té noci natočili video, ze kterého je patrné, jak hoch známý pod přezdívkou M4rty09 ve hře krađe auta, ujíždí ulicemi města policistům a několikrát se nabourá.

„Volal mu ve čtvrtek kolem páté hodiny, že jede do Brna, jestli se může stavit a přespat u mě. Celou dobu o sobě mluvil v množném čísle, myslel jsem, že jede s kamarády. Když dojel za mnou, vylezl z auta sám,“ uvedl jeho kamarád na videoblogu, který zveřejnil v sobotu na YouTube. Sdělil, že ho to překvapilo, protože věděl, že mu ještě není osmnáct let a tudíž nemůže mít řidičský průkaz.

„Nakecal mi, že má řidičák a že mu jeho táta půjčil auto,“ pokračoval. Společně pak začali hrát počítačovou hru a popíjeli vodku. „Ještě před pár hodinami tady ten blázen ležel u mě, bylo mu špatně. Prostě blázen,“ řekl dál.

„Ráno jsme se vzbudili a o půl desáté jsem ho vyprovodil. Poslední slova, co jsem mu řekl, byla hláška z Mafie: „Hodně štěstí, kamaráde“. Nastoupil do auta a odjel. To bylo poslední, co jsem ho viděl,“ vzpomínal.

„Celou noc jsem nespál, hlídal jsem ho, aby mně nepoblil koberec, protože mu bylo špatně, bláznovi. Když jsem se vzbudil kolem půl šesté, zapnul Seznam a viděl fotku auta, které před pár hodinama stálo před barákem..nevím, co k tomu dodat. Neřešte to, je to blázen, hráblo mu,“ dodal.

Poslední příspěvek na svůj facebookový profil uveřejnil 17letý chlapec týden před svou smrtí. Ptá se v něm svých příznivců, na jaké téma má být jeho další vlog, tedy videoblog.

Nyní se s ním na profilu lidé vesměs loučí. Někteří mu ale vyčítají, že zbytečně zmrzačil jiného člověka.

„Odpočívej v pokoji. Ale jednu věc nechápu. Proč těm policajtům ujížděl, když věděl, že to nezvládne? Kdyby zastavil, mohlo být všechno úplně jinak,“ napsal jeden z uživatelů.

Mladíka pronásledovaly hlídky jihomoravského dálničního oddělení Chrlice a Domašov poté, co byly upozorněny bezpečnostní agenturou, že auto je odcizené. Několikrát se ho marně pokoušely zastavit. Nakonec policisté zastavili dopravu ve snaze svést mladíka z dálnice. Ten pak však v plné rychlosti narazil do pomalu jedoucích aut před sebou. Jeho vůz začal spolu s dalším hořet. Střet nepřežil.

(Zdroj: [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/294894-sedmnactiletý-řidic-noc-před-nestestim-ujížděl-policistům-v-pocitacově-hře.html>)

Příloha č. 9

PEGI

Pan European Game Information (PEGI) je evropský herní obsah Systém hodnocení založena s cílem napomoci evropským spotřebitelům činit informovaná rozhodnutí při nákupu počítačových her s logem na boxy hry ". To bylo vyvinuto Interactive Software Federation of Europe (ISFE) a vstoupil do použití v dubnu 2003, ale nahradil mnoho národních systémů věkovou jednotného evropského systému. Systém PEGI je nyní používán ve více než třiceti zemích a je založen na kodexu chování, soubor pravidel, na které každý vydavatel pomocí systému PEGI je smluvně zavázaly. PEGI samoregulace se skládá z pěti věkových kategorií a osm obsahu deskriptorů, které radí vhodnost a obsah hry pro určité věkové rozmezí na základě hry obsahu.

PEGI má pět věkových kategorií:

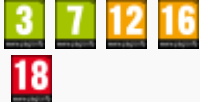

- **3** : Vhodné pro děti od 3 let a starší. Může obsahovat mírné násilí ve správném kontextu pro mladší děti, ale žádné explicitní jazyk je povoleno.
- **7** : Vhodné pro děti od 7 let a starší. Může obsahovat mírné, karikatura násilí, sport, nebo prvky, které mohou být děsivé mladší děti.
- **12** : Vhodné pro děti od 12 let a starší. Může obsahovat násilí v nastavení fantazie, hrubý jazyk, mírné sexuální odkazy nebo narážky, nebo sázkové hry.
- **16** : Vhodné pro děti od 16 let a starší. Může obsahovat explicitní násilí, silná slova, sexuální odkazy nebo obsah, hazardní hry, nebo užívání drog (povzbuzení).
- **18** : Vhodné pro děti od 18 let a starší. Může obsahovat grafické násilí, včetně "násilí vůči bezbranným lidem" a "více, motiveless usmrcování", silný jazyk, silné sexuální obsah, hazardní hry, užívání drog (glamorisation), nebo diskriminaci.

Současný design byl představen na konci roku 2009. Černá a bílá ikony byly používány až do června 2009, kdy byly barevně odlišené PEGI ikony oznámení, se zelenou pro 3 a 7, žluté pro 12 a 16 a červené pro 18. Plus značky byly odstraněny z ikon a pozadí textu změněno z "ISFE" ze starých, černo-bílé ikony na "PEGI" od nových, barevně kódovaných ikon PEGI.

Osm obsahu deskriptory jsou:

Ikona	Obsah EUROVOC	Vysvětlení	Odpovídající věk hodnocení
	Násilí	Může obsahovat scény z lidí dostat zraněné nebo umírající, často za použití zbraní. Také mohou obsahovat gore a krvavý.	
	Nadávky	Může obsahovat vulgární výrazy, sexuální narážky, hrozby, a všeliký nadávky a epiteta.	
	Strach	Může obsahovat scény, které jsou považovány za příliš narušené nebo děsivé mladší nebo více citově zranitelnější hráčů.	
	Sex	Může obsahovat odkazy na sexuální přitažlivosti nebo pohlavní styk. Také může obsahovat nahotu a znaky oblečené v sugestivní oblečení.	
	Drogy	Může obsahovat odkazy na nezákonných drog nebo fiktivní látka, která má paralely s real-životních nelegálních drog (při používání, držení, nebo prodej).	
	Karban	Může obsahovat prvky, které podporují nebo učí hazardu.	

	Diskriminace	Může obsahovat krutost nebo obtěžování na základě rasy, etnického původu, pohlaví, sexuální orientace nebo.	
	Online	Obsahuje on-line herní mód.	

(Zdroj: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Pan_European_Game_Information)

Příloha č. 10

Návrat brutálního dítěte: Mladistvý vrah z Kmetiněvsi je na svobodě. Máme se ho bát?

Je novoroční odpoledne 2004 a třináctiletá Barbora N. z Kmetiněvsi na Kladensku se vrací od kamarádky ze sousedního Hospozína. Není se čeho bát. Obě vesnice jsou si tak blízko, že k nejbližším domům z Kmetiněvsi to má jen kousek. Barboře zbývá jen pár set metrů, domů už ale nikdy nedorazí.

Když se nevrátí domů ani do půl šesté, jak slíbila, začnou se po ní rodiče shánět. Začínají telefonátem její kamarádce, která jim však poví, že už dávno odešla. Kolem deváté večer už ji kromě rodičů, hledá i celá vesnice. Na místě je i policie. Široký prostor mezi oběma vesnicemi prohledávají desítky dobrovolníků.

Temnotou procházejí po polích a loukách společně lidé z Kmetiněvsi a Hospozína. O dvě hodiny později, kolem jedenácté večer, pátrání smutně končí: dívčino tělo nacházejí u potoka nedaleko silnice. „*Dívka ležela dvě stě metrů od místa, kde se rozloučila s kamarádkou,*“ potvrzuje mluvčí kladenské policie Jana D.

Policejní experti ze speciálního týmu Policejního prezidia konstatují, že dívka byla pobodána a ještě před smrtí znásilněna. Vrah potom tělo odnesl k potoku, kde ho pohodil. Ale kdo to mohl udělat? V těchto malých vsích se všichni navzájem znají. Z laboratoře přichází zpráva: Barbora se před smrtí bránila a z částech tkáně nalezených za jejími nehty bude možné zjistit DNA pachatele. Zbývá jen maličkost: najít ho.

Všichni muži z Kmetiněvsi jsou spáchanou vraždou rozhořčeni a ochotně stojí frontu na odběr vzorku DNA, stejně tak i muži z Hospozína. Odběr vzorku netrvá déle než 2 minuty, ale všichni by přišli, i kdyby museli obětovat více času. Chtějí dát jasně najevo: tady není nikdo, kdo by měl s takovým zvěrstvem cokoliv společného. Laboratoř žádnou shodu nenachází. Kriminalisté se chytanou pověstného stébla: k odběru slin vyzvou i chlapce mladší patnácti let. V laboratoři leží už přes 700 vzorků a všichni experti pracují dnem i nocí. Po devíti měsících od vraždy konečně přichází naděje na úspěch. „*Vzorek číslo 632 vykázal absolutní shodu se stopami odebranými zpod nehtů na levé ruce zavražděné,*“ informuje ředitel Kriminalistického ústavu v Praze Jan Hlaváček. Tehdy ještě netuší, komu daný

vzorek patří. Po nahlédnutí do záznamů zjistí, že patří třináctiletému Robinovi z Hospozína, Barbořinu spolužákovi. Policisté si pro něj jdou najisto.

Nezletilého vraha nelze odsoudit. Není trestně odpovědný. Dle diagnózy Robin trpí útočným sadismem a má podprůměrnou inteligenci. Co tedy s pachatelem, kterého není možné poslat do vězení? První dva roky stráví v psychiatrické léčebně v pražských Bohnicích, později se stěhuje do Výchovného ústavu na Klíčově v Praze 9. Během tzv. ochranné výchovy vyučil kuchařem a v lednu 2010, v okamžiku dovršení 19 let, má právo být propuštěn s čistým trestním rejstříkem.

Nikdo mu ale nemůže nařídít, aby jako svobodný občan, bral léky. V dubnu 2011 mnohé překvapila zpráva, že Robin přesně tohle udělal.

Lidé z obou vesnic ale mají obavy, že se Robin vrátí a nevěří tomu, že už není nebezpečný. Starosta Luděk Kvapil organizoval petici za přijetí zákona, dle kterého by nezletilí vrahové museli být doživotně pod dohledem. „Už jen představa, že takhle vážně narušený a nemocný člověk se může zcela volně, bez jakéhokoliv záznamu v rejstříku trestů, pohybovat mezi širokou veřejností, je burcujícím mementem dnešní doby a celé naší společnosti,“ píše se v tzv. Kmetiněvské výzvě. Petici podepsalo přes půl milionu lidí. „Je to nejvíce podpisů pod peticí v historii České republiky,“ potvrzuje předseda sněmovního petičního výboru Zuzka Bebarová-Rujbrová.

Přestože navrhované snížení hranice trestní odpovědnosti z 15 na 14 let parlamentem neprošlo, jedná se v současnosti o úpravě zákona, která by umožnila delší dohled nad mladistvými pachateli nejbrutálnějších vražd. Po přijetí takového zákona by už vrahové jako Robin nebyli propuštěni po dovršení devatenácti let a mohli by strávit v příslušných ústavech mnohem delší dobu.

(Zdroj: PŘÍHODA, L.: *Krimi revue*. Praha: RF Hobby s.r.o., 2011, č. 7. ISSN 1804-2368 s. 68 – 69)